

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Tatjana Kosi

Svetlana Petrincec

Naslov naloge: Integracija stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate v lokalno skupnost

Kraj: Maribor

Leto: 2009

Število strani: 141

Mentorica: doc.dr. Mojca Urek

Deskriptorji: duševno zdravje, dezinstitutionalizacija, normalizacija, stigma, zagovorništvo, krepitev moči, mediji in duševno zdravje, dislocirana bivalna enota.

Povzetek: Namen diplomske naloge je ugotoviti in opisati doživljanje integracije iz strani stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate ter na drugi strani sosedov in delavcev v bivalni enoti. V teoretičnem delu je opisan zgodovinski pregled in pojmovanje duševnega zdravja v skupnosti ter proces dezinstitutionalizacije v svetu in pri nas. Predstavljeni so koncepti zagovorništva, opolnomočenja ter načela normalizacije za delo z ljudmi s težavami v duševnem zdravju. Poudarjena je vloga stigme in vpliv medijev na podobo duševnega zdravja. V drugem delu je opisan razvoj Zavoda Hrastovec-Trate, proces dezinstitutionalizacije in preselitev v dislocirane bivalne enote ter sodelovanje z Ljudsko univerzo v Slovenski Bistrici. Empirični del je razdeljen na tri dele. Prvi del obsega raziskavo mnenja sosedov o integraciji stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate v njihovo neposredno bližino. Drugi del sestavljajo zgodbe članov dislocirane bivalne enote o doživljanju življenja v bivalni enoti. Tretji del pa zajema aktivno vključevanje članov v lokalno skupnost v okviru sodelovanja z Ljudsko univerzo v Slovenski Bistrici.

INFORMATION ABOUT DIPLOMA THESIS

Name and Surname: Tatjana Kosi

Svetlana Petrinec

Title of the diploma thesis: Ietegration of residentials from Institution Hrastovec – Trate into the local community

Town: Maribor

Year: 2009

Number of pages: 141

Mentor: doc.dr. Mojca Urek

Descriptors: mental health, dezinstitutionalisation, normalization, stigmatization, advocacy, empowerment, media and mental health, dislocated residential unit.

Abstract: The purpose of the research is to get the picture about the integration proces of residentials from Institution Hrastovec-Trate and to get a point of view of the neighbours and people who work in dislocated residential unit. The theoretical part describes the development of mental illness through history and process of dezinstitutionalistic worldwide and in Slovenia. There is a short description of the concepts and principles that we need while we are working with people with mental disturbances. The role of stigmatization and media role in public opinion of mental health is emphasized. The second part of theoretical part describes development of Institution Hrastovec-Trate, the process of dezinstitutionalisation and moving to dislocated residential unit and collaboration with Folk University in Slovenska Bistrica.

The empiric part is devided into three parts. The first part is concentrated on opinon of neighbours about the integration of residentials from Institution Hrastovec-Trate into their community. The second part is conducted with stories of residentials about their point of view of living in dislocated residential unit. The last, third part involves stories about active involvement of residentials into local community through collaboration with Folk University in Slovenska Bistrica.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**INTEGRACIJA STANOVALCEV ZAVODA HRASTOVEC –
TRATE V LOKALNO SKUPNOST**

Mentorica: doc.dr. Mojca Urek

Tatjana Kosi
Svetlana Petrinec

Ljubljana 2009

PREDGOVOR

V diplomski nalogi sva se osredotočili na proces dezinstitutionalizacije in integracije stanovalcev Zavoda Hrastovec – Trate v lokalno skupnost Slovenska Bistrica.

Tatjana sem zaposlena v Zavodu Hrastovec-Trate. 2002. leta sem sodelovala pri preselitvi ene izmed prvih dislociranih enot Zavoda Hrastovec- Trate (prva enota se je odprla leta 2000 v Mariboru). Enota se je preselila v Slovensko Bistrico. Bili smo začetniki, tako stanovalci kot delavci. Lokalne skupnosti nismo poznali. Skupaj smo začeli orati ledino in se začeli vključevati v lokalno skupnost. Pri tem smo imeli podporo zavoda. Prednost integracije je bila, da smo bili oddaljeni od Zavoda, čeprav je v začetku ravno to dejstvo povzročalo negotovost. Po več kot šestih letih bivanja v enoti naju je s soavtorico diplomske naloge zanimalo, kako so ljudje v lokalni skupnosti, predvsem sosedje v neposredni bližini, sprejeli integracijo stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate.

Svetlana sem pričela obiskovati bivalno enoto v Slovenski Bistrici kot prostovoljka. To so bile moje prve izkušnje z ljudmi, ki imajo težave v duševnem zdravju, zato je pisanje diplomske naloge na temo duševnega zdravja zame predstavljalo velik izziv. Proces dezinstitutionalizacije je v Sloveniji pristoten deveto leto in prvi stanovalci Zavoda imajo za seboj že nekaj let bivanja izven te ustanove. Zato naju je zanimalo, kakšni so njihovi odzivi na proces integracije in v koliki meri se vključujejo v okolje, tako v sami enoti kot zunaj nje. Še posebej naju je zanimalo, kakšno so njihovi vtisi o sodelovanju v projektu z Ljudsko univerzo v Slovenski Bistrici, s katero sodelujejo že drugo leto.

Zahvaljujema se vsem, ki so nama pomagali pri nastanku najine diplomske naloge. Hvala vsem stanovalcem in delavcem bivalne enote, sosedom, ki so z nama sodelovali pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvala gre tudi najini mentorici doc.dr. Mojci Urek za pomoč in podporo pri pisanju naloge. Za vso podporo in vzpodbudo se iskreno zahvaljujema svojim družinama in prijateljem.

KAZALO

PREDGOVOR	4
KAZALO	5
1. TEORETIČNI UVOD	7
1.1. DUŠEVNO ZDRAVJE	7
1.2. OPREDELITEV POJMA DUŠEVNA BOLEZEN	8
1.2.1. Medicinski model	8
1.2.2. Psihosocialni model	9
1.3. DUŠEVNO ZDRAVJE SKOZI ZGODOVINO	10
1.4. VPLIV MEDIJEV NA PODOBE DUŠEVNEGA ZDRAVJA	11
1.5. HOSPITALIZACIJA IN INSTITUCIONALIZACIJA	13
1.6. KONCEPTI IN NAČELA ZA DELO Z LJUDMI S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU	15
1.6.1. Normalizacija	15
1.6.2. Stigma	17
1.6.3. Zagovorništvo	19
1.6.4. Opolnomočenje ali krepitev moči	21
1.7. VKLJUČEVANJE STANOVALCEV V SKUPNOST	24
1.8. DEZINSTITUCIONALIZACIJA	25
1.9. BIVALNA SKUPNOST	31
2. ZAVOD HRASTOVEC-TRATE	34
2.1. Zavod skozi čas	34
2.2. Pregled zgodovinskega razvoja	35

2.3. Dejavnost in vizija Zavoda.....	36
2.4. Dislocirane bivalne enote	39
2.4.1. Dislocirana bivalna enota Slovenska Bistrica	43
2.4.1.1. Življenje v dislocirani bivalni enoti	48
2.4.2. Sodelovanje z Ljudsko univerzo v Slovenski Bistrici.....	53
2.4.2.1. Usposabljanje za življenjsko uspešnost projekt Moj korak	54
3. RAZISKOVALNI DEL	69
3.PROBLEM.....	69
3.1. PRVI DEL RAZISKAVE – MNENJE SOSEDOV O INTEGRACIJI.....	70
3.1.1. Metodologija	70
3.2. DRUGI DEL RAZISKAVE – AKTIVNO VKLJUČEVANJE STANOVALCEV V LOKALNO SKUPNOST	88
3.2.1. Metodologija	88
3.3. TRETJI DEL RAZISKAVE – POMEN PROJEKTA MOJ KORAK ZA STANOVALCE	96
3.3.1. Metodologija	96
4. REZULTATI IN RAZPRAVA	102
5. SKLEPNE MISLI	106
6. PREDLOGI	108
7. LITERATURA.....	109
8. PRILOGE	114

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. DUŠEVNO ZDRAVJE

Zdravje je najbolj splošna vrednota in bistveni vir za kakovostno življenje posameznika in skupnosti. Zdravje kot takšno ne zajema samo telesno krepkost in odsotnost telesne bolezni, temveč zajema ves spekter duševnih, čustvenih, duhovnih, osebnih in socialnih prvin, ki so del posameznika in mu omogočajo opravljanje različnih funkcij v življenju in v okolju, kjer biva. (<http://sl.wikipedia.org/wiki/Zdravje>)

Svetovna zdravstvena organizacija je opredelila duševno zdravje posameznika na podlagi treh kriterijev:

- človekovo notranje psihično stanje: sreča, dobro počutje, zadovoljstvo s samim seboj, dobra podoba o sebi,
- človekovi odnosi z drugimi in njegovo delovanje: dobri odnosi z ljudmi v okolici, razumevanje drugačnosti, uspehi pri delu v šoli, službi in drugih dejavnostih, ki jih opravljamo;
- sposobnost človeka, da obvladuje svoje življenje in se uspešno sooča z različnimi situacijami, nalogami, obremenitvami in težavami (<http://www.zzv-ce.si/unlimitpages.asp?id=234>).

William Glasser je duševno zdravje opredelil takole: »Duševno zdravi ste, če ste radi in uživate v družbi večine ljudi, ki jih poznate, posebno še s pomembnimi osebami, kot so družinski člani, spolni partnerji in prijatelji. Večinoma ste srečni in povsem pripravljeni pomagati članom družine, prijateljem, kolegom, ki potrebujejo pomoč. Živite tako, da je čim manj napetosti, veliko se smejete. Redko imate glavobole ali kako drugače trpite, kar vse drugi ljudje sprejemajo kot neizogiben del življenja. Uživate življenje in nimate težav s tem, da so drugi ljudje drugačni od vas. Zadnje, kar vam pade na misel je, da bi koga kritizirali ali ga poskušali spreminjati. Ustvarjalni ste v vsem, česar se lotite in uživate v tem bolj, kot ste pričakovali. Končno, tudi v zelo težkih okoliščinah, ko ste nesrečni, veste, zakaj se je to zgodilo in ukrepate. Lahko ste tudi telesno prizadeti, pa kljub temu izpolnjujete zgoraj navedene pogoje duševnega zdravja.« (Glasser, 2006: 5)

Duševno zdravje je del našega vsakdanjega življenja in je pomembno za dobro počutje, solidarnost in socialno pravičnost. Duševne bolezni jemljejo kakovost življenju oseb in njihovih družin. Trenutno je duševno zdravje eden največjih izzivov, s katerim se ubada celotna Evropa, saj na podlagi statističnih podatkov, vsaka četrta oseba vsaj enkrat v življenju izkusi obliko duševne motnje. Depresija je ena najpogostejših motenj v duševnem zdravju, za katero napovedujejo, da bo do leta 2020 najpogostejša bolezen v razvitem svetu in hkrati drugi razlog smrti. (<http://www.who.int/en/>)

1.2. OPREDELITEV POJMA DUŠEVNA BOLEZEN

Duševna bolezen je vsaka bolezen, ki jo doživlja oseba ter vpliva na njena čustva, misli ali vedenje, odstopa od družbenih norm in morale ter proizvaja negativne učinke na njeno življenje ali življenje njenih članov družine.

Duševna bolezen je »greh« sodobne družbe, ki v pričakovanju odrešenika ne stori nič. Odrešenik naj bi se rodil v laboratorijih farmacevtskih tovarn ali pa naj bi ga spočeli očetje in matere biokemičnih, nevroloških in podobnih raziskav. Vsakdo se lahko odreši le sam, z vzajemno pomočjo sebi enakih in ob podpori družbe, ki bi bila pripravljena dati roko, namesto da osebi v stiski zada še zadnji udarec (Lamovec, 1999).

1.2.1. Medicinski model

Kljub temu, da doslej še zmeraj niso našli nobenega dokaza o kakršnikoli vidni spremembi v človeškem telesu, ki bi jo naj povzročila duševna bolezen, je medicinski model še zmeraj prevladujoči model zdravljenja duševnih bolezni. Na podlagi simptomov psihiater dodeli pacientu diagnozo in mu za tako rekoč domnevno bolezen, ki ne pušča nobene patologije v človeškem telesu, na katero bi se lahko diagnoza oprla, predpiše kar nekaj receptov za zdravila, ki pa tako ali tako nimajo učinka, saj so namenjena zdravljenju nečesa, kar v telesu ne obstaja. S tem, ko domnevnega duševnega bolnika odstrani iz vsakdanjega okolja, se njegovo psihično stanje samo še poslabša zaradi stigmatizacije, izolacije in ponižanja.

Značilen medicinski pristop je »zatreti« zaskbljenost, jezo, strah ali druga neprijetna čustva, ki jih lahko imajo ljudje. Toda zatiranje bolezenskih znakov ni dovolj, kajti zatrtje lahko le

začasno ublaži simptome, na dolgi rok pa bolj malo zdravi, saj lahko zdravila človekova zatrta čustva še bolj globoko potisnejo v podzavest.

Na drugi strani se v praksi duševnega zdravja vedno bolj uveljavlja psihosocialni model, ki človeka ne obravnava več samo patološko, temveč tudi kot posameznika, ki ima ravno tako potrebe kot vsi ostali ljudje in ki se težje sooča z življenjskimi situacijami.

1.2.2. Psihosocialni model

Psihosocialni model zavrača predpostavko o duševni bolezni, ki nitiv okviru medicinskega modela ni bila nikoli dokazana. Lamovčeva(2006) namesto tega uporablja izraza duševna stiska in kriza. Duševne stiske in krize doživljamo vsi ljudje, pri čemer se razlikujemo v načinu reševanja. Nekateri jih rešijo sami ali s pomočjo najbližje okolice, pri nekaterih pa se stiska stopnjuje v krizo, morda tudi zaradi tega, ker nimajo nikogar, ki bi jim bil pripravljen prisluhniti.

Tradicionalna institucionalna oblika obravnave duševnih stisk pelje v popredmetenje, izolacijo in stigmatizacijo prizadete osebe. V okviru psihosocialnega prijema pa je uporabniku nudena pomoč, ki ga ne iztrga iz vsakdanjih družinskih in prijateljskih vezi, temveč mrežo stikov še razširi in s tem tudi razbremeni družino. Osebi v stiski je dopuščeno, da kolikor je mogoče sama odloča o svojem življenju, pri čemer je pomembno, da ima na izbiro čimveč alternativnih oblik pomoči.

Ta model govori o skrbi in učenju, ki se povezuje z medosebno izkušnjo, v kateri je temeljno obojestransko potrjevanje in spodbujanje k samostojnemu in odgovornemu odločanju. Medosebni odnos, v katerem oseba začuti, da jo drugi sprejema in verjame v njene zmožnosti, je bistveni pogoj nadaljnega razvoja. Zelo pomembno jetudi navezovanje stikov z družinami oseb v stiski. Tudi njih je treba naučiti, kako lahko razumejo svojca in z njim ustrezno ravnaajo. (Lamovec, 2006)

Psihosocialni model temelji na socialni opori in opolnomočenju posameznika. Socialno oporo predstavljajo osebe, na katere se lahko obrnemo po pomoč. Opolnomočenje si mora vsak posameznik sam izbojevati in je hkrati končni cilj psihosocialnega modela.

Cilji psihosocialnega prijema so pravzaprav podcilji za doseganje opolnomočenja uporabnika in zajemajo:

- zagotovitev socialne varnosti,
- zagotovitev stalnega bivališča,
- zagotovitev plačanega dela,
- preprečevanje kriz,
- omogočanje preživljanja krize v najmanj restriktivnem okolju,
- aktivno preprečevanje stigmatizacije,
- odpravljanje rezidualnih motenj,
- spodbujanje druženja, aktivnega vključevanja in kvalitetnega preživljanja prostega časa,
- ustvarjanje umirjenega in spodbudnega ozračja v družini,
- vključevanje v skupnost,
- razvijanje in produktivno uporabljanje sposobnosti in talentov,
- razvijanje enakovrednih partnerskih odnosov med uporabniki in strokovnjaki,
- spreminjanje podobe podobe uporabnika v širši javnosti,
- zagotovitev političnega vpliva,
- opozarjanje javnosti na probleme stigmatiziranih oseb,
- pridobivanje finančnih sredstev (Lamovec, 1998).

1.3. DUŠEVNO ZDRAVJE SKOZI ZGODOVINO

Če komurkoli omenimo besedno zvezo duševna bolezen, bo prav gotovo ena od prvih asociacij psihiatrična bolnišnica. Psihiatrična bolnišnica ali z drugimi besedami totalna ustanova ima svoje začetke v zgodnjem srednjem veku, vendar ne kot totalna ustanova v današnjem pomenu besede, temveč kot prevladujoča oblika bivanja in življenja, določena z zaprtim prostorom.

V srednjem veku so obstajali štirje prostori: samostan, dvor, špital in gobavišče (leprozorij), ki predstavljajo podlago današnjih totalnih institucij. Iz njih so totalne ustanove prevzele pravila, ceremonije, delitev prostora, zaprtost, odvisnost od avtoritete, odsotnost intimnosti, totalno zajetje vseh vidikov življenja, hierarhično moč upravljanja z ljudmi... (Flaker, 1998)

V 17. stoletju se je pričelo veliko zapiranje ljudi v špitale, ječe, poplajševalnice, zaporne ustanove. Zapiranje v totalne ustanove se je izvajalo po celotni Evropi ter je imelo povsod enak pomen - umakniti reveže z ulic in varovanje družbe pred nemiri in upori. Za istimi židovi so se nahajali reveži, kaznjenci, mladeniči, ki so motili družinski mir ali zapravljali premoženje, ničvredneži in brezumneži, brezdelneži, potepuhi. Znotraj ustanov so tako prisilili ljudi, da so delali in tako prispevali k splošni blaginji.

V 18. stoletju so bili duševno bolni v Evropi prvič ločeni od beračev in bili premeščeni v posebne azile, v zavode za duševno motene. Ravno tako so v tem obdobju nastale številne zasebne ustanove, ki so bile pripravljene za plačilo poskrebeti za varovance. Te prve tako imenovane norišnice so večinoma vodili zdravniki. V 19. stoletju so ozemlja, kamor so nameščali dve stoletji nazaj reveže, berače in brezposelne, dodelili norcem. (Foucault, 1998)

Do 2. svetovne vojne so bili ljudje s težavami v duševnem zdravju zaprti v totalnih ustanovah, ki so bile tudi geografsko in fizično ločene od družbe. Šele po 2. svetovni vojni so se pričeli procesi dezinstitutionalizacije. Pri nas v Sloveniji pa šele po letu 2000.

1.4. VPLIV MEDIJEV NA PODOBE DUŠEVNEGA ZDRAVJA

Mediji so pomembno orodje pri kreiranju mnenja. Do teh ugotovitev so prišli tudi izvajalci raziskav, ki so jih opravili v Združenih državah Amerike v devetdesetih letih. Le te so namreč potrdile njihovo domnevno hipotezo, da so množični mediji najpogostejši vir informacij o duševnih motnjah. Natančneje, da se o tematiki duševnega zdravja večina ljudi (87 odstotkov) pouči prek medijev, v 51 odstotkih od znancev in šele v 29 odstotkih tudi od strokovnjakov. (Oreški, 2008: 261). Kakšna pa je ta podoba, pa verjetno ni potrebno razložiti, saj v družbi na splošno velja pravilo, da vse kar je deviantno oz. vse kar v družbi izstopa, je slabo, negativno. In tudi ljudje s težavami v duševnem zdravju niso nobena izjema v danem primeru. V bistvu so zaradi svoje nepredvidljivosti še bolj stigmatizirani od ostalih deviantnih skupin. Vendar je to popolnoma neutemeljeno, vsaj v veliki večini. Znotraj vsake skupine ljudi obstajajo izjeme. Ravno tako so prisotne izjeme znotraj skupine ljudi s težavami v duševnem zdravju, kar pomeni, da ne moremo na podlagi značilnosti ene osebe posplošeno le-te prenesti na celotno skupino. Na žalost se tem ljudem to dogaja v večini primerov, saj brž ko omenijo, da so bili

deležni psihiatrične obravnave, se začnejo ljudje od njih odmikati, ker se jim naenkrat v mislih pojavijo podobe psihopatov in ostalih, res skrajnih primerov ljudi, ki imajo težave v duševnem zdravju, in so jih seveda zasledili v medijih.

Številni avtorji trdijo, da množični mediji, tako resni kot zabavni, promovirajo netočne in negativne podobe o duševnih motnjah. Ena izmed raziskav je pokazala, da medijske hiše v 73 odstotkih filmov na velikih in malih platnih prikazujejo osebe s težavami v duševnem zdravju kot nasilne. Ravno tako so ugotovili, da so osebe s težavami v duševnem zdravju v medijih pogosto povezane z nenavadnimi, bizarnimi in nasilnimi oz. kriminalnimi dejanji. (Oreški, 2008: 261) Na podlagi teh raziskav ugotovimo, da je vsakršno začudenje ob reakciji ljudi na tako imenovane »duševne bolnike« odveč in je lahko že vnaprej predvideno, da se bo neformalna socialna mreža človeka s psihiatrično diagnozo občutno zmanjšala, v skrajnih primerih kar izginila. In to vse zgolj zaradi nepoučenosti in pristranskosti medijev, katerih glavni cilj je seveda čim večja promocija novice, ki prinaša dobiček. Konec koncev živimo v času kapitalizma in najbolj priročne skupine, na katerih se lahko ustvarja dobiček, so prav gotovo skupine ljudi, ki odstopajo od splošnih norm družbe. In bolj primerne skupine od ljudi s težavami v duševnem zdravju ni, saj se le ti niso zmožni zagovarjati na tak način, ki bi pustil nek odziv v širši javnosti.

Mediji so pomembni pri oblikovanju predstav, prepričanj in stališč o osebah, ki imajo duševne stiske in dolgotrajne težave v duševnem zdravju, pomembni so tudi pri oblikovanju predstav o službah, ki pomagajo tem osebam. Po študijah sodeč ljudje na podlagi tistega, kar so videli, prebrali ali slišali v množičnih medijih tudi domnevajo, da so ljudje s težavami v duševnem zdravju breme za družbo in nezmožni kakršnega koli prispevka k družbenem razvoju (Oreški, 2008: 262). Priča temu smo lahko pri iskanju zaposlitve za to skupino ljudi. Nihče jih ne želi zaposliti, tudi zgolj za opravljanje preprostih del, kot so urejanje vrta ali kakšna druga lažja fizična dela, ki bi jih lahko opravljali. Delo je ena od najbolj cenjenih vrednot v našem času in ti ljudje so zanjo prikrajšani, kar ima posledice na kvaliteti njihovega življenja.

Veliko ljudi se o temah s področja duševnega zdravja ne informira iz strokovne literature, temveč iz vsakodnevnih, bolj priročnih virov. Tako negativne medijske reprezentacije učinkujejo na javnost, pa tudi na ljudi s težavami v duševnem zdravju. Pri teh se učinki negativnih medijskih reprezentacij najpogosteje kažejo v obliki samostigmatizacije. (Oreški, 2008: 266), ki pa lahko v končni fazi privede tudi do samomora. Zelo zaskrbljujoče je namreč

dejstvo, da smo Slovenci zelo visoko uvrščeni na svetovni lestvici, kjer so zajeti podatki o številu samomorov na število prebivalcev.

Pomembno je, da se strokovnjaki, ki delujejo na področju duševnega zdravja, bolj aktivno vključujejo v medije, predvsem v obliki zagovorništva, saj bi le tako lahko bolj obvladovali prostor obveščanja, ki ne bi predstavljal zgolj mnenje tistega, ki informira, ampak predvsem mnenje podprto tudi s strani strokovnjaka.

Ravno zaradi močnega vpliva medijev na ljudi naju je zanimalo, kako se bližnja okolica odziva na ljudi s težavami v duševnem zdravju. Njihove odzive sva zapisali v empiričnem delu diplomske naloge.

1.5. HOSPITALIZACIJA IN INSTITUCIONALIZACIJA

Hospitalizacija je za človeka z duševno stisko najbolj razpoznavno in usodno znamenje, da je uporabnik psihiatrije. Brez hospitalizacije je diagnoza duševne bolezni le hipoteza, domneva, izgovor ali opravičilo. Hipoteza sama pa nima materialne podlage brez hospitalizacije (Flaker, 2008: 36-37).

Hospitalizacija in hkrati institucionalizacija povzročita pri varovancu omrtvičenje osebne identitete, ki jo v instituciji nadomestijo z institucionalno identiteto bolnika, varovanca, obsojenca, oskrbovanca ali gojenca. Zaradi številčnosti ljudi v zavodu postane varovanec zgolj predmet obravnave. Pretrga stike s svojim izvirnim okoljem, kar le še poveča njegovo izoliranost in zavrženost. Ne samo, da izgubi preteklost, ravno tako izgubi tudi prihodnost, saj se mora odpovedati vsem osebnim željam, sanjam, načrtom. Pretirana uporaba zdravil, nestimulativno okolje, odvisnost od avtoritarnega osebja, pretrgani stiki z okoljem ter pasivnost proizvedejo institucionalno nevrozo (Flaker, 1999).

»Odhod v ustanovo je po navadi pobuda drugih, zlasti ljudi iz neposrednega okolja v povezavi s strokovnjaki« (Flaker, 2008: 35). Hospitalizacija kot dejanje in dogodek najprej vzpostavi identiteto duševnega bolnika in zaznamuje človekovo usodo tako za druge kot zanj samega (Flaker, 2008). In ko človek enkrat prestopi vrata psihiatrične bolnišnice, si pridobi nalepko, ki si je ne more več nikoli sneti.

»Značilnost institucionalnega modela je stopnjevanje obremenjenosti do stopnje, ko ljudje ne zdržijo več, ko je situacija že tako nevzdržna, da je odtujitev bližnjega občutno olajšanje« (Flaker, 2008:48). Vendar pa olajšanje nastopi predvsem na strani svojcev, medtem ko se za osebo v stiski konča svobodno življenje in prične brezosebno institucionalno življenje, ki zahteva od nje popolno podreitev sistemu.

Oskrba za svojca, ki trpi za težavami v duševnem zdravju, lahko postane za svojce ne samo časovno in finančno, temveč tudi socialno in čustveno breme, saj obremenjenost na strani oskrbnika vpliva tako na njegovo poklicno življenje kot tudi na vse ostale dejavnosti (Flaker, 2008).

Če hospitalizacija ali institucionalizacija po navadi pomenita obnovitev nekaterih vsakdanjih gotovosti za bližnje, pa to manj velja za tistega, ki bo ali je bil institucionaliziran. Njegove gotovosti se z institucionalizacijo prekinajo. Institucionalizacija pomeni korenito prekinitev večine življenjskih tokov in povezav. Človek izgubi stik s svetom (ibid).

Gotovosti vsakdana, kot je zajtrkovanje v kuhinji, odhod v službo..., se z institucionalizacijo prekinajo in začnejo veljati gotovosti institucionalnega življenja. »Po drugi strani pa tudi ustanova daje gotovost in so gotovosti institucionalnega življenja tudi pomembne in za nekatere stanovalce ustanov pomembna podlaga orientacije v življenju« (Flaker, 2008: 82). Zavod oz. institucija daje nekaterim stanovalcem občutek varnosti v obliki pomoči, ki so je deležni v trenutku, kadar nastopi kriza, po drugi strani pa jih hišni red znotraj ustanove pomirja v obliki stalnosti in predvidljivosti dogodkov.

Razlika med različnimi momenti zavarovanja gotovosti uporabnika je zlasti v stopnji in dolžini institucionalizacije. Če vsak odhod iz določene situacije pomeni določeno spremembo situacijske identitete, povratek pa njeno rekonstrukcijo, ki je lahko tudi zelo produktivna (odraščanje, rehabilitacija, napredovanje po vrnitvi s študija), vidimo pri institucionalizaciji in povratku iz institucije zlasti destruktivne posledice odhoda. Dolgotrajna odsotnost uniči identitetno podlago, med bivanjem v instituciji produktivne življenjske in socialne spretnosti zamrejo, stiki so nasilno pretrgani in pokvarjeni z dramo institucionalizacije, povratnik iz ustanove prinese s seboj stigmo in nizek status. Zato je pri povratku iz ustanove ena od glavnih nalog ravno rekonstrukcija samega sebe, svoje identitete (Flaker, 2008: 83-84).

Institucija po definiciji izvzame posameznika iz njegovega civilnega življenjskega kroga. Zato je ob povratku potrebna rehabilitacija. Izkušnja bolnišnice je lahko izčrpajoča in uničujoča, hkrati pa imajo zdravstveni delavci pogosto pesimističen pogled na razvoj bolezni. Glede na

to, da hospitalizacija pretrga nekatere življenjske tokove, je treba vložiti napor v nadaljevanje in obnavljanje tistih, ki si jih uporabnik želi nadaljevati.

1.6. KONCEPTI IN NAČELA ZA DELO Z LJUDMI S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

1.6.1. Normalizacija

Normalizacija je omogočanje možnosti za normalno življenje osebam, ki imajo težave v duševnem zdravju. Sam koncept normalizacije se je pričel v skandinavskih državah ob koncu šestdesetih letih ter v Združenih državah Amerike v začetku sedemdesetih let. Največja vzpodbuda za proces normalizacije je bilo sprejetje Deklaracije o pravicah oseb s težavami socialne integracije v Združenih narodih leta 1975.

Normalizacija ima kljub različnemu pojmovanju in načinu izvajanja še zmeraj skupne točke, ki se kažejo v pripravi, organizaciji in izvajanju dela za ljudi s težavami v duševnem zdravju ter na drugi strani organizaciji njihovega življenja v celoti, pri čemer se upošteva posameznik kot osebnost z lastnimi potrebami. (Lačen, 1993)

Izraz normalizacija morda ni najbolj ustrezen saj nima, nič opraviti z »normalnostjo« David in Althea Brandon (1988, 1992) v tej zvezi raje govorita o »načelih vsakdanjega življenja« (Lamovec, 2006).

Cilj normalizacije ni normalizirati ljudi, temveč pogoje njihovega življenja. (Lačen 2001)

Wolfensberger je normalizacijo podrobneje opredelil skozi osnovne pogoje, ki so potrebni za zagotavljanje normalizacije oseb s težavami v duševnem zdravju:

- **majhna kapaciteta** – pomeni uresničevanje čim manjših stanovanjskih in življenjskih možnosti. Majhna kapaciteta nudi občutek varnosti in intimnosti stanovalcem, hkrati pa se manjša skupina ljudi s težavami v duševnem zdravju lažje absorbira v »normalno« okolje;
- **ločitev bivalnih funkcij** – omogoča osebam večje možnosti za nujno, dnevno socialno participacijo. Nujno je potrebno ločiti vsaj tri bivalne funkcije, kot so bivanje, zabava in delo;

- **specializacija** – zajema različne usluge in storitve, ki so prilagojene posameznikom, saj se ti med seboj razlikujejo v potrebah, oblikah in stopnjah motenj;
- **kontinuiteta** – poudarja, da se z razvojem stroke postopoma izoblikujejo novi pristopi in načini dela pri delu z ljudmi s težavami v duševnem zdravju, vendar pa dokler novi koncepti še niso popolnoma utrjeni, so stari pristopi in način dela še zmeraj tisti, ki jih moramo uporabljati v praksi in postopoma posegati po novih in jih vključevati v delo, saj bi drugače osebe s težavami v duševnem zdravju lahko utrpeli posledice.
- **integracija** – pomeni čim večjo in čim boljšo povezanost med oblikami pomoči osebam s težavami v duševnem zdravju in javnimi službami ter zajema tudi dobre prometne in druge komunikacijske zveze. Predstavlja golo fizično vključitev. Integracija sama po sebi ni dovolj, temveč mora biti povezana z ostalimi pogoji, ki zagotavljajo normalizacijo (Lačen, 2001).

Pomemben element normalizacije so tudi načela, ki jih je opredelil Brandon :

- *načelo dobrih medsebojnih odnosov*: nas usmerja v to, kako razvijati tople in prijazne odnose z osebami, ki imajo težave v duševnem zdravju;
- *načelo socialne participacije*: omogoča osebami s težavami v duševnem zdravju, da so aktivno udeležene v socialnem odnosu, kar pomeni, da same sprejemajo nekatere odločitve o svojem življenju;
- *načelo osebnega razvoja*: daje osebami s težavami v duševnem zdravju možnosti za razvoj, z upoštevanjem njihovih specifičnih sposobnosti in popolne pravice do intimnosti;
- *načelo resničnega povezovanja*: govori o vključenosti oseb s težavami v duševnem zdravju v razna društva in organizacije;
- *načelo resnične izbire*: pomeni za ljudi s težavami v duševnem zdravju tudi tveganje, da ima njihova izbira resnične učinke oz. posledice v njihovem življenju. (Lačen, 2001)

Odraž kakovosti življenja ni toliko v kakovosti udobnega bivanja, dobre hrane, lepe obleke, temveč so pomembnejše druge kakovosti človekovega življenja, ki jih je potrebno postaviti v ospredje. (Lačen, 2001)

Normalizacija je nujen sopotnik procesa integracije. Prizadevamo si namreč za vključevanje prizadetih ljudi v normalno socialno okolje, s čimer bi jim prizanesli s posledicami

institucionalizacije. Potrebno je poskrbeti tudi za tiste, ki jih ni mogoče integrirati. Tukaj se kaže cilj normalizacije, ki je prizadejati čim manj škode, ki jo prinaša institucionalizacija.

Lokalne skupnosti ponujajo potrebne vire za integracijo stanovalcev. Pomembna je primernost virov glede na potrebe stanovalcev ter same narave institucije (npr. trgovine, knjižnice, kino dvorane, zdravstveni dom...), hitrost in dostopnost do virov, nenazadnje pa mora biti zagotovljen široki spekter razpoložljivih virov, ki omogoča večje število modelov učenja in prakticiranega primerne vedenja v različnih okoliščinah.

Zaradi dolgotrajnega bivanja v instituciji je veliko stanovalcev ponavadi strah preselitve v lokalno skupnost, strah jih je ali bodo zmogli novi način življenja, drugi so veseli odhoda in sprememb. Pri vsakem stanovalcu gre za pomemben dogodek v življenju in ga je potrebno tako tudi obravnavati.

Možnost izbire je zelo pomembna, saj nudi spoznanje, da so posameznikove individualne želje in potrebe pomembne za strokovne delavce.

Velikokrat so uporabniki zaradi dolgoletne pasivnosti postali zadovoljni z dano situacijo. Zato je potrebno uporabnike spodbujati k izbiri na različne načine, prisluhnuti njihovim željam, vizijam, zagotoviti sredstva in jih vzpodbujati pri soodločanju (Zaviršek, Zorn, Videmšek, 2002).

1.6.2. Stigma

Koncept pojma stigme je v okviru socialne znanosti predstavil leta 1968 Goffman kot nekaj, kar opredeljuje socialno identiteto posameznika kot drugačnega, omejenega, nepopolnega v primerjavi z nekimi splošnimi družbenimi normami. (Flaker in sodelavci, 2007)

Stigma ima tri komponente in sicer vsebuje predsodke, stereotipe in diskriminacijo.

Stereotipi se razvijejo zgodaj v življenju in ljudje, ki imajo težave v duševnem zdravju se jih zelo dobro zavedajo. Internalizacija negativnih stereotipov o duševni bolezni vodi k slabi samopodobi, višji stopnji depresivnosti, demoralizaciji.

Stigma oropa ljudi s težavami v duševnem zdravju za številne življenjske priložnosti, ki so ključne za doseganje pomembnih življenjskih ciljev. Vplivi stigme na posameznika se kažejo tudi v strahu pred zavrnitvijo, iz česar sledi, da večina ljudi s težavami v duševnem zdravju,

raje izbere pasiven vzorec življenja, ki pomeni umik iz socialnega življenja in s tem tudi prekinitev socialnih stikov s prijatelji, sodelavci, sosedi.

»Sama nalepka povzroči nelagodje in negotovost v interakcijah celo strah. Marsikdo z nalepko si želi več stikov s tako imenovnimi drugimi oziroma »normalnimi ljudmi«. Pa ne vedo, na kakšen način, naj pristopijo k njim. Marsikdo je na videz popolnoma normalen in bi zlahka navezal stik, pa se boji zavrnitve. Nekateri pa že navzven kažejo svojo drugačnost in vedo, da se bodo ljudje umaknili od njih. (Flaker, 2008: 69).

Stigma povzroči, da vsakdo opazi le njo, ne vidi pa človeka na katero je nalepljena. (Lamovec, 2006)

Nekateri raziskovalci so mnenja, da je lahko stigma tudi eden od vzrokov za samomor.

Vendar pa ne vpliva samo na ljudi s težavami v duševnem zdravju, ampak tudi na njihove družine in nekateri avtorji (Corrigan, 2005) so mnenja, da vpliva na celotno skupnost.

Nove socialne mreže in poznanstva ne odpravijo stigme iz preteklosti. Iz tega vidika je potrebno ljudi s težavami v duševnem zdravju opolnomočiti

Ponotranjenje ali internalizacija javne stigme znotraj področja duševnega zdravja proizvaja fenomen imenovan samostigmatizacija, ki povzroča tako imenovano drugo bolezen.

Samostigmatizacija se nanaša na reakcije posameznikov, ki sestavljajo stigmatizirano skupino in se identificirajo z nekaterimi stigmatizacijskimi idejami/pogledi. Zato je za ljudi s težavami v duševnem zdravju značilno, da prevzamejo podobne stereotipe ali predsodke in socialno diskriminacijo, ki se nanaša na njih. Diskriminacija se negativno odraža v njihovem življenju in jim onemogoča samostojnost, ekonomsko neodvisnost in lastništvo.

Samostigmatizacija pogosto povzroča pomanjkanje motivacije za uspeh in občutek nezmožnosti in vdanosti v usodo, ki vpliva na izid pri dolgoročnem zdravljenju. V tem primeru zajema opolnomočenje rehabilitacijo posameznika, da vzpostavi cilje in spremembe, ki zahtevajo od njega večjo participacijo v odnosu s strokovnjaki v okviru zdravljenja. (Grossi et al, 2007)

1.6.3. Zagovorništvo

Pomen besede zagovorništvo je »govoriti za drugega oz. v korist drugega«.

Prvi formalni zagovornik je bil sir John Perceval, ki je leta 1845 ustanovil Društvo prijateljev domnevnih norcev. Kasneje so v 60. letih prejšnjega stoletja na zahodu prvi uzakonili zagovorništvo.

Leta 1981 je ameriški antipsihiater Szasz objavil Psihiatrični testament, ki navaja, da lahko osebe s težavami v duševnem zdravju v stanju racionalne zavesti za bodočnost določijo obliko obravnave, ki jo želijo in s tem preprečijo izvajanje prisilnih metod zdravljenja.

Zagovorništvo se v Sloveniji od samega začetka leta 1992 nenehno razvija. Leta 1997 je bila ustanovljena uporabniška organizacija Paradoks, ki jo je vodila ga. Tanja Lamovec in je na podlagi vzajemne pomoči dajala neposredne usluge uporabnikom.

V instituciji, kjer prevladuje nesorazmerje moči med predstavniki institucije in uporabniki, so ogrožene temeljne človekove pravice. Zagovorništvo je postopek nudenja pomoči uporabnikom z namenom, da se jih sliši, da tudi ustanova odgovori pozitivno na njihove prošnje.

»Temeljna funkcija zagovorništva je krepitev moči uporabnikov v vseh vidikih. Zagovornik je tako poleg svoje temeljne naloge zaščititi pravice uporabnika, pomemben tudi v vlogi posrednika pri nesporazumih v interakcijah, dedramatizatorja in blažilca v kritičnih situacijah, pomagal naj bi jasneje artikulirati pričakovanja in s tem večal pogodbeno moč in samostojnost človeka, ki je v stiski ali kako drugače v slabem pogodbenem položaju« (Flaker et al, 2008: 354).

Vsak strokovni delavec opravlja vlogo zagovornika posameznega uporabnika, kajti pozna njegove želje, cilje in mu pomaga pridobiti nadzor nad njegovim življenjem. Temeljna naloga zagovornikov je zagovarjanje pravic posameznika.

Bistvene lastnosti zagovornika:

- vzpodbuja uporabnika k uresničevanju lastnih interesov,
- krepi njegovo samozavest,
- nikoli ne odloča namesto drugih,
- deluje skupaj z uporabnikom,
- prevzema odgovornosti in ne odvzema poslovne sposobnosti.

Zagovornik gleda in doživlja z očmi uporabnika in mu stoji ob strani. Uporabniku pomaga, da uveljavi svoje želje, interese in pravice. Bistvo zagovorništva je, da se uporabniki aktivno vključijo v reševanje svojih težav v smeri, ki so si jo sami načrtali.

Oblike zagovorništva

Profesionalno zagovorništvo:

Poznajo ga v Avstriji, Angliji, Nizozemski in v skandinavskih državah. V Sloveniji je bil 15. 7. 2008 sprejet Zakon o duševnem zdravju.

Vrstniško zagovorništvo:

večinoma jih veže ista problematika. Zagovorništvo temelji na vzajemnosti, drug drugemu nudijo oporo in si med seboj pomagajo.

Kolektivno zagovorništvo:

Razvija se v organiziranih skupinah oseb z namenom, da dosežejo skupne cilje. Zanje je značilna družbena in politična dejavnost, s katero želijo doseči uresničitev svojih interesov. S svojim delovanjem opozarjajo na krivice, ki se jim godijo, se želijo pogajati in ukrepati proti krivcem. Večinoma se oblikujejo v totalnih ustanovah. Osnovna značilnost kolektivnega zagovorništva je njegova organiziranost.

Samozagovorništvo:

poteka s ciljem združitve uporabnikov, da spregovorijo zase. Velikokrat se združijo v samozagovorniške skupine, ki jim vlivajo moč, da niso sami. Ključni delavec pomaga, da posameznik pridobi nadzor nad svojim življenjem. Samozagovorništvo je ključni cilj zagovorništva. To je učenje strategij in taktik za samozastopanje. Je proces, v katerem se vzpodbuja uporabnike, da spregovorijo neposredno zase. Pri procesu samozagovorništva gre za vprašanje krepitve moči. Z večanjem le te, uporabnik ponovno pridobi moč in zaupanje vase.

Laično ali občansko zagovorništvo:

Gre za prevzemanje zagovorniške vloge s strani uglednih in vplivnih občanov, ki se zavzemajo za določeno osebo. Laično zagovorništvo je pomembno za osebe, ki živijo v zaprtih strukturah. Občanski zagovorniki zagovarjajo in zastopajo interese stanovalcev in jim pomagali pri uresničevanju njihovih ciljev in pravic ter jim po svojih močeh pomagajo pri vključevanju v skupnost.

Socialnodelavsko zagovorništvo: Izhaja iz same narave dela socialne službe (Flaker, 1999).

1.6.4. Opolnomočenje ali krepitev moči

Krepitev moči je način življenja in pristopa do življenja, ki poskuša zbuditi pomembne človeške kvalitete in uresničiti človeške potrebe ter vključuje razvijanje osebnih odgovornosti in obnavljanje ali privzemanje novih vlog in izpostavljanje tveganju in možnosti uspeha. Vključevanje v odločanje ponuja ljudem z izkušnjami priložnosti za osebni razvoj in učenje. (Videmšek, 2008: 215)

Na področju duševnega zdravja pomeni opolnomočenje ali krepitev moči večanje odgovornosti nad boleznijo, družbo in življenjem.

Opolnomočenje je multidimenzionalni koncept, ki ga lahko opišemo kot razvojni proces, znotraj katerega posameznik prevzame oblast nad vsakim vidikom svojega življenja, ki zajema:

- sprejemanje odločitev,
- dostop do informacij in virov (resursov),
- možnost izbire med številnimi opcijami,
- asertivnost,
- občutek, da lahko posameznik naredi spremembo,
- učenje kritičnega mišljanja,
- učenje, kako izražati jezo,
- povezanost z ostalimi, pripadnost skupini,,
- razumevanje, da ima posameznik pravice,
- učenje spretnosti, ki so pomembne v življenju posameznika,
- odstranjevanje ovir,
- spreminjanje percepcije drugih o lastnih kompetencah,
- osebna rast in sprememba, kot del življenja,
- večanje pozitivne samopodobe in preraščanje stigme (Grossi et al, 2007).

Rogers je odkril sedem dejavnikov, ki opisujejo konstrukt opolnomočenja :

- samoučinkovitost
- nebogljenost
- samozavest
- vpliv sprememb
- optimizem – nadzor nad prihodnostjo

- izražanje jeze
- skupna akcija

Vsi ti dejavniki so pomembni in nakazujejo na vzdrževanje konstantnega nadzora nad lastnim življenjem, ohranjanja ozaveščenosti o lastnem potencialu in o sposobnosti razvijanja le tega.

Avtorica v svojem članku deli krepitev moči na dve veji, na kolektivno krepitev moči in individualno krepitev moči.

KOLEKTIVNA KREPITEV MOČI

»Kolektivna krepitev moči je v praksi v veliko primerih uporabljena takrat, ko gre za kršenje posameznikovih pravic, neenake možnosti in zatiranje nekaterih posebnih skupin. Vloga kolektivne krepitev moči je tako pogosto v zaščiti ljudi in zagovarjanju njihovih pravic, kar je pomemben institucionalni preobrat v okviru zagotavljanja podpore« (Videmšek, 2008: 212).

Termin »krepitev moči« se v začetnem obdobju zelo povezuje z družbenimi gibanji, ki so vsebovala močno politično sporočilo. Ta gibanja so se zavzemala predvsem za enakopravnost z drugimi družbenimi skupinami in kategorijami, ker so se njihovi pripadniki čutili podrejene oz. izključene na različnih družbenih področjih (primer: gibanje hendikepiranih ljudi).

Družbena gibanja imajo poleg pridobivanja pravic še en pomemben element krepitev moči, ki se kaže v tem, da se zabrišejo razlike med tistimi, ki zagotavljajo storitve in tistimi, ki jih prejemajo. Prav tako gibanje pripomore k afirmiranju drugačnosti in strpnosti ter k razumevanju koncepta krepitev moči kot procesa, ki vpliva na prenos moči odločanja. (Videmšek, 2008).

INDIVIDUALNA KREPITEV MOČI

Individualna krepitev moči izhaja zlasti iz namena, da si posameznik ponovno pridobi zaupanje vase in si okrepi lastne resurse moči. Tanja Lamovec (1998) uvršča med bistvene elemente krepitev moči na individualni ravni sledeče:

- ozaveščanje (odpiranje vprašanj in ne svetovanje),
- učenje spretnosti (posameznik se nauči izražati čustva in jih začne sprejemati),
- posredovanje v okolje (vzpostavitev dialoga s svojci in ustanovo).

V okviru individualne krepitve moči posamezniki prepoznajo svojo stigo, diskriminacijo in zatiranje. Principi individualne krepitve moči zajemajo vzpostavitev delovnega odnosa s posameznikom, ki temelji na zaupanju in individualnem projektu pomoči. Sodelovanje temelji na medsebojnem spoštovanju, odprti komunikaciji, zavezništvu in neformalnosti (Videmšek, 2008).

Krepitev moči je eden izmed konceptov, ki se uporabljajo v socialnem delu. Najpomembnejše sporočilo tega koncepta je, da je upoštevana perspektiva sogovornika, da je sogovorniku omogočeno pridobiti občutek lastne vrednosti in občutek soudeležnosti v procesu soustvarjanja in iskanja rešitev. Saleeby je opredelil perspektivo moči kot prakso, ki temelji na zahtevi, da se vidi uporabnike na drugačen način, prav tako njihovo okolje in trenutno situacijo (ibid).

Krepitev moči uporabnika v razmerju do ustanove se nanaša na ohranjanje in dodajanje moči, kar je prvi pogoj za njegovo emancipacijo. Temeljna pomanjkljivost večine ustanov je, da osebje že v neprej zavzame stališče, da ve kaj je dobro za uporabnika.. S tam mu jemljejo moč in nadzor nad življenjem, ki ga je doslej s težavo vzdrževal.

Osebje lahko pomaga pri krepitvi osebne pomoči s tem, da daje uporabnikom ustrezne informacije, da jih seznani z različnimi možnostmi, ki jih imajo; z zagovorništvom, z učenjem socialnih spretnosti, zlasti pa tako, da uporabnika aktivno vključuje v ves proces pomoči. Osebe, ki dajejo pomoč se morajo stalno zavedati, da koristijo toliko bolj, kolikor manj naredijo. Pomembneje je biti z njim kakor ukrepati.

S krepitvijo moči uporabnikov je povezano tudi prevzemanje odgovornosti za svoje odločitve, kar je pomemben korak v smeri dezinstucionalizacije.(Lamovec, T., 2006)

1.7. VKLJUČEVANJE STANOVALCEV V SKUPNOST

Vsi ljudje si želimo biti enakopravni člani skupnosti.

Kar pomeni:

- da imamo vrsto obojestranskih odnosov z ljudmi, znanci, prijatelji, sosedi...,
- da živimo in delamo v običajnih okoljih,
- da v vsakdanjem življenju uporabljamo običajne storitve (Zaviršek, Zorn, Videmšek 2002).

Eden od elementov samostojnega življenja so skupnostne službe, ki omogočajo vključevanje ljudi v običajno okolje in spodbujajo sodelovanja s prijatelji, sorodniki, znanci, prodajalko... Zadovoljevanje lastnih potreb izhaja iz dobrih izkušenj, ki jih ljudje pridobimo na različne načine. Temeljne potrebe oz. pozitivne izkušnje, ki jih ljudje običajno želimo uresničiti, je potrebno omogočiti tudi našim stanovalcem.

Te potrebe so:

- prisotnost v skupnosti, uporaba običajnih prostorov, ki definirajo skupnost;
- izbira – možnost, da so avtonomni pri odločanju o majhnih in velikih zadevah, da lahko svobodno definiramo kdo smo in kaj so naše vrednote;
- zavedanje priložnosti, zavedanje ovir, zato moramo imeti na razpolago dovolj informacij;
- kompetentnost, priložnost delati tisto, kar ima za nas nek smisel in je funkcionalno, ne glede na to kakšno podporo pri tem potrebujemo;
- možnost soodločanja, ki nam daje občutek, da smo mi tisti, ki vodimo svoje življenje;
- spoštovanje - pogoj zanj je, da so nam dostopne identitete, ki so v skupnosti pozitivno vrednotene;
- sodelovanje v skupnosti - želja biti del mreže dvosmernih, recipročnih odnosov z drugimi ljudmi;
- osebna kontinuiteta, ki se nanaša na trajajoče odnose s ključnimi ljudmi v našem življenju, na potrebo po domu in posedovanju stvari, ki nam dajejo občutek kontinuirane osebne kolektivne zgodovine (Wright, Haycox in Leedhan, 1994: 15).

Schmidt (2004; 311, po Basaglia 1972) razlaga pojem integracije kot povezavo dveh elementov - stabilizacijo klientov in različnih intervencij v družbene razmere, ki lahko spremenijo situacijo s pomočjo sledečih štirih elementov:

- principa normalizacije,
- sposobnosti kritike in konflikta,
- sprejemanje odklonskega obnašanja ali bivanja,
- obojestranskega enakopravnega dialoga.

To zahteva delo s posamezniki, reševanje problemov, dodajanje moči, delo v skupnosti in spremembe okoliščin tam, kjer je to potrebno.

Integracija je vezana na skupnost in spremembo aktivnih okoliščin, kjer je to potrebno. Uveljavitev integracije se mora osredotočiti na socialno delo, uporabnika in sorodnike. Zahteva pa nadzor, refleksijo in trening. Integracija se mora razvijati v obojestranskem spoštljivem dialogu med udeleženci. V središče mora postaviti uporabnika in njegove interese. Ravno tako pa integracija vsebuje pravico biti drugačen, ki je nujno potreben sestavni del strategije in se zato ne usmerja k asimilaciji, temveč k premostitvi izključevanja.

1.8. DEZINSTITUCIONALIZACIJA

Dezinstitucionalizacija je proces, ki je prispeval k odpravi totalnih ustanov in iskanju skupnostnih alternativ glede skrbi za ljudi. Hkrati pa pomeni tudi spremembe v samem pristopu obravnavanja duševne stiske, ki upošteva tudi njene socialne in kontekstualne vidike. Sam proces sta zaznamovala predvsem dva mejnika, in sicer radikalno zmanjševanje bolnišničnih kapacitet, kot prvi mejnik in kot drugi, sprememba zakonodaje, ki je odpravila bolnišnice kot temeljno obliko pomoči ljudem v duševni stiski. Povod za to je dala stroka z razkritjem negativnih posledic, ki jih ima hospitalizacija in institucionalizacija na uporabnike (Flaker, 1998).

Sami začetki dezinstitutionalizacije segajo v osemnajsto stoletje, kjer se kažejo njeni prvi zametki v okiru »Zatočišča York« v Veliki Britaniji. V njem so bili stanovalci deležni tako imenovane »moralne obravnave«, za katero je veljalo prepričanje, da lahko tudi najbolj zmedeni ljudje postanejo razumni, če imamo do njih spoštljiv odnos, brez krutosti in nasilja. Zatočišče je spominjalo na današnje bivalne skupnosti z razliko služabnikov, ki so jih imeli takratni stanovalci. Ta oblika obravnave se je sčasoma izgubila in nadomestile so jo omejujoče oblike oskrbe v zaprtih ustanovah, ki so se ohranile vse do druge polovice dvajsetega stoletja, ko se je pričela dezinstitutionalizacija, ki je potekala v dveh smereh. Prva smer se je nagibala k temu, da bi čim več oseb iz ustanov ponovno vključili v življenje v skupnosti, druga smer pa je strmela k odpravi ustanov nasploh, njen pobudnik je bil Franco Basaglia. (Lamovec, 2006)

Italijanska izkušnja je pokazala, da je za uspešno preselitev in namestitve človeka s težavami v duševnem zdravju pomembno, da ima možnost:

- bivanja (svoje stanovanje, bivalna skupnost);
- pridobitve finančnih sredstev (možnost zaposlitve, različne oblike finančne pomoči...);
- uveljavljanja svojih pravic (da ima »pogodbeno moč«).

Vse zgoraj naštet stvari so pomembne pri rehabilitaciji posameznika.

Po Italiji so tako v okviru dezitucionalizacije začeli z ustanavljanjem Centrov za mentalno zdravje, ki so nudili podporo ljudem s težavami v duševnem zdravju. Osebe je delovalo na terenu in nudilo podporo uporabnikom v vseh segmentih njihovega delovanja. Poleg centrov pa so še odprli psihiatrične oddelke v sklopu delovanja bolnišnic.

Socialna podjetja oz. zadruge ponujajo možnost pridobivanja finančnih sredstev. Pomemben del delovanja skupnostnih služb je usmerjen v ustvarjalne dejavnosti, ki niso same po sebi namen in izobraževalne dejavnosti. Mrežo skupnostnih služb še vedno nadgrajujejo in vedno znova utrjujejo. Sprejemanje »drugačnosti« je v določenih predelih še vedno tabu.

O uspešnosti dezitucionalizacije v Italiji govorijo tudi statistični podatki in sicer je bilo leta 1977 v Italiji 58000 psihiatričnih postelj, leta 1989 pa 221 in danes nimajo več nobene psihiatrične postelje v celotni Italiji. V Italiji je beseda dezitucionalizacija pomenila popolno zaprtje totalnih psihiatričnih ustanov in prenos pacientov iz psihiatričnih ustanov v splošne bolnišnice ali druge ustanove. Trenutno imajo 11 250 rehabilitacijskih postelj in 4000 psihiatričnih postelj v splošnih bolnišnicah. (<http://www.medscape.com/viewarticle/421469>)

Nasproten italijanskemu modelu dezitucionalizacije je angleški model, ki je temeljil na nasprotnem konceptu kot v Italiji. V Italiji so bili prisiljeni spreminjati pravila igre znotraj državnega aparata, pravo nasprotje pa je bilo v Angliji. Direkcija za dezitucionalizacijo je prišla prav na podlagi sprejetega zakona. Kljub vsemu pa proces ni potekal s pospešenim tempom. Vlada je dala direktivo, da se morajo velike psihiatrične bolnišnice zapreti, ni pa podala navodil kako. Iniciativa vlade je temeljila predvsem na racionalnih – ekonomskih razlogih. »V devetdesetih letih je premike dodatno vzpodbudil in utemeljil Zakon o skupnostni skrbi – Community Care Act, 1992. Razdelil je službe na tiste, ki storitve kupujejo (purchasers) in tiste, ki jih ponujajo (providers). S tem je omogočil in celo zapovedal

raznoličnost odgovorov in individualizacijo socialnih in zdravstvenih storitev: načrtovanje skrbi, individualni skrbstveni paketi za samostojno življenje» (Flaker, 1998: 221).

V Angliji so vzpostavili podporno mrežo v skupnosti, ki jo usmerja multidisciplinarni tim. V timu sodelujejo različni strokovni delavci (socialni delavci, psihologi, skupnostne psihiatrične medicinske sestre, psihiatri). Ves sistem temelji na oceni sposobnosti posameznika in na njegovem individualnem načrtu skrbi. Na tej podlagi so opredeljene storitve, ki jih posameznik potrebuje in jih država financira v obliki podpore (individualno financiranje). Za posameznika so odgovorni ključna oseba, koordinator in načrtovalec skrbi. Vsak pozna svojo vlogo, zvajanje pa nadzoruje posameznik sam.

Ravno tako obstajajo mreže skupnostnih oblik podpore (od državnih do prostovoljnih in neprofitnih). Posameznik se vanje samostojno vključuje. Pri tem mu je v veliko pomoč koordinator (Care manager), ki skrbi, da bo dobil dobre in kvalitetne usluge za primerno ceno. Sistem redno evalvirajo in ugotavljajo njegovo učinkovitost.

»Dezinstitucionalizacija ne pomeni le organizacijske spremembe, temveč tudi spremembo vrednot – ljudje se zavedajo, da imajo pravico do življenja v skupnosti, z drugimi ljudmi; da so vključeni v družbene tokove ter da lahko odločajo o svoji usodi, tudi če so bolni, slabotni ali celo manj prisebni« (Flaker in drugi, 2008: 20).

Dezinstitucionalizacija je prvi korak k emancipaciji uporabnikov. Temu koraku mora slediti prevrednotenje osebnih prepričanj, kar pomeni, da gledamo na uporabnika kot na državljana in šele nato kot na pripadnika določene skupine. Pri tem je cilj dezinstitucionalizacije ne le fizična preselitev lokalno skupnost, pač pa dejanska vključitev v običajno življenje, v katerem ne vidimo le psihiatrične diagnoze, pač pa enakovrednega člana skupnosti.

Tanja Lamovec je mnenja, da je za uspešno pomoč izključenim potrebno najprej odpraviti vse rituale degradacije, vključno z diagnozo, ki sama po sebi nima nikakršne vrednosti, pač pa deluje kot močan vir stigmatizacije. (Lamovec 1993: 75)

Eden od temeljnih pogojev, ki je potreben za uspešen proces dezinstitucionalizacije je opolnomočenje. Opolnomočenje uporabnikov je tudi eden od pomembnih ciljev skupnostne oskrbe, omogoča pa tudi, da stanovalci izgubijo strah pred bivanjem izven zavoda.

Mnoge stanovalce je namreč strah, da po tolikih letih življenja v institucijah ne bodo zmogli življenja izven zavoda. Strah jih je, da ne bodo zmogli osnovnih gospodinjskih opravil, nakupovanja, rokovanja z denarjem...

V praksi se pokaže, da je bil njihov strah odveč, povzročila ga je dolgoletna odvisnost od zavodskega osebja. Zavodsko osebje je namreč opravljalo vse namesto njih, kot uči medicinski model, ki je včasih prevladoval. Seveda se osebje ni zavedalo, da jim s tem dela škodo.

Zato je bilo potrebno začeti najprej spreminjati miselnost osebja, način obravnave stanovalcev pa poteka v smeri »vse za vas, a nič namesto vas«, kar pomeni, da smo vsi sposobni temeljne človekove potrebe zadovoljevati sami.

Da bi lahko posamezniki, ki so bili dolga leta deležni institucionalnega varstva zadovoljevali svoje potrebe, jim moramo omogočiti določene pogoje:

- preselitev v lokalno skupnost,
- aktivno sodelovanje in vključevanje v lokalno skupnost,
- možnost izbiranja oseb, s katerimi želijo navezati stike,
- možnost nabiranja izkušenj, kar ugodno vpliva na izgraditev samopodobe,
- možnost odločanja in soodločanja o stvareh, ki se tičejo lastnega življenja,
- možnost za kreativno delo in zaposlitev,
- možnost razpolaganja z lastnimi finančnimi sredstvi,
- možnost izbire partnerstva.

PROCES DEZINSTITUCIONALIZACIJE PRI NAS

Po vzoru evropskih držav, je na področju duševnega zdravja sledila tudi naša država. V začetku 19. stoletja je bil odprt prvi oddelek za duševno bolne v splošni bolnišnici, čemer je sledila izgradnja azila leta 1870. Do druge svetovne vojne je bila institucionalizacija duševno bolnih zastopana v manjšem številu, saj so večinoma svojci skrbeli za njih. Do sprememb je prišlo v času industrializacije, ko se je pojavila potreba po varstvu za te ljudi, saj so bili njihovi svojci v službi. Tako so jih naselili v prazne gradove, kjer so bili ločeni od ostale družbe.

V Sloveniji ločimo dva tipa ustanov, ki sta namenjena ljudem s težavami v duševnem zdravju. To so psihiatrične bolnišnice in socialni zavodi.

Takrat v času industrializacije, je bil povratek v skupnost po dolgotrajnem bivanju v instituciji redek pojav, vendar pa je sčasoma prihajalo do sprememb v okviru predstavitve novih idej iz prakse.

Prva skupnost za ljudi s težavami v duševnem zdravju se je odprla leta 1992 in je delovala na principu prostovoljnega sektorja, javni sektor se je pridružil šele pred kratkim.

V okviru dezitucionalizacije ločimo tri glavna obdobja v Sloveniji:

- 80. leta- socialna gibanja – kritike, tabori, obveščanje javnosti, mobilizacija;
- 90. leta- izobraževanje, pilotne raziskave, inovacije, vrednotenje, ustanavljanje nevladnih organizacij;
- od leta 2000 - projekt dezitucionalizacije, reforme sistema v javnem sektorju.

Prvo obdobje – 80. leta

Temelji duševnega zdravja so bili postavljeni v obdobju osemdesetih let prejšnjega stoletja. V tem času je prišlo do povezovanja med določenimi obrobni skupinami, kot so uporabniki drog, uporabniki duševnega zdravja, hendikepirani..., v novo socialno gibanje in se pridružili tako imenovani civilni družbi.

Prvi tabor na področju duševnega zdravja je bil organiziran leta 1987 v Zavodu Hrastovec v okviru neformalnega prostovoljnega društva. Društvo je nudilo konkretno pomoč, organiziralo javne dogodke in tabore. Znotraj tega tabora je nastala neformalna iniciativa imenovana »Komite za socialno zaščito norosti«, s ciljem pritegniti javno pozornost na netolerantne pogoje do stanovalcev, ki so živeli znotraj totalnih ustanov v Sloveniji, narediti teme duševnega zdravja javne in politične ter narediti nadaljne korake za konkretne spremembe. Gibanje se je povezalo z mednarodno mrežo alternativ za psihiatrijo in pridružilo ustanavljanju regionalnega Alpe Adria združenja za promocijo duševnega zdravja.

Drugo obdobje – 90. leta

Leta 1992 je Komite odprl prvo stanovanjsko skupino v Ljubljani, kamor so se preselili štirje stanovalci Zavoda Hrastovec. Istega leta so ustanovili prvo nevladno organizacijo na področju duševnega zdravja, kasneje imenovano Altra.

Pred tem, leta 1990, se je pričel na Fakulteti za socialno delo odvijati Tempus projekt, ki je predstavil in vzpodbudil razvoj novih metod kot so: individualno načrtovanje, zagovorništvo, analiza tveganja, asertivnost, krizne in družinske intervencije.

V devetdesetih letih beležimo tudi velik porast nevladnih organizacij. Pozitivna plat tega porasta se je pokazala v konkretnih korakih v smeri organiziranih inovacij in v nujenju

socialnih skupnostnih storitev, kot so stanovanjske skupine, varne hiše, klubi in dnevni centri, skupine za samopomoč.

V tem obdobju so se razvile tudi skupnostne službe na področju duševnega zdravja, ki so delovale na področjih nevladnih organizacij, stanovanjskih skupin, centrov, informacijskih pisarn, skupin za samopomoč in v okviru zagovorniške prakse. Kljub pojavu skupnostnih služb se število ljudi v institucijah ni zmanjšalo.

Rezultati eksperimentalnega dela so pripeljali do zaključkov, da je življenje v skupnosti možno in hkrati tudi legitimno.

Tretje obdobje – po letu 2000

Leta 2000 je bila delno zasnovana zakonita osnova za proces dezinstitutionalizacije. Premik iz institucionalne v skupnostno skrb je bil dokumentiran v večini mednarodnih dokumentov. Slovenska zakonodaja varuje ljudi z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju tako, da jim zagotavlja pravico do socialne varnosti, zdravstvenih in ostalih storitev in pravico do vključevanja in dostojanstva. Vendar so pravni statuti za podporo njihovega vključevanja zelo varljivi, saj zakon dovoljuje inovacije, vendar pa jih po drugi strani ne podpira.

Znotraj Nacionalnega programa socialne skrbi v obdobju (2000 – 2005) je prišlo do številnih izboljšav. Glavni cilj je bil premik ljudi s posebnimi potrebami nazaj v skupnost. Vseboval je spremembo obstoječega sistema in predstavitev novih ukrepov. Stare ustanove naj bi se prestrukturirale v nove, prijaznejše, ne-institucijske ustanove, ki nudijo uporabnikom več avtonomnosti. Hkrati ta program predstavlja idejo o individualnem načrtovanju dela. Opolnomočenje uporabnikov, naj bi se odvijalo v smeri prevzemanja enakovrednega položaja znotraj odnosa s strokovnjakom, uporabnik prevzema vlogo eksperta za svoje življenje. Modele pomoči naj bi nadomestili modeli podpore, pri čemer bi bili uporabniki seznanjeni s pravicami in postopki procesa. Vzpostavljeni so lokalne akcijske skupine, ki omogočajo multidisciplinarni pristop pri reševanju duševnih stisk, občasne supervizije za delavce, izobraževanje, vrednotenje dela.

Nacionalni program socialne skrbi za obdobje (2006-2010) se naslanja na program prejšnjega obdobja, vendar bolj precizno. Eden od zastavljenih ciljev je bila preselitev vsaj četrtnine stanovalcev socialnih zavodov v skupnost, ki so bili sprejeti v zavod pred letom 2006. Ta cilj je bil dosežen takoj naslednje leto, leta 2007. (Flaker et al, 2008)

1.9. BIVALNA SKUPNOST

Dokaj hitro se je kot alternativna možnost pojavila bivalna skupnost, ki pa je do danes doživela več sprememb.

Flaker (1999) definira bivalno skupnost na dva načina:

- v prvem primeru gre za povezavo med zavodsko obravnavo in obravnavo v civilnem življenju, ki poteka na organizacijsko-deskriptivni ravni,
- drugi način pa je analitična raven, ki povezuje celovitost ustanove (zavoda) in delo s posameznikom.

Pri zavodskih oblikah gre za popolno zasedbo človeka, njegove identitete in telesa v nadzorovanem kolektivu, tako da občasno izgubi nekatere človekove pravice. Pri delu s posameznikom pa gre za formalno svobodo, prostovoljno delo in nekakšen pogodbeni odnos med dvema posameznikoma, od katerih je eden strokovnjak, drugi pa stranka.

Bivalne skupnosti so kot nekakšne vmesne strukture med zavodom in življenjem v skupnosti. Flaker opredeljuje stanovanjske skupine kot »prehod med totalno ustanovo v meščansko občestvo, v vsakdanjik« (Flaker, 1992). Če pogledamo totalitarne ustanove, vidimo, da imajo iste značilnosti ne glede na katerem koncu sveta so. Pravo nasprotje pa so stanovanjske skupine, ki se razlikujejo med seboj. Vsaka je individuum zase, vsaka temelji na specifičnem načinu dela in na različni dinamiki.

Večinoma so stanovanjske skupine prehodna oblika bivanja, kjer bivajo stanovalci v povprečju od 1 do 3 let. V bistvu bi naj stanovanjske skupine predstavljale prehodno obliko bivanja do samostojnejšega življenja. Izkušnje pa kažejo, da je doba bivanja v njih precej daljša..

Kot ugotavlja V. Flaker (1992) so stanovanjske skupine v večini primerov oblika bivanja prehodnega značaja, za nekatere stanovalce pa tudi stalna rešitev stanovanjskega vprašanja.

Stanovanjske skupine se med seboj razlikujejo po stanovalcih, ki bivajo v njih, po različni prisotnosti delavcev, načinu organiziranja in ali so stanovanjske skupine organizirane v okviru delovanja kakšnega društva ali v okviru delovanja zavoda. V ta kontekst sodi tudi različnost v stopnji ekonomske samostojnosti stanovanjske skupine. Opažamo, da so stanovanjske

skupine, ki delujejo v okviru zavodov, bolj odvisne od zavoda kot logističnega centra, kot skupine, ki jih je ustanovilo neodvisno društvo.

V prvotnem kontekstu so stanovanjske skupine nastale kot »podaljšane roke« zavodov.

Prvi stanovanjski skupini sta bili ustanovljeni v začetku osemdesetih let oz. konec sedemdesetih let. Prva za »duševno prizadete« je nastala bolj po naključju, zaradi prostorskih stisk nekega zavoda, druga, ki je bila ustanovljena z namenom ustvariti novo obliko dela, pa je bila zasnovana leta 1981 pod okriljem Vzgojnega zavoda Logatec kot alternativa zavodski obravnavi mladostnikov. V osemdesetih so ustanovili še devet novih stanovanjskih skupin, zlasti na področju varstva mladih in otrok. V devetdesetih so se pričele odpirati stanovanjske skupine tudi na drugih področjih, predvsem na področju duševnega zdravja, na področju varstva mladih pa so postale pravilo razvojne usmeritve in glavno vodilo prestrukturiranja vzgojnih zavodov (Flaker, 1999).

V zavodu Hrastovec smo prvo stanovanjsko skupino, ki jo pri nas imenujemo »dislocirana bivalna enota«, ustanovili leta 2000 v Mariboru. Do sedaj se je tej stanovanjski bivalni enoti ali dislocirani bivalni enoti (v nadaljnjem tekstu zapisana s kratico DBE) pridružilo še 24 enot, ki so vsaka zase specifične in enovite. Tako je januarja 2009 skupaj ustanovljenih 25 dislociranih bivalnih enot, med katere spadajo tudi neodvisna stanovanja, negovalne enote in kmetije.

DBE se med seboj razlikujejo, vsaka ima kakšne specifikke glede dejavnosti, storitev, ki so prioriteta. Skupno biva v teh enotah 233 stanovalcev. Zadovoljstvo s strani stanovalcev je veliko, radi drugim podelijo svoje izkušnje in stališča (Smernice dela in razvoja za leto 2009 Hrastovec, 2009).

Ob upoštevanju razvoja skupnostnih oblik skrbi se začetni tendenci nameščanja stanovalcev v stanovanjske skupine neposredno iz zavodov pridružuje še težnja, da omogočimo stanovalcem neposredno vključevanje in nameščanje stanovalcev direktno iz njihovega okolja v stanovanjsko skupino. Pri tem je potrebno upoštevati značilnosti posamezne stanovanjske skupine in potrebe posameznika. S tem preprečimo neposredni stik stanovalca »uporabnika« z ustanovo, kjer bi se »okužil« z vsemi negativnimi segmenti, ki jih bivanje v totalni ustanovi prinaša.

Pri tem, ko govorimo o stanovanjskih skupinah ne moremo mimo dejstva, da je poleg same stanovanjske skupine pomembno tudi njeno ožje in širše okolje. Gre za intenzivno

vključevanje stanovalcev v okolje in skupnost v vseh segmentih njihovega delovanja. Socialna vključenost je pomembna predvsem pri sistemu vzpostavljanja in iskanju lastne identitete, lastne vrednosti in samozaupanja. Ti dejavniki pomembno vplivajo na kvaliteto življenja stanovalca.

Za stanovalce je pomembno vključevanje v čim širše socialne mreže. V to se lahko vključujejo vsi, ki pokažejo dober namen. Plačani »spremljevalci« predstavljajo določen del podpore. Večji vpliv na izboljšanje socialne integracije imajo lahko prostovoljci, ki se lahko v delo stanovanjske skupine vključujejo kot občasni družabniki, pomočniki ali kot stalni člani kolektiva ter predstavljajo pomemben del življenja in dela stanovanjske skupine in njihovih članov.

Na uspešnost integracije stanovalcev v okolje vplivajo:

- zadostna oddaljenost stanovanjske skupine od zavoda,
- stopnja kulturne bližine okolja,
- razvitost skupnostnih oblik življenja v konkretni soseski,
- status, ki so si ga stanovalci ustvarili v skupnosti.

V analizi raziskave »Oblike bivanja za odrasle, ki potrebujejo organizirano skrb in podporo: analiza in predlog ukrepov« Vito Flaker s sodelavci opredeljuje stanovanjske skupine kot dolgotrajno obliko bivanja za te ljudi (Flaker in sodelavci, 2001)

Stanovanjske skupine razdeli na:

- **Stanovanjske skupine s kontinuirano pokritostjo,**
kjer je osebje prisotno 24 ur. Standardi varnosti in higiene so natančno določeni. Namenjene so stanovalcem, ki so hudo prizadeti in ponavadi starejši. Za večino stanovalcev je to relativna oblika bivanja in varstva.
- **Stanovanjske skupine z delno pokritostjo,**
kjer so zaposleni prisotni večji del dneva. Ponavadi gre za hiše, ki so preurejene v samostojne enote. Stanovalci se poslužujejo običajnih služb. Ta oblika bivanja je prehodnega značaja in služi za učenje samostojnosti. Stanovalci se po določenem času preselijo in živijo samostojno.

- **Stanovanjske skupine, kjer so zaposleni prisotni redko**

Gre za večje ali manjše hiše, s tremi do štirimi spalnicami, skupno dnevno sobo, kuhinjo in kopalnico. Stanovalci živijo relativno samostojno.

2. ZAVOD HRASTOVEC-TRATE

2.1. ZAVOD HRASTOVEC SKOZI ČAS

Zavod Hrastovec - Trate je bil ustanovljen leta 1948 pod imenom Dom za duševno defektne in mladino. V skladu s takratno družbeno klimo v slovenskem prostoru podprto z razvojem psihiatrične stroke pod vodstvom prof. dr. Leva Milčinskega, ki ni bila značilna samo pri nas, ampak v večini evropskih držav, je tedanje Ministrstvo za socialno skrbstvo leta 1947 poiskalo primerno lokacijo za nastanitev »duševno defektnih« oseb prav v osrčju Slovenskih goric med Mariborom in Lenartom v današnjem gradu Hrastovec. V socialno skrbstveni zgodovini je zapisano, da se je v tistem času v Sloveniji organizirala skrb za ostarele, onemogle in defektne. Takratno ministrstvo je nekaj sredstev vložilo tudi v manjšo obnovo gradu, predvsem v smislu prilagoditve za potrebe novega doma za »duševno defektne odrasle in mladino«. Tako je oblast LR Slovenije 22. oktobra 1948 ustanovila Dom za duševno defektne Hrastovec pri Mariboru in ga opredelila kot socialno zdravstveni zavod.

V kronologiji Zavoda lahko preberemo, da so bili prvi stanovalci, vključno z maloštevilnim strokovnim osebjem, pripeljani in nameščeni iz Zavetišča Sv. Jožefa v Ljubljani. Le eden je bil iz takratne Splošne bolnišnice v Mariboru. Leta 1955 je v Domu v Hrastovcu živelo že 330 stanovalcev. Tega leta je bila odprta nova enota v oddaljenem gradu Cmurek, znana pod imenom enota Trate, ki je danes več ni, saj so njeni stanovalci razseljeni v prijaznejše oblike bivanja. Število stanovalcev obeh enot se je v tem letu povzpelo na 437, kar nedvomno kaže na pragmatičnost in ozkost takratne doktrine skrbi za ljudi s posebnimi potrebami. V letu 1968, torej 13 let kasneje, je bilo v obeh enotah že 706 stanovalcev, medtem ko je število zaposlenega osebja ostalo pri 160 delavcih. (www.hrastovec.org)

2.2. PREGLED ZGODOVINE RAZVOJA ZAVODA HRASTOVEC

Zavod Hrastovec ima dolgo zgodovino inovacij, saj so že konec sedemdesetih pričeli uvajati pomembne socioterapevtske inovacije in pristope (skupinsko delo s stanovalci, skupinski izhodi, nameščanje v rejniške družine, letovanja itd.).

V osemdesetih je postal poznan zaradi mednarodnih mladinskih taborov, po oblikah prostovoljnega dela in prvih razmišljanjih o dezinstitutionalizaciji v našem prostoru. Je tudi prva javna ustanova, ki je na področju duševnega zdravlja uvedla skupnostne oblike, po dolgih bojih z odprtjem stanovanjske skupine v Mariboru leta 1999.

Velike spremembe so se začele z novim vodstvom v letu 2001 in se stopnjevale v naslednjih letih. Novo vodstvo se je lotilo sprememb v prvem letu z uvajanjem novih načinov dela tako, da je uredilo poslovanje tako na poslovni finančni ravni, kot na ravni organizacije.

Poleg tega je bila poglobljena sprememba v začetnih fazah uveljavljanja pojmovanja stanovalca kot enakopravnega in poglobljenega akterja v delovanju Zavoda. Prenovljen je bil tudi hišni red, osebje in stanovalci so bili informirani o pravicah stanovalcev. Manj pomembno je postalo disciplinsko urejanje zadev, v ospredju je bil bolj človeški pristop.

Te spremembe so bile potrebne, da se je spremenilo stališče osebja do stanovalcev, ki so bili v tem procesu tudi preimenovani iz oskrbovancev v stanovalce.

S pomočjo uposabljanja, obiskovanja različnih tovrstnih organizacij v tujini in notranje podpore, se je spremenil tudi način dela. Uvajati so se pričeli novi strokovni pristopi, kot so individualno načrtovanje, učenje socialnih in vsakdanjih spretnosti, kot tudi projektni način dela. V tej fazi so izvedli tudi nekaj prvih preselitev iz Zavoda.

Drugo fazo je po eni strani označil uspešen začetek sodelovanja s Fakulteto za socialno delo ter akcijski načrt. Za to fazo je značilno pridobivanje stanovanjskih objektov za dislocirane bivalne enote in realizacija individualnih načrtov preselitev.

Hkrati se je na novo organizirala tudi strokovna služba v Zavodu, ki je sedaj organizirana tako, da podpira zunanje enote. Tudi enote znotraj Zavoda so se reorganizirale tako, da je možno bolj učinkovito delo in vključevanje v proces preseljevanja (npr. učne enote). Ustanovil se je selitveni tim, mobilna služba, multidisciplinarni timi, sama delitev dela pa poteka tako, da omogoča več sodelovanja med službami (npr. delo psihologov in delovnih terapevtov na oddelkih). Spreminja se tudi način dokumentiranja in odločanja o odpustih. Ves

čas je bila posvečena velika skrb povezovanju z zunanjimi struktaurami, ki lahko pripomorejo k spremembam (npr. sodelovanje s Fakulteto za socialno delo, nevladnimi organizacijami ipd) ter ustvarjanje ugodne podobe Zavoda in sprememb v javnosti, kot tudi informiranja lokalnih in državnih struktur o spremembah in zagotavljanju podpore inovacijam. (Zavod Hrastovec – Trate 2001–2005: 4).

2.3. DEJAVNOST IN VIZIJA ZAVODA

Dejavnost zavoda

Dejavnost Zavoda je usklajena z Uredbo o uvedbi in uporabi standardne klasifikacije dejavnosti ter spremembe oseb pooblaščenih za zastopanje pri Okrožnem gospodarskem sodišču v Mariboru dne 10. 01. 2002.

Z aktom (statutom) Zavoda pa je opredeljena dejavnost, ki jo zavod opravlja in sicer:

- osnovno izvenbolnišnično zdravstveno dejavnost,
- zobozdravstveno dejavnost,
- samostojne zdravstvene dejavnosti, ki jih ne opravljajo zdravniki (zdravstvena nega, fizioterapija, delovna terapija in drugo),
- izvajanje socialno varstvenih programov in storitev,
- drugo socialno varstvo z nastanitvijo,
- druge socialne dejavnosti,
- dejavnost menz.

Vizija zavoda

Potreba po viziji nadaljnjega razvoja Zavoda se kaže:

- iz potrebe po nadzorovanem razvoju zavoda,
- iz potrebe po ustvarjalnih strategijah razvoja zunanjih in notranjih segmentov Zavoda,
- iz potrebe po prestrukturiranju Zavoda ter kreiranju in iskanju skupnostnih modelov skrbi,
- iz potrebe po spremembi kulture Zavoda.

Vizija na zunaj identificira Zavod in ga tako loči od drugih. Potrebna je za motiviranje zaposlenih ter predstavlja zaznavo okolja, ki ga hoče Zavod ustvariti na dolgi rok in pogojev, od katerih je ta uresničitev odvisna. Je koncept nove zelene prihodnosti, ki jo je moč sporočati povsod po Zavodu in zunaj njega.

Poslanstvo Zavoda

Iz vizije izhaja poslanstvo Zavoda. Poslanstvo je dokaj stalna navedba namena, ki jih v Zavodu izoblikuje vodstvo zavoda (strokovni in tehnični kolegij direktorja)

Poslanstvo Zavoda se kaže v:

- delovnem področju Zavoda ter njegovi pristojnosti,
- sporočanju osnovnega smisla obstoja Zavoda z navajanjem potrebnosti ustanove,
- navajanju osnovnih strokovnih smotrov podjetja glede strokovne rasti,
- opredelitvi strateških smernicah razvoja skozi implementacijo akcijskega načrta,
- filozofiji Zavoda (sistem vrednot, prepričanj in navad) = kultura zavoda.

Zavod Hrastovec-Trate si je s projektom "Akcijski načrt uresničevanja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005" začrtal naslednjo vizijo Zavoda kot možne posledice prestrukturiranja Zavoda:

- skrb za zaposlene,
- kompaktne skupnostne službe na področju Podravja in Pomurja (celostne službe za ljudi, ki potrebujejo kontinuirano in organizirano pomoč:
 - dislocirane enote,
 - kmetije,
 - varovani domovi,
 - negovalni domovi,
 - stanovanja,
 - varovana stanovanja,
 - zaščitna stanovanja,
 - samostojna stanovanja,
 - delovni projekti,

- projekti za prosti čas,
- mobilna služba,
- selitveni tim,
- multidisciplinarni tim,
- zdravstvena oskrba,
- dnevni centri,
- prehodne ustanove,
- nadomestne družine,
- razbremenilne družine,
- programi usposabljanja in izobraževanja,
- supervizija,
- intervizija,
- evalvacija,
- uvajanje psihosocialnega modela,
- razvoj prostovoljstva,
- začasni sprejem v Zavod.
- razpršena namestitvev po Sloveniji:
 - ustvarjeni pogoji za kvalitetno življenje stanovalcev Zavodu Hrastovec v domačem okolju po vsej Sloveniji,
 - vsak (bivši) stanovalec s svojim individualnim načrtom in paketom storitev, ki jih potrebuje,
 - mobilna služba pod okriljem Zavoda Hrastovec za krizne intervencije, supervizijo in podporo,
 - agencija v Zavodu Hrastovec za organizacijo in izvajanje storitev,
 - garancija države in Zavoda Hrastovec za kontinuirano oskrbo in podporo za samostojno življenje.

Zavod Hrastovec še vedno opravlja funkcijo oskrbe za izredno težke primere, vendar v skupnosti z aktiviranjem lokalnih resursov.

Vizija Zavoda Hrastovec zajema tudi naslednje spremembe:

- spraznjenje grajskega poslopja do leta 2010,
- odprtje varovanega doma,
- odprtje negovalnega doma,

- edukacija, usposabljanje delavcev v Zavodu,
- razvoj strok in strokovnega znanja

2. 4. DISLOCIRANE BIVALNE ENOTE

V Zavodu je aktiviran proces dezinstitutionalizacije. S pomočjo selitvenega tima, ki je začel delovati v zavodu 2002, smo začeli preseljevati stanovalce v skupnost. Selitveni tim je organ, ki skrbi za preselitev stanovalcev iz Zavoda v skupnostne oblike bivanja.

V Zavodu je zasedba tima multidisciplinarna. Pri snovanju načina dela in nalog smo se opirali na izkušnje iz držav, v katerih je bil proces dezinstitutionalizacije že utečena praksa.

Zavedamo se, da samo bivanje v skupnosti (ob dobri podporni mreži) omogoča upoštevanje posameznika, njegovih želja in potreb. Gre za vsakodnevno upoštevanje in spoštovanje individualnih razlik in razvojnih potreb in maksimalno vzpodbujanje razvojnih sposobnosti. Temelj dobrega in usmerjenega dela je dober individualen načrt skrbi, ki je narejen na osnovi upoštevanja želja in sposobnosti posameznika. Pri načrtovanju se osredotočimo na potrebe stanovalcev, pri čemer imamo več možnosti kreiranja oblik bivanja.

V prvi vrsti upoštevamo lokacijo in infrastrukturo kraja. V tem času ni možnosti, da kraj prilagodimo željam stanovalcev, upoštevamo pa možnost preselitve. Želimo zagotoviti stanovalcu optimalno možnost bivanja, ki vzpodbuja njegov osebni razvoj (Akcijski načrt izvajanja nacionalnega programa socialnega varstva, Hrastovec 2002).

Od danih možnosti smo opredelili naslednje oblike bivanja v skupnosti:

- dislocirane bivalne enote (DBE),
- kmetije,
- neodvisna stanovanja,
- nadomestne družine.

Podporne strukture

Podpora DBE lahko poteka na več načinov. Po naših izkušnjah si člani ne želijo pretirane podpore s strani Zavoda. Sodelovanje z Zavodom je vezano na organizacijske vsebine (nabava hrane in ostalih življenjskih potrebščin, vzdrževalna dela...)

Podpora poteka preko :

1. mobilne službe, ki poteka v okviru Zavoda; Aktivira se glede na izražene potrebe. V mobilni službi sodelujejo vsi delavci Zavoda,
2. prostovoljcev,
3. v okviru socialne mreže.

Organizacija življenja in dela s področja socialne oskrbe v lokalni skupnosti zahteva nenehno načrtovano akcijsko usmerjeno delo v smislu povezovanja različnih sistemov, skupin oseb, organizacij in posameznikov z namenom omogočiti relativno samostojno življenje zavodskim stanovalcem, dvigniti njihovo kvliteto življenja in omogočiti njihov vsestranski osebni razvoj.

Dislocirane bivalne enote so ena od posebnosti in večjih pridobitev Zavoda Hrastovec- Trate. Temeljijo na konceptu stanovanjskih skupin in so posledica naravnega razvoja. V njih živijo skupine stanovalcev kar se da normalno življenje, v običajnih hišah znotraj mestnih ali vaških naselij. Pri njihovih opravilih jim glede na njihove potrebe pomaga osebje.

Potrebe po osebju so urejene po obstoječih normativih in dejanskih potrebah dislocirane bivalne enote (24 urna ali delna dnevna). Kadrovske vir so delavci Zavoda, javni delavci in prostovoljci.

Kvalifikacijska struktura vključenih delavcev v neposredno delo v enotah temelji na zdravstvenem tehniku, animatorju in bolničarju – negovalcu. Strokovne storitve zagotavlja mobilna služba Zavoda Hrastovec, druge strokovne službe Zavoda Hrastovec in obstoječe službe v lokalni skupnosti (centri za socialno delo, zdravstveni domovi..).

V 25 enotah živi 233 stanovalcev. Vsaka enota je svet zase, kar pomeni, da so v vsaki skupini izoblikovani specifični odnosi tako znotraj enote kot z okoljem. V enotah na podeželju imajo stanovalci pristnejši stik z naravo in bolj tradicionalnim načinom življenjem. V mestih pa je življenje drugačno. Integracija temelji in poteka preko bolj organiziranih pristopov v okviru institucij kot so: Delavska univerza, Center za socialno delo, Karitas, Rdeči Križ, šole, društva, v samih urbanih centrih pa je tudi več kulturne in družabne ponudbe.

Zunanje enote se med seboj razlikujejo tudi po strukturi stanovalcev, tako so denimo v dislocirani bivalni enoti Zrkovci nameščene osebe, ki imajo težave z demenco. V negovalni dislocirani enoti Apače živijo osebe s težavami v gibanju itd... Enote pa se razlikujejo tudi po namenu in cilju.

Večnamenska kmetija na Rožengruntu ob osnovni namestitveni dejavnosti in pridelavi vrtnin služi tudi kot terapevtska kmetija, ki omogoča blagodejen stik stanovalcev z živalmi, naravo, tradicionalnimi kmečkimi prazniki in običaji. To s pridom koristijo tudi Zavodski stanovalci, ki se organizirano udeležujejo programov življenja in dela na kmetiji; npr. program socialne integracije slepih.

Na kmetijah in v vaških skupnostih imajo stanovalci neprimernoveč izbire, lahko se odločijo kaj bodo sadili, kako si bodo uredili delovni ritem (delo, prosti čas) po kakšni ceni bodo prodajali izdelke, kako bodo porabili denar. Izbirajo lahko med različnimi vaškimi ambientii (gostilna, trgovina, sosedje, polje, gozd..), lahko se odločijo za odhod v mesto.

Nekatere DBE nadaljujejo že utečeno delo, npr. gojenje šampinjonov, razna kooperacijska dela, izdelava različnih okrasnih predmetov iz lesa, volne, voščilnic. Člani opravljajo razna plačana dela za Zavod Hrastovec (likajo bombažne serviete, šivajo), plačani so tudi za pomoč v drugih DBE ali v tisti enoti, kjer bivajo in opravljajo delo za druge. S pridobljeni zaslužkom sami razpolagajo. Člani posebno pozornost namenjajo tudi urejanju okolice DBE.

Medtem, ko so v Zavodu v glavnem stiki z zaposlenimi in svojci, če so se ohranili, so v zunanjih enotah stiki neprimerno obsežnejši in kvlitetnejši. V vaških skupnostih so to tudi stiki s sosedi, v mestih je teh stikov nekoliko manj.

Stanovalci se v manjši skupini ne počutijo razosebljene. Življenjske razmere, kjer prihaja v ospredje individualnost, spoštovanje, solidarnost, povzročajo manj stresa, manj stisk, gradijo lahko toplejše stike in odnose. Hkrati imajo več možnost, da se izognejo konfliktom. Ne opazimo fizičnega nasilja. Imajo razmeroma zagotovljeno zasebnost. Umaknejo se lahko v svoje spalnice ali v druge mirne prostore, kjer so lahko po želji sami.

Prepirom se lažje izognejo tudi zaradi delitve dela, saj vsak sam prevzame odgovornosti in jim ta ni vsiljena. Odnosi z zaposlenimi so bolj pristni in tesni. Med njimi se razvije

solidarnost. Niso več drugorazredni ljudje, temveč enakopravno vstopajo v vse aktivnosti z zaposlenimi. Več stika imajo s svojci, svojci imajo tudi večji interes do stikov, kar si razlagamo s tem, da je bila stigma zavoda ovira pri vzdrževanju kvalitetnejših in intenzivnejših stikov (moja mati ne živi več v norišnici, temveč v lepi zasebni hiši). V Zavodu Hrastovec-Trate vzdržujejo stike tudi z obiski na domu. Stanovalcem zavod zagotavlja enkrat letno brezplačen prevoz za obisk svojcev. DBE, kakor tudi Zavodske enote vsako leto pripravijo srečanje s svojci. Ponavadi je v obliki piknika. Stanovalci se tega veselijo in celo leto čakajo na to.

Zavodsko življenje še dodatno travmatizira osebe, ki so iztrgane iz naravnega okolja. Vrnitev v naravno socialno okolje povzroči, da se zavodsko življenje kmalu pozabi. Edini pomebnejši vir stisk je ta, da jim kljub majhnemu zaslužku in žepnini primanjkuje denarja.

Življenje v naravnem socialnem okolju ponuja neprimerno več možnosti za zadovoljevanje potreb in želja, kar pa je vezano na denar, ki ga je premalo. Življenje v zunanji enotah prisili stanovalce k večji angažiranosti, vključevanju in s tem tudi k razvijanju novih ter obnavljanju starih spretnosti in znanj. V tem procesu stanovalci ponovno odkrijejo svoje potenciale, saj jih v to prisili življenje. Prisiljeni so razmišljati o tem, kako bi se dalo zaslužiti.

Vključevanje zavodskih stanovalcev v lokalne skupnosti je zahteven proces. Že v startu se je izhajalo iz načela, da imajo vsi pravico do samostojnega življenja v lokalni skupnosti, ne glede na motnjo ali oviranost.

Postopek vključevanja v skupnost teče dvotirno, na nivoju enote kot celote ter kot podpora posamezniku pri njegovem prizadevanju za širjenje lastne socialne mreže in je od enote do enote ter vsakega posameznika specifičen.

Večletna prizadevanja na področju integracije enot in stanovalcev prinašajo dobre rezultate. Dosežen je napredek na veliko področjih, uspešno in pozitivno so opozorjeni župani in druge pomembne osebe, politični akterji v krajih. Nekateri postanejo celo občanski zagovorniki. Sodelovanje je uspešno tudi v raznih programih: Vse življensko učenje v okviru delavskih univerz, tesni so stiki v raznih akcijah s Karitasom, Rdečim Križem, šolami, društvi...

Uspešno se predstavljajo na kulturno umetniškem področju, z literarno glasbenimi večeri, z organizacijo različnih srečanj itd. Dobro vzdržujejo in obnavljajo tudi stike s svojci, sosedi, prijatelji.

2.4.1. DISLOCIRANA BIVALNA ENOTA SLOVENSKA BISTRICA

Namestitev v zavod ali hospitalizacija je še vedno dogodek, ki si ga ljudje ne želijo in bi se mu radi izognili. Večina ljudi, ki imajo težave v duševnem zdravju, si svoje življenje predstavlja v okviru običajnega okolja. Ponavadi so njihove želje skromne in si želijo predvsem to, da bi čim bolj mirno in vsakdanje živeli. Vendar pa si ljudje, ki že dolgo časa živijo v zavodih, sčasoma težko predstavljajo življenje izven zavoda. Zdi se, kot da bi ponotranjili ugotovitev, da življenje izven zavoda nima smisla. Izkušnje pa kažejo, da če le imajo možnost življenja izven zavoda, jo tudi izkoristijo.

Ko izkusijo bivanje na prostosti, si ne želijo več vrniti v zavod. Tuje raziskave o kakovosti življenja bivših varovancev institucij kažejo, da si nihče ne želi nazaj v institucijo, četudi še zdaleč niso zadovoljni s kvaliteto življenja, ki ga živijo zunaj zavoda (Barham, Hayward, 1991; Estroff, 1981).

Bivanje v manjših skupinah s primerno podporo je stimulirajoče za posameznika. Res pa je, da je naše stanovalce potrebno resocializirati. Od njih ne moremo pričakovati, da bodo zgolj s spremembo okolja zaživel kvaliteten življenjski slog.

Upoštevati potrebe posameznega stanovalca, omogočiti čim kvalitetnejše pogoje bivanja, omogočiti stike z zunanjim okoljem (infrastruktura kraja) in jih opolnomočiti in usposobiti za čim samostojnejše življenje (glede na sposobnosti), so pogoji za kvalitetno bivanje v skupnosti. Sodoben koncept dela mora upoštevati načela in principe, ki temeljijo na upoštevanju dostojanstva posameznika ob prepletanju psihosocialno – gerontoloških in negovalno - varstvenih vsebin. To uspeva kadru, ki je strokoven in ima tudi dobro organizirano mrežo podpore. Na prvem mestu pa je stanovalec s svojimi željami in potrebami. Spodbujanje lastne aktivnosti in odločanja uporabnikov je pomemben element njihove emancipacije, pri čemer je treba poiskati srednjo pot in se izogibati skrajnosti (Lamovec, 1998).

Krajevna, prostorska in delovna opredelitev

H kakovosti življenja sodi tudi ustrezna lokacija dislocirane bivalne enote na mikro in makro nivoju. Enota mora biti integrirana v »normalno«, urbano okolje, kjer je v bližini čim več naslednjih možnosti:

- območje za pešce,
- zdravstveni dom,
- cerkev,
- trgovina,
- postaja javnega prometa,
- naselje s stanovanjskimi hišami, širše urbano okolje...

Optimalno je, če je lokacija bivanja čim bližje svojcem, da omogoča neovirane stike.

Lokacija dislocirane enote Slovenska Bistrica 1 zagotavlja uresničevanje vseh pogojev.

Dislocirana bivalna enota Slovenska Bistrica 1 je ena izmed prvih enot Zavoda Hrastovec – Trate, ki se je preselila v procesu dezinstitutionalizacije (prva je bila ustanovljena v Mariboru 1999). V dislocirano bivalno enoto se je 9.9.2002 preselilo 10 stanovalcev; 3 ženske in 7 moških. Med njimi je bil en par. S stanovalci so bili tudi štirje delavci, po kvalifikaciji animator, zdravstveni tehnik in dva bolničarja- negovalca.

Prve tri mesece bivanja so delali v nočni izmeni, ki je bila kasneje ukinjena, ker so bili člani dovolj samostojni, da so lahko bili sami v hiši tekom noči. S tem pa se je tudi zmanjšalo število kadra, sprva na tri, kasneje na dva delavca v bivalni enoti.

Hiša, kamor so se preselili člani, je tipična dvonadstropna podeželska hiša, ki je na zunaj podobna ostalim hišam v soseski. Pred hišo je dvorišče in vrt, ki so ga člani sami uredili. Center mesta je oddaljen pet minut hoje. Tam se nahajajo vsi pomembnejši objekti od pošte, trgovine, knjižnice, lekarne... Do občine, zdravstvenega doma, avtobusne postaje pa je približno deset minut hoje.

Prostori v hiši so standardno razporejeni. Dnevna soba, kuhinja, dve sobi, kopalnica in WC so v prvem nadstropju. V drugem nadstropju so tri sobe, kopalnica z WC- jem. Dnevna soba, kuhinja in sanitarije so v skupni uporabi. Sobe so dvoposteljne. V kleti je prostor za shrambo, pralnico, kurilnico in sobo za orodje.

V bivalni enoti dajemo prednost zasebnosti, kolikor je to možno. Člani imajo svoje stvari, imajo predmete, ki jih spominjajo in vežejo na dom. Sobo si lahko uredijo po želji. V začetku selitve so si sami izbrali sobo in sostanovalca. Seveda so lahko izbirali samo v ožjem krogu (tisti, ki so prišli v hišo).

V hiši poteka življenje po nekakšnem ustaljenem redu. Člani pomagajo pri delih po svojih lastnih zmožnostih. Večina časa preživijo v okviru opravljanja gospodinjskih opravil. Gospodinjstvo in gospodinjsko delo je gotovo ena od najbolj prezrtih tem v družboslovju. (Oakley, Flaker, 1993). V nasprotju z zavodi se izvajalci skupnostne skrbi neprenehoma pogovarjajo o stvareh kot so pospravljanje, kuhanje, pranje, pomivanje... Tako je tudi v bivalni enoti, kjer poteka dopoldan v znamenju teh opravil. Člani za vse to poskrbijo ob pomoči zaposlenega ali sami. Ob preselitvi v bivalno enoto je bilo potrebno prav pri gospodinjskih opravilih nuditi največ pomoči in podpore. Ljudje so se v instituciji odvadili skrbeti zase in opravljati nekatera osnovna gospodinjska opravila.

V okviru bivanja v bivalni enoti članom pomagamo ponovno priučiti, kar so pozabili oz. jih naučimo, kako skrbeti zase. Gospodinjske spretnosti so prav gotovo eden najpomembnejših kazalcev zmožnosti za samostojno življenje.

Preselitev in potek življenja v bivalni enoti

V Zavodu se je veliko govorilo o preselitvi v bivalno enoto, zato so bili stanovalci v velikem pričakovanju. Imeli so možnost izbire. Nekaj se jih je odločilo zelo hitro, nekateri pa so potrebovali več časa za razmislek. Eden od stanovalcev se je odločil šele tisti dan, ko smo odšli na ogled hiše. Potreboval je veliko vzpodbude, da si jo je sploh odšel na ogledat.

Kasneje je velikokrat povedal: »Dobro, da so me prepričali, da sem si šel ogledat hišo, brez tega se sigurno ne bi odločil za preselitev. Strah me je bilo.«

Veliko je bilo takrat govora tudi o tem kdo bo odšel, stanovalce je bilo strah sprememb, ravno tako tudi delavci nismo vedeli kaj naj pričakujemo, saj smo odhajali v nepoznano skupnost, ki je bila precej oddaljena od samega Zavoda. Ravno tako pa se tako stanovalci kot delavci, ki smo skupaj odhajali, nismo poznali med seboj preveč dobro, kar še je bolj potenciralo strah pred neznanim. Vendar smo kasneje ugotovili, da je bila to dobra odločitev.

V mesecu avgustu pred selitvijo smo organizirali »spoznavni teden« na Kopah, kjer ima Zavod Hrastovec-Trate počitniško hišo, ki je namenjena letovanju stanovalcev in delavcev ter njihovih družin. En teden smo preživeli v sproščenem vzdušju, polni načrtov in idej o življenju po preselitvi. Po prihodu s Kop smo si odšli ogledat hišo, v katero smo se

nameravali preseliti. Že ob samem ogledu hiše je bilo vzdušje zelo veselo, prisrčno in polno pričakovanj. Stanovalci so si že takrat izbrali sobe in svoje bodoče sostanovalce. Po ogledu smo v Zavodu s stanovalci preživeli veliko časa skupaj in načrtovali.

Devetega septembra 2002 smo se preselili v bivalno enoto. Stanovalci so obdržali status stanovalcev Zavoda Hrastovec- Trate, preimenovali pa so se v člane dislocirane bivalne enote. V kraju so si uredili začasno prebivališče.

Začelo se je »življenje« v hiši, v drugem okolju, v manjši skupini. Vsi načrti, sanje in ideje, ki smo jih skupaj snovali v Zavodu in na Kopah so postale realnost. Začeli smo jih uresničevati.

Člani so potrebovali našo podporo. Prepričana sem, da se sploh niso zavedali, da smo tudi sami delavci iskali podporo pri njih. Meni osebno so bili v veliko pomoč, saj sem se od njih veliko naučila. Če pomislim nazaj, ugotavljam, da so mi ostali najlepši spomini iz časa bivanja prvih dveh let, saj smo bili zelo povezani med seboj, solidarni, imeli smo se radi in z veseljem smo se učili drug od drugega.(Tatjana Kosi)

Naredili smo plan dela v kuhinji, pralnici, okolici. Bili smo vedno skupaj, vse smo načrtovali skupaj. Člani so prevzeli odgovornosti.

Že prvi dan se je ponudil za pomoč gospod V., ki je povedal, da zna kuhati, ker ga je naučila mama. Vsi smo bili presenečeni, saj v zavodu ni nikoli pokazal zanimanja za kuho, kljub možnosti sodelovanja v okviru kuharskih delavnic. Takrat je rekel, da tam pa on že ne bo kuhal. V enoti je kasneje prevzel kuhanje in za to dobival nagrado. Kuhal je dve leti, kasneje so se naučili tudi drugi in so si delo med seboj delili. Počutil se je pomembnega, kadar je kuhal in v resnici je tudi bil, saj kuhati za deset ljudi ni enostavno opravilo.

S. je skrbela za urejanje okolice, najraje za rože. Uredili smo si vrt, posejali in nasadili vrtnine, pri čemer so vsi člani pomagali.

Prvo leto bivanja v Slovenski Bistrici smo bili nominirani za Zlato vrtnico - tekmovanje, ki ga prirejajo v Slovenski Bistrici za lepo urejeno okolje in prejeli priznanje. Bili smo na podelitvi, priznanje je prevzela gospa S., ki je sama tudi veliko pripomogla k temu. Bila je zelo ponosna. Priznanje smo uokvirili in razstavili. Gospa S. ga je pokazala vsakemu obiskovalcu hiše.

Skupaj smo raziskovali okolico ob pomoči gospoda K., ki je bil domačin in nas je vodil.

Gopod K. je imel hišo ne daleč vstran od enote. Pomagali smo mu pri košnji trave, obrezovanju trte, najbolj pa nam je ostal v spominu dant, ko smo odšli obirat sadje (češnje, hruške). Vsi smo bili zadovoljni, najbolj pa gospod K., ki mu je hiša veliko pomenila. (Tatjana Kosi)

Ob vseh teh gospodinjskih opravilih in različnih aktivnostih, kot je spoznavanje okolice, se je izrazil dobrodejni vpliv bivanja članov v bivalni enoti

Po večini smo hodili v malih skupinah, po dva, največ trije stanovalci, saj v veliki skupini niso želeli iti na sprehode.

Povedali so, da bodo ljudje takoj vedeli, da so iz Hrastovca. Odrasli vendar ne hodijo vsak dan po parku, v skupini. Vedno so skrivali, od kod smo. Spomnim se člana, ki je dejal, da on ni več v Zavodu, ker Slovenska Bistrica ne spada pod Hrastovec. (Tatjana Kosi)

Postopoma smo spoznavali okolico in se vključevali v skupnost. Spoznali smo sosede in jih večkrat povabili na obisk. Na naše prvo povabilo so se odzvali vsi trije sosede, kasneje pa vse bolj poredko. Menimo, da so se prvič odzvali zgolj iz radovednosti, ker jih je zanimalo, kakšni so stanovalci. Kasneje smo ugotovili, da tudi sosedski odnosi med njimi samimi niso nič pogostejši in pristnejši od tistih, ki jih imajo z nami.

Po dveh letih je prišlo do sprememb v enoti Slovenska Bistrica I. Nekaj članov se je moralo preseliti v Zavod zaradi zdravstvenih težav, predvsem zato, ker enota ne zagotavlja 24 urne prisotnosti delavca. Prišli so drugi člani in izkazalo se je, da se stanje na področju medsebojnih odnosov slabša. »Stari« člani nekako niso mogli ali enostavno niso hoteli sprejeti novih. Na drugi strani pa so se pri vseh članih pričele kazati tudi pozitivne lastnosti. Postali so bolj samostojni, odločni, samozavestni. Pričeli so se zavedati, da imajo pravico odločanja in kreiranja svojega življenja, predvsem, da imajo pravico do izbire.

Danes je izmed vseh članov v Slovenski Bistrici I., ki so se preselili v začetku, ostala samo gospa D. D. se je v enoti naučila kuhati in danes samostojno kuha in skrbi za prehrano vseh članov v enoti, za kar prejema tudi denarno nagrado iz Zavoda.

Eno leto po preselitvi, leta 2003, se je v Slovenski Bistrici odprla druga bivalna enota, kamor se je preselilo 8 članov in trije delavci. Poimenovali smo jo DBE Slovenska Bistrica II, čez dve leti (2005) se je v kraju Vrhole, ki so oddaljene od Slovenske Bistrice 5 km, odprla še tretja bivalna enota.

Vseh članov v vseh treh DBE je trideset, od tega ima :

- Slovenska Bistrica I, 10 članov,
- Slovenska Bistrica II, 8 članov,
- Vrhole, 12 članov.

Za pomoč in podporo članov skrbi 10 delavcev, ki opravljajo poklic animatorja, zdravstvenega tehnika, bolničarja – negovalca, bolniškega strežnika ter javni delavki. Delavci »krožijo« v vseh enotah. Delo organizira v vseh treh enotah vodja. V enote prihajajo tudi štirje prostovoljci, od tega nekateri bolj pogosto, drugi manj.

V dislociranih bivalnih enotah Slovenska Bistrica I, II, in Vrhole bivajo osebe, ki imajo težave v duševnem zdravju in osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju. Nekaj članov je samostojnih, nekateri potrebujejo pomoč, drugi pa samo podporo. Vsi člani pa potrebujejo vzpodbudo in veliko moralne podpore.

2.4.1.1. ŽIVLJENEJE V DBE - Opis dneva v DBE Slovenska Bistrica I

Zjutraj - vstajanje.

Člani vstajajo ob različnem času, vsi pa vstanejo do 9 ure. Nekateri si pred zajtrkom skuhamo kavo, drugi preberejo tudi časopis, ki ga zjutraj dostavijo (v enoti je naročen dnevni časopis). Delavec pride ob 7.30 uri. D., ki pripravlja obroke, pripravi zajtrk za vse člane v enoti, pri čemer je popolnoma samostojna. Večina članov zajtrkuje. Dva člana ponavadi zajtrk prespita in si ga vzameta kasneje, eden ne zajtrkuje.

Pri zajtrku se pogovarjamo s člani o tem, kaj bomo kuhali za kosilo, čeprav je o tem ponavadi D. že odločila. Občasno jo le prepričamo in nam skuha tisto, kar si zaželim. Člani imajo težave pri komunikaciji z gospo D, ker je gluha in se dostikrat narobe razumejo.

Po zajtrku sledi kuhanje kave. Kavo si kuhajo člani individualno in ob različnem času, vendar jo drug drugemu tudi ponudijo. Dopoldan je predvsem poudarek na gospodinjski opravilih, vse skozi pa poteka pogovor o vsakdanjih stvareh, težavah, željah članov.

Po kavi sledi pospravljanje posode, čiščenje hiše, pranje perila. Za to poskrbijo člani ob pomoči delavca. Za vsa opravila imamo razpored, člani imenujejo to dežurstva. V začetku preselitve nismo imeli razporeda za vsakodnevna opravila, vendar je sčasoma prišlo do konfliktov med člani, ker se je dogajalo, da so delo opravljali zmeraj isti. Praviloma urnika ne

bi smeli imeti, saj ga tudi doma v vsakdanjem življenju nimamo, vendar se včasih stvari ne dajo rešiti drugače.

Pranje perila je prevzela G, ki dobi za to opravilo tudi denarno nagrado. Poskrbi za pranje, sušenje in pospravljanje perila. Perilo si likajo člani sami. Tistim, ki tega ne zmorejo sami, pa oblačila zlika delavec.

Ostali člani, ki nimajo tisti dan »zadolžitve«, ponavadi gredo v mesto ali se umaknejo v sobo in poslušajo radio.

Kosilo

Sledi kosilo, ki ga dopoldan pripravlja D. Za kosilo M. pripravi mizo. Člani uporabljajo ves pribor. Kosijo vsi člani skupaj, kot velika družina, z njimi kosi tudi delavec. Po kosilu sledi pospravljanje posode, mize. Nato si nekateri člani skuhamo kavo, nekateri gredo na cigaret.

Po opravljenih obveznostih gredo v večini počivat. Po počitku, ki je ponavadi kratek, gredo v mesto, na sprehod, pletejo, se pogovarjajo, prebirajo časopise, revije... Člani hodijo v knjižnico, v bližnji bife na pijačo, poleti na sladoled, v park. R. rad brska po internetu na računalniku, ki ga imajo v hiši.

Večerja

Priprava mize in večerja. Večerjajo samo nekateri. Po večerji sledi tuširanje in priprava na spanje. Nekateri člani gredo spat, nekaj jih gleda TV ali poslušajo radio. V hiši imamo tudi živali: mačko, ki jo ima G. v sobi (pravi, da je njena), akvarij z ribicami, terarij, kjer imamo tarantelo in kletko, v kateri prebiva hrček.

V hiši imamo tudi veliko rož, za katere ob pomoči delavca skrbijo člani. Ob hiši imamo vrt, na katerem člani sadijo in sejejo zelenjavo. Ob hiši so tudi cvetlične gredice. Pri delu na vrtu, gredicah in košnji trave jim pomaga delavec.

Delavec v enoti ostane do 19.30 ure. Ponoči so člani sami. V primeru težav imajo možnost poklicati po telefonu. S telefonom znajo vsi upravljati. Telefonske številke imajo napisane pri telefonu, napisane so z večjimi številkami tako, da se znajdejo tudi člani, ki slabše vidijo. O tem so seznanjeni vsi člani enote.

V hiši se zraven gospodinjskih del ukvarjamo tudi:

- z izdelavo priložnostnih voščilnic (rojstnodnevne, velikonočne, novoletne...),
- z izdelavo adventnih venčkov,
- z izdelavo okrasnih predmetov (kvačkani metuljčki, okraski za božično drevo...).

Ob nedeljah obiskujejo člani tudi cerkev v času maše.

Člani se družijo in vključujejo v skupnost tudi preko projektov. Večje projekte pripravimo za vse tri enote skupaj, saj se člani radi družijo med seboj. Vse aktivnosti temeljijo na željah, navadah in potrebah članov. Člani so pri oblikovanju in planiranju soudeleženi.

Pri vseh opravilih potrebujejo veliko pozitivne vzpodbude, delavci pa se morajo osredotočiti na področja, na katerih člani dobro funkcionirajo. Pomembno je, da jim zaupamo in verjamemo v njihove sposobnosti. Moramo jim dopustiti, da naredijo nekaj zase, čeprav na svoj način in četudi nam vzame to veliko časa. Ob tem je zelo pomembna naša potrpežljivost.

Stiki z Zavodom

Z Zavodom ohranjamo stike v naslednjih oblikah:

- - obisk prireditev, ki so članom zanimive;
- - svet stanovalcev;
- - obisk prijateljev;
- - kopanje v zavodskem bazenu;
- - obisk fitnesa;
- - pedikura (je brezplačna);
- - obisk zobozdravnika; nekateri člani so obdržali zobozdravnika v Zavodu
- - po potrebi obisk psihiatra (z bivanjem v bivalni enoti se obiski pri psihiatru zmanjšajo).

Nabavna služba

Nabava živil:

- enkrat tedensko pripeljejo živila iz Zavoda,
- meso pripelje mesar v začetku tedna,
- kruh pripeljejo vsak drugi dan iz pekarnice.

Potrošni material:

- pripeljejo enkrat na mesec, za naročilo poskrbi vodja enote.

Vzdrževalna dela

- opravljajo vzdrževalci iz Zavoda po predhodnem pisnem ali telefonskem zahtevku.

Osebnega zdravnika imajo člani v lokalni skupnosti. O spremembah splošnega zdravstvenega stanja obveščamo (poleg osebnega zdravnika) tudi ambulantno v Zavodu. Tedensko nas obišče koordinatorka, s katero imamo multidisciplinarne time, obvešča pa nas tudi o dogajanjih v Zavodu.

V DBE se uporablja obvezna dokumentacija:

- *Mapa PSS*, ki zajema: - individualni načrt,
 - program podpore,
 - analizo tveganja,
 - timske konference,
 - projekte,
 - evalvacije projektov,
 - razno (sklepi, odločbe...).
- *Dokumentacija zdravstvene nege.*
- *Dokumentacija bivalne enote*: - zapisniki multidisciplinarnih timov,
 - zapisniki sestankov,
 - projekti,
 - evalvacije projektov,
 - trimesečno poročilo dela v enoti,
 - naročilnice (hrane, potrošnega materiala..).

V enoti je zraven dokumentacije še: - *hišni red*,

- *pravice stanovalcev Zavoda Hrastovec – Trate*,
- *skrinja pohval in pritožb*.

OPIS CILJEV PROGRAMA

V bivalni enoti so smernice strokovnih pristopov nudenja pomoči v tesni povezavi z načeli normalizacije in načeli o kvaliteti življenja. Upoštevajoč načela normalizacije in načela kakovosti življenja ima bivalna enota naslednje cilje:

- oblikovanje čim bolj svobodne in ustvarjalne osebnosti ob upoštevanju individualnih potreb, želja in sposobnosti posameznika;
- omogočanje usposabljanja in delo kulturnega, socialnega in rekreativnega udejstvovanja;
- zadovoljevanje eksistenčnih potreb, humanizacija odnosov;
- ustvarjanje enakovrednih odnosov med člani in delavci v procesih odločanja, ki se dotikajo življenja, zdravljenja člana in tudi zaščite in uveljavljanja pravic;
- individualno delo in individualni pristop do vsakega člana;
- izražanje in zadovoljevanje specifičnih individualnih potreb posameznika;
- zagotavljanje osnovnih življenjskih razmer (prehrana, higiena, zdravstveni pogoji...);
- pomoč pri delu, zaposlitvi, usposabljanju, urejanju lastnega okolja;
- svetovanje, usmerjanje, vodenje, pomoč, podpora;
- preprečevanje socialne izključenosti;
- poglobljanje odnosov, razvijanje prijateljstva, naklonjenost;
- vzpodbujanje razvoja neodvisnih oblik življenja oz. razvijanje samostojnosti;
- spoznavanje novih ljudi, sklepanje novih stikov in prijateljstev;
- zaščita osebne in socialne integritete ter zdravja;
- oblikovanje prostega časa;
- pomoč pri razreševanju konfliktov, pri emocionalnih krizah;
- uskladitev notranjih in zunanjih dejavnikov, ki vplivajo na kvaliteto življenja v bivalni enoti;
- podpora in pomoč pri zagotavljanju formalnih, pravnih in človekovih pravic;
- reševanje kriz, dolgoročni cilj zaposlitev v okviru bivalne enote;
- opolnomočenje članov in upoštevanje uporabniške perspektive.

V vseh teh letih se je življenje v enoti spremenilo. Stanovalci so dolgo čutili vpliv totalne ustanove, z veliko skupnega truda se je to spremenilo. Postali so samostojni, zaupljivi, zavedajo se možnosti izbire in odločanja o svojem življenju, kolikor je to v enoti možno. Če človeku, ki je dolgo let bival v ustanovi, dovoliš, da počne kar želi, je zmeden.

Totalna ustanova pohabi občutke lastne volje in ravno to povzroči problem pri ustvarjanju pogojev za reintegracijo. Zato je bilo potrebno veliko let, da so se stanovalci začeli zavedati

lastne vrednosti ter zavesti o tem, da lahko izražajo željo in je ta želja tudi upoštevana. Tisto, kar je bilo s prihodom v institucijo prekinjeno, jim poizkušamo vsaj delno povrniti.

V bivalni enoti si nekaj članov zasluži denar z delom, ki ga opravijo za ostale člane, za kar dobijo nagrado v obliki plačila. Med plačana opravilasodijo kuhanje in pranje perila za vse stanovalce bivalne enote. Članom veliko pomeni denarna nagrada, prav tako tudi pozitivne povratne informacije, ki jih dobijo o svojem delu.

S pomanjkanjem denarja je povezano tudi preživljanje prostega časa članov. Potrebe, ki jih imajo ljudje v prostem času, so zelo raznolike. Pogosto so te družabne narave ali pa gre za hobije, šport, zabavo.

V bivalni enoti primanjkuje tudi denarja za preživljanje prostega časa. Kadar imajo člani denar, hodijo samostojno v mesto, ko denarja ni, ne gredo niti iz hiše.

Pradoksalno je, da imajo ljudje, ki potrebujejo organizirano pomoč, malo prostega časa.

Najbolj je to razvidno v institucijah, kjer je čas varovancev na razpolago osebju, pa tudi drugače sta odvisnost in čakanje zelo povezana. Ždenje in čakanje na nekoga požrejo prosti čas.

Preživljanja prostega časa in vključevanje v skupnost je organizirana v sklopu projektov. Projekte se pripravijo v sklopu bivalne enote ali s pomočjo Zavoda.

Vključevanje poteka tudi s pomočjo lokalne skupnosti.

2.4.2. SODELOVANJE Z LJUDSKO UNIVERZO V SLOVENSKI BISTRICI

Eden večjih projektov, v katerem sodelujemo že drugo leto, je projekt Usposabljanje za življenjsko uspešnost (skrajšano UŽU), imenovan Moj korak, ki poteka v okviru Ljudske univerze v Slovenski Bistrici.

Projekt je delno financiran s strani Evropske unije in Ministrstva za šolstvo in šport. V projekt smo se vključili na podlagi povabila Ljudske univerze. Z odločitvijo za sodelovanje v projektu so prevzele veliki del odgovornosti tudi dislocirane bivalne enote Slovenska Bistrica in Zavod Hrastovec – Trate. Ključno pri tem projektu je medsebojno povezovanje in sodelovanje, ki se kaže v vzajemnih prispevkih obeh udeleženi v projektu.

Ljudska univerza je zagotovila:

- kader za izvedbo projekta - defektologinjo in učiteljico;

- finančna sredstva za kritje vstopnin, pijač, prigrizkov;
- materialna sredstva za izvedbo projekta: papir, glino, računalnike, didaktične igrice..;
- organizacijo projektov in znotraj tega zagotavljanje dodatne strokovne pomoči pri izvedbi projekta v obliki kadrovske zasedbe (učitelj plavanja, trener fitnessa, učitelj tenisa...).

Zavod Hrastovec –Trate je zagotovil:

- prevozna sredstva: kombinirano vozilo, osebni avtomobil;
- spremstvo udeležencem: delavci dislociranih bivalnih enot Slovenska Bistrica;
- prostor za izvedbo projekta - bivalna enota;
- material za izvedbo projekta.

Za dobro sodelovanje in uspešnost je potrebna dobra komunikacija, ki pa je pri nekaterih naših članih zaradi zdravstvenih razlogov pomanjkljiva. Tu smo delavci tisti, ki pripomoremo k boljšemu sporazumevanju in razumevanju naših članov. Delavci, ki smo sodelovali v projektu, smo imeli tudi možnost vpliva na spremembe programa glede na želje in zmožnosti udeležencev (članov bivalnih enot).

2.4.2.1. USPOSABLJANJE ZA ŽIVLJENJSKO USPEŠNOST (UŽU) MOJ KORAK

Ciljna skupina udeležencev programa Moj korak so osebe, ki v vsakdanjih življenjskih situacijah potrebujejo pomoč za doseganje večje samostojnosti in socialne vključenosti, za bolj samostojno in bolj kakovostno življenje pa potrebujejo tudi boljše obvladanje temeljnih spretnosti. V ciljni skupini so zajete tudi odrasle osebe s posebnimi potrebami, ki so zaključile ali prekinile izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene izobraževalne programe. To so osebe s primanjkljaji na posameznem področju učenja, osebe z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, slepe in slabovidne osebe, gluhe in naglušne osebe, dolgotrajno bolne osebe, osebe z govornimi in jezikovnimi motnjami, gibalno ovirane osebe, ki so že bile v osnovnošolskem ali srednješolskem obdobju usmerjene v posebne, zanje prilagojene programe in oblike pomoči.

Pri opisani ciljni skupini lahko zato pričakujemo naslednje značilnosti udeležencev:

- šibka splošna poučenost, slabe izkušnje s šolanjem,

- pomanjkljive spretnosti v komunikaciji, iskanju in izbiri informacij ter na splošno pri dejavnem vključevanju v širšo družbeno skupnost,
- težave pri prenosu znanj in spretnosti v praktično življenje,
- težave pri vključevanju v okolje in manjšo iznajdljivost v vsakdanjih situacijah,
- drugačno čustveno odzivnost,
- slab gmotni položaj,
- neugodne psihosocialne učinke izključenosti iz delovnega okolja,
- pomanjkljiva obveščenost o možnostih za izobraževanje in zaposlovanje,
- pomanjkljiva osveščenost o kakovostnem preživljanju prostega časa v okolju,
- manjša samostojnost oziroma odvisnost od drugih odraslih oseb,
- slaba funkcionalna pismenost,
- izrazita nihanja v razpoloženju.

PREDSTAVITEV UŽU PROGRAMA MOJ KORAK

Cilj programa je obnavljanje in pridobivanje temeljnega znanja in spretnosti, kar bi udeležencem omogočalo lažje obvladovanje situacij v vsakdanjem življenju, večjo samostojnost in odgovornost v življenju. To bi jih vodilo k vključevanju v različne družbene dejavnosti, v dvig samozavesti ter s tem tudi dvig kakovosti življenja.

Program označujemo s kratico UŽU – MK.

Večina odraslih s skrajšanim šolanjem opravlja dela, pri katerih ne uporablja temeljnih spretnosti in jih v delovnem okolju ne obnavlja in ne vzdržuje, kar jim zmanjšuje možnosti enakovrednega vključevanja v okolje. Za odrasle s skrajšanim šolanjem so značilne težave na področju socialnega prilagajanja. Pozabljanje že naučenih znanj in spretnosti je pri teh odraslih prisotno v mnogo večji meri, kot pri drugih ljudeh. In ravno zaradi tega potrebujejo ponavljanje in utrjevanje znanj ter spretnosti in usposabljanje za transfer v praktično življenje. Usposabljanja za večjo pismenost oseb s posebnimi potrebami je potrebno ovrednotiti v kontekstu izenačevanja možnosti kot ključnega strokovnega načela za zagotavljanje inkluzije, torej enakovrednega vključevanja oseb s posebnimi potrebami v družbeno okolje.

POTREBE, PRIČAKOVANJA IN PRIDOBITVE UDELEŽENCEV UŽU PROGRAMOV

Pomembno je, da posameznik izobraževanje doživi kot nekaj prijetnega, dejavnost, s katero pridobiva nekaj koristnega zase ter odkriva področja, na katerih se bo lahko uveljavljal, ne pa doživljal neuspeh. Že ob začetku programa želimo podrobno spoznati posamezne udeležence in njihove potrebe zaradi uvodne prilagoditve poteka programa. Tako lahko v programu pripravimo skupini želene in dosegljive cilje, saj uspeh v programu vpliva tudi na samopodobo udeležencev.

Cilj programa je poleg priprave tudi motivacija udeležencev za nadaljnje izobraževanje, ki prispeva k uspešnosti izkoriščanja »druge« priložnosti.

PROJEKTI, V KATERIH SO SODELOVALI ČLANI DBE

1. »KDO SEM JAZ IN KDO SI TI«

2. »RAČUNALNIK IN JAZ«

3. »KMEČKA OPRAVILA«

- TRSNICA
- ROŽENGRUNT

4. »ŠPORT ZA ZDRAVJE«

- KEGLJANJE
- TENIS
- PLESEMO

5. »KULTURA IN MI«

- OGLED BALETNE PREDSTAVE

6. »MOJE MESTO«

- GREMO V KNJIŽNICO
- OBISK BISTRIŠKEGA GRADU

7. »AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA«

- PIKNIK
- DRUŽABNE IGRE

8. »KUHARSKE SPRETNOSTI«

9. »V SLOVENSKEM PARLAMENTU«

10. »ZNAMENITOSTI SLOVENIJE«

- POSTOJNSKA JAMA
- PIRAN

11. »PROIZVODNJA OLJA»

12. »MEDSEBOJNA POMOČ«

13. »PLAVALNO OPISMENJEVANJE«

14. »ZAKLJUČEK«

Opisi projektov in evalvacije

Ime projekta: »KDO SEM JAZ IN KDO SI TI?«

Kratek opis projekta

Namen projekta je seznanitev udeležencev s programom. Udeleženci se predstavijo in hkrati spoznajo druge udeležence programa, s katerimi bodo preživeli kar nekaj časa. Predstavijo sebe, svoje navade, značilnosti, značaj in opišejo svoje otroštvo, družino in okolje, v katerem živijo. Prav tako izrazijo pričakovanja in cilje programa UŽU, v katerega so vključeni.

Evalvacija

Udeleženci so bili navdušeni nad vsebino programa in medsebojnim tedenskim druženjem. Večina udeležencev je znala ustrezno predstaviti sebe, znali so se med seboj poslušati. Nekateri pa so potrebovali dodatna podvprašanja, saj niso zmogli samostojne predstavitve. Ob zaključku prvega srečanja so se udeleženci veselili ponovnega snidenja.

Ime projekta: »RAČUNALNIK IN JAZ«

Imena podprojektov: *SPOZNAVANJE RAČUNALNIKA*

WORD

INTERNET, E-MAIL

UPORABA PROGRAMSKE OPREME

Kratek opis projekta

Namen projekta je, da udeleženci spoznajo rabo osebnega računalnika (Windows, Word) in njegov pomen. Udeleženci spoznajo dele računalnika, njegovo uporabnost, urijo se v samostojnem upravljanju z računalnikom (vklop, izklop, spoznavajo tipkovnico in njeno delovanje, miško, spoznajo funkcije posameznih tipk ...).

WORD: Srečanje zajema uporabo WORD programa – urejevalnik besedila. Udeleženci prepisujejo določeno besedilo in ga po navodilih učitelja urejajo.

INTERNET, E-MAIL: Udeleženci se seznaniijo z internetom, z brskanjem po internetu (po navodilu učitelja poiščejo določene internetne strani) in pošiljanjem elektronske pošte. Na spletni strani odprejo svoj *mail* in si med seboj pošiljajo elektronsko pošto.

UPORABA PROGRAMSKE OPREME: Udeleženci se seznaniijo z različno programsko opremo in igricami s področja matematike, slovenskega jezika, naravoslovja, miselnih iger ... Osvojijo tudi postopek nalaganja programske opreme z zgoščenke na trdi disk.

Evalvacija

Na začetku srečanja so se udeleženci s strahom lotili upravljanja z računalnikom. Večina je bila mnjenja, da je ta aktivnost pretežka zanje, toda kmalu so bili navdušeni nad lastno sposobnostjo in možnostmi, ki jih računalnik ponuja. Osnove računalništva (vklop, izklop, delo z miško, tipkovnico, internet, pošiljanje pošte, program za učenje slepega tipkanja, program za urjenje računanja...) so kar hitro osvojili. Najbolj so bili navdušeni nad predstavitvijo fotografij iz prejšnjih srečanj. Izrazili so željo, da bi tudi sami imeli doma računalnik in nekatere programe, ki so jih spoznali v okviru projekta. Večina udeležencev se je z računalnikom srečala prvič, samo dva udeleženca sta ga znala že prej uporabljati.

A. je začel z slepim tipkanjem. To ga je tako navdušilo, da je hodil kasneje na Ljudsko univerzo trenirat tipkanje.

D. je gluhonema, ampak je z veseljem na računalniku igrala igrico.

Ime projekta: »KMEČKA OPRAVILA«

Imena podprojektov: *TRSNICA*

ROŽENGRUNT

- *TRSNICA*: V sklopu tega projekta so se udeleženci odpravili na kmetijo v Juršincih pri Ptuj, kjer so si ogledali trsnico - proizvodnjo trsne cepljenke. Seznanili so se s postopkom cepljenja, pri čemer so se udeleženci tudi sami preizkusili v cepljenju. Ogledali so si tudi moderno tehnologijo, ki proizvaja visoko kvalitetne sadike, usluge strojnega sajenja in nasade cepljenk.
- *ROŽENGRUNT*: Ob obisku na kmetiji Rožengrunt, ki spada pod okrilje Zavoda Hrastovec - Trate, so se udeleženci srečali s svojimi znanci in prijatelji iz različnih enot Zavoda. Ogledali so si kmetijo, živali, ki so trenutno na kmetiji, udeleženci pa so svojim prijateljem in znancem priskočili na pomoč pri vsakdanjih opravilih.

Evalvacija

Trsnica

Obisk trsnice je bil za udeležence zelo zanimiv, saj so se prvič srečali s takšno obliko proizvodnje na kmetiji. Pri delu so se tudi sami preizkusili, zanimanje pa so pokazali tudi za številne stroje, ki so jih videli na kmetiji. Po temeljitnem ogledu načina proizvodnje cepljenk in velikih nasadov so nas prijazni gostitelji še bogato pogostili. Zadovoljni smo se vrnili proti domu.

Rožengrunt

Na tem srečanju so udeleženci na poti obiskali svoje prijatelje in znance iz drugih enot Zavoda Hrastovec (Apače, Rožengrunt ...). Na kmetijo v Rožengruntu se nekajkrat letno tudi sami odpravijo, zato so bili tokratnega obiska še toliko bolj veseli in so ga z nestrpnostjo pričakovali. Udeleženci so bili najbolj veseli živali, najbolj jim je bil všeč konj Princ. Z njim so se lahko tudi fotografirali.

Kmetija jim je bila zelo všeč, na vprašanje, če bi se kdo hotel preseliti tja, pa so vsi enoglasno odgovorili z, NE!: »Mi smo vendar iz mesta«

Ime projekta: »ŠPORT ZA ZDRAVJE«

Imena podprojektov: *KEGLANJE*

TENIS

PLES

Kratek opis projekta

- Namen projekta je, da udeleženci spoznajo osnovna načela zdravega življenja in pomen gibanja za zdravje. V okviru tega projekta se seznanijo še z drugimi manj znanimi oblikami športa.
- *KEGLJANJE*: Vsak posameznik poda najprej svoje mnenje, kaj je za zdravje pomembno ter koliko časa sam nameni svojemu zdravju. Seznanijo se s pomenom gibanja za zdravje. Nato se na tem srečanju seznanijo z državno prvakinja (njihovo domačinko) v ženskem kegljanju, ki jim predstavi osnove in pravila kegljanja. Sledi kegljanje.
- *TENIS*: Udeleženci spoznajo tenis kot obliko rekreacije. Pod okriljem učitelja tenisa se seznanijo se z osnovnimi pripomočki za tenis, oblačili, igriščem in pravili igre..
- *PLES*: To srečanje predstavlja bolj sproščeno druženje skupine, ki pomaga posameznikom v skupini k dvigu samozavesti, predvsem pa k bolj sproščenim odnosom. Udeleženci se seznanijo in preizkusijo v različnih latinsko-standardnih plesih. Pod okriljem plesnega učitelja se naučijo nekaj osnovnih slik angleškega valčka, bluesa, rumbe ...

Evalvacija

Kegljanje

Kegljanje je bilo za udeležence izredno zanimivo in zabavno. Vsi so se prvič preizkusili v tej panogi. Z zanimanjem so poslušali razlago državne prvakinja, ki jim je razložila, kako se pravilno keglja, na kaj morajo biti pozorni. Ugotovili so, da ni tako enostavno kot to na prvi pogled zgleda. Krogla jim je delala kar nekaj težav preden so dobili občutek, kako jo je treba pravilno potočiti, da bo zadela keglje. Bilo je veliko veselja in smeha, pa seveda podrtih kegljev. Udeleženci so uživali in sklenili, da se bodo še vrnili.

Kegljali smo prvič tudi nekateri delavci. Na žalost slabše od članov.

Tenis

Nekateri udeleženci so bili na začetku precej skeptični, če bodo zmogli igro, kasneje pa so bili nad igranjem zelo navdušeni. Dva udeleženca sta izredno nadarjena za igro, kar se je pokazalo že na začetku. Učitelj je znal na zelo domiselni način udeležence pritegniti in motivirati za igro. Veselja je bilo na pretek in kar težko so se poslovili. Sklenili so, da se bodo sami še večkrat lotili igranja.

Ples

Plesna delavnica je bila zelo zanimiva. Plesni učitelj nas je resnično na zelo zanimiv način motiviral za plesno dejavnost. Izvirna je bila tudi njegova predstavitev tehnik učenja ritma plesov – skozi igro smo prišli do koreografije. Nekateri udeleženci so bili motorično manj spretni, a so kljub temu uživali med plesom. Naučili smo se osnove angleškega valčka, bluesa, rumbe.

Plešejo zelo radi. Tudi v bivalnih enotah večkrat zaplešemo.

Ime projekta: »KULTURA IN MI«

Imena podprojektov: *OGLED BALETNE PREDSTAVE*

Namen projekta je, da udeleženci izberejo kulturno prireditev, katere se tudi skupno udeležimo.

- *OGLED BALETNE PREDSTAVE*: Srečanje je namenjeno spoznavanju pomena kulture za človeka in izboru kulturne prireditve, pri čemer se upošteva želja udeležencev. Udeleženci si z učiteljema ogledajo izbrano kulturno prireditev.

Evalvacija

Udeleženci so se odločili, da si bomo ogledali baletno predstavo GRK ZORBA. Še nihče od udeležencev ni bil v SNG Maribor in vsi so bili zelo navdušeni in polni pričakovanj. Pred tem smo se pogovorili o primerni obleki, o obnašanju v gledališču, o odlaganju garderobe ... Udeleženci so pozorno spremljali predstavo, spraševali po vsebini in neizmerno uživali ob plesnih, zvočnih in vizualnih učinkih.

V gledališču je bila tudi gospa D., ki je gluhonema. Kljub temu je zelo uživala in kasneje več tednov obiskovalcem enote z rokami opisovala kako je bilo.

Ime projekta: »MOJE MESTO«

Imena podprojektov: *GREMO V KNJIŽNICO*

OBISK BISTRIŠKEGA GRADU

Kratek opis projekta

Namen projekta je, da udeleženci spoznajo pomembnejše ustanove v domačem okolju in njihovo delovanje ter uporabnost v vsakdanjem življenju.

GREMO V KNJIŽNICO: Z udeleženci smo si na tem srečanju ogledali matično knjižnico v Slovenski Bistrici. Nekateri udeleženci so že redni uporabniki knjižnice, ostali pa so bili še toliko bolj navdušeni nad pestrim izborom knjižničnega gradiva in nad prenovljeno knjižnico. V prostorih, namenjenih gledanju filmov in poslušanju glasbe, smo si nato ogledali komedijo po izboru udeležencev. Film so z zanimanjem spremljali in se nasmejali smešnim situacijam.

OBISK BISTRIŠKEGA GRADU: Na tem srečanju smo se z udeleženci odpravili na ogled Bistriškega gradu. Vodnik nas je popeljal po prostorih gradu in nam razkazal številne zbirke, ki so postavljene na ogled (zbirka mineralov in fosilov, zbirka molitvenikov, kamnine Pohorja, petrolejke skozi čas, lutke v značilnih nošah sveta, etnološka zbirka): poleg tega smo si ogledali tudi Tomažičevo in Ingoličevo sobo, viteško dvorano in poročno dvorano.

Evalvacija

Udeleženci so bili ob obisku knjižnice presenečeni nad njeno urejenostjo in predvsem nad številnim izborom knjižničnega, filmskega, časopisnega in drugega gradiva. Po predstavitvi posameznih oddelkov v knjižnici je vsak izmed njih takoj našel svoj kotiček in z zanimanjem iskal knjige po svojem okusu. Najbolj so bili navdušeni nad pestrim izborom filmskega gradiva v obliki DVD-jev in videokaset. Ob ogledu filma so bili zelo skoncentrirani na zgodbo in z velikim zanimanjem so pričakovali konec. Nato smo skupaj zgodbo še pokomentirali in prav zanimivo je bilo, kakšne podrobnosti so si posamezniki zapomnili in so bili nanje pozorni. Obisk knjižnice jim je bil zelo všeč.

Ob ogledu gradu so udeleženci zelo uživali, saj so bili prvič v prostorih Bistriškega gradu. Vsak izmed njih je našel, kar ga zanima, saj smo si ogledali številne zbirke, ogromne sobane in dvorane, okrašene s freskami in drugimi starodavnimi predmeti. Ob ogledu so vodniku zastavljali vprašanja in z zanimanjem spremljali predstavitev in ogled gradu.

Ime projekta: »AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA«

Podprojekta: *PIKNIK*

NAMIZNE DRUŽABNE IGRE

Kratek opis projektov

Namen projekta je, da udeleženci navežejo in poglobijo medsebojne stike. S pomočjo družabnih iger navežejo prijateljske stike s člani skupine in znajo prenesti poraz ali zmago pri posamezni igri. Na srečanju udeleženci spoznajo več različnih družabnih iger, ki jih sami izbirajo in poljubno menjujejo. Prav tako se seznanijo s pomenom aktivnega preživljanja prostega časa v naravi in v okviru timskega dela.

Evalvacija:

Piknik je bil velik družabni dogodek, priprave zanj so stekle že veliko prej. V neformalnih pogovorih, v času odmorov med našimi tedenskimi srečanji, je stekel pogovor o pikniku: kdaj, kje, kako bo potekala organizacija, kdo bo za kaj zadolžen, koga bomo povabili, katere igre bomo vključili. Piknik smo izvedli meseca maja v čudovitem naravnem okolju, na vrtu doma naših dveh udeležencev. Povabili smo tudi naše zunanje udeležence in vodstvo Ljudske univerze Slovenska Bistrica. Srečanje ni potekalo samo v okviru peke specialitet na žaru, ampak tudi kot aktivno in družabno srečanje v obliki družabnih iger.

Udeleženci so bili sprva navdušeni le nad igrami, ki so jih že predhodno poznali, nato pa so pokazali tudi zanimanje nad igrami, ki so jih igrali prvič. Igre so izbirali sami in jih nato poljubno izmenjevali. Ravno tako so se poljubno medsebojno dogovarjali udeleženci sami, kdo bo s kom kaj igral. Nekateri udeleženci so pokazali zanimanje tudi za težje miselne družabne igre in vztrajali, da so nalogo speljali in rešili do konca.

Ime projekta: »KUHARSKE SPRETNOSTI«

Kratek opis projekta:

Udeleženci se seznaniijo s postopkom samostojne priprave obroka. Pomagajo pri pripravi pogostitve in spečejo pico ter se na ta način urijo v vsakodnevnih kuhinjskih opravilih. Sodelujejo tudi pri pripravi pogrinjka.

Evalvacija

Vsi udeleženci so aktivno sodelovali pri pripravi pice. Predhodno smo v trgovini kupili vse potrebne sestavine, ki jih potrebujemo za peko pice. Pri pripravi so si pomagali z receptom, po katerem so dodajali sestavine. Hkrati so morali paziti tudi na ustrezno količino – uporabili so tehtnico. Sledila je priprava pogrinjka. Z glasbo in zabavnim programom so poskrbeli za popestritev srečanja, ki je minilo v sproščenem in prijetnem vzdušju. Družinska pica je uspela in zelo hitro končala v lačnih ustih izvrstnih kuharjev.

Ime projekta: »V SLOVENSKEM PARLAMENTU«

Kratek opis projekta

Namen projekta je, da udeleženci spoznajo pomembno državno ustanovo in njeno delovanje ter funkcijo, ki jo ima le-ta za državo Slovenijo.

Evalvacija

Na tem srečanju smo si z udeleženci ogledali poslopje slovenskega parlamenta v Ljubljani in spoznali delovanje ter funkcijo te pomembne državne ustanove za državo Slovenijo. Najprej smo se ob vstopu v stavbo najavili, se sprehodili skozi detektor kovin, nato pa so nas popeljali po bogato okrašenih hodnikih s številnimi mozaiki in freskami, na katerih so udeleženci srečevali slovenske politike in ministre ter nekatere izmed njih celo prepoznali. Nato smo si ogledali vitrine, v katerih hranijo darila predsednikov tujih držav, ki so jih dobili v dar ob pomembnejših obiskih. Z balkona smo si ogledali tudi veliko dvorano, kjer zaseda slovenski parlament.

Ime projekta: »ZNAMENITOSTI SLOVENIJE«

Imeni podprojektov: *POSTOJNSKA JAMA*

PIRAN

Kratek opis projekta

Namen projekta je, da udeleženci spoznajo nekatere naravne in kulturne znamenitosti Slovenije izven svojega lokalnega okolja. Ob tem spoznajo pomen naravnih in kulturnih bogastev za posameznika in Slovence kot narod.

Evalvacija

Postojnska jama

Udeleženci so se sprva malce ustrašili vožnje z vlakom po ozki trasi po Postojnski jami, vendar pa so na strah ob pogledu na številne lepote jame kar hitro pozabili. Večina jih je prvič obiskala Postojnsko jamo. Postojnska jama jih je navdušila s svojo velikostjo in številnimi kapniki in stebri. Vodnika so z zanimanjem poslušali in tudi vprašanj ni zmanjkalo. Na koncu so v koncertni dvorani zapeli slovensko ljudsko pesem. Na poti domov so navdušeni izražali svoje občutke in vtise.

Piran

Na tem srečanju smo spoznali značilnosti tipičnega obmorskega mesta. Peš smo se odpravili iz Fiese proti Piranu in si natančneje ogledali okolico. Ob prihodu v Piran, smo se povzpeli na piransko obzidje in si ogledali neposredno okolico mesta. Ogledali smo si tudi nekaj kulturnih znamenitosti, med njimi cerkev sv. Jurija, Tartinijev spomenik, palačo Benečanko, Prvomajski trg ...

Ime projekta: »PROIZVODNJA OLJA – OBISK OLJARNE GEA«

Kratek opis projekta:

Udeleženci se seznaniijo s prehrambeno industrijo. Obiščemo najbližjo in znano oljarno v Slovenski Bistrici, tovarno olja GEA. Spoznamo proizvodni proces, se seznanim z vrstami proizvodov in si pod strokovnim vodstvom ogledamo proizvodnjo.

Evalvacija

Glede na to, da v vsakdanjem življenju vsakodnevno uživamo različne artikle oljarne, smo se odločili, da jo obiščemo in se seznanim z njeno proizvodnjo. Udeleženci so spoznali tovarno olja GEA, ki se nahaja skoraj v samem centru mesta. Pod strokovnim vodstvom smo si ogledali postopek pridobivanja in transporta olja od tovarne do kupca. Presenečeni smo bili, ko smo videli, kako nastanejo plastične steklenice za olje - plastične epruvete namreč vpihujejo v steklenice za olje v tovarni. Ogled tovarne je za vse nas bil zelo poučen in zanimiv.

Ime projekta: »MEDSEBOJNA POMOČ – DELOVNA AKCIJA«

Kratek opis projekta

Namen projekta je, da udeleženci spoznajo razloge, kdaj in zakaj je »klic na pomoč« nujno potreben, opredelijo svoje razloge in potrebe po pomoči. Skupaj se odločimo, kako bomo to akcijo izvedli – izberemo enega izmed udeležencev, ki najbolj potrebuje našo pomoč in ga obiščemo.

Evalvacija

Soglasno smo se odločili, da bomo pomagali naši kolegici Metki, ki sama, z zelo skromnimi finančnimi sredstvi, gradi hiško že 20 let. Z avtomobili smo se odpeljali k njej domov v Vrhole pri Laporju. Dom, v katerem živi Metka, je resnično v precej »gradbenem« stanju, okolica pa dokaj neurejena. Razdelili smo se v dve skupini, ena je urejala zunanjo okolico (žagala drva in jih pripravila za zimsko kurjavo ter očistila grmičevje), druga skupina pa je uredila notranjost hiše. Metka je poskrbela za pogostitev udeležencev. Pripravljenost skupine, da pomaga svoji kolegici, je bila iskrena. Delovna akcija je potekala tri ure, v tem času pa so člani zelo aktivno sodelovali, kar je bilo vidno tudi pri rezultatih našega dela.

Ime projekta: »PLAVALNO OPISMENJEVANJE«

Kratek opis projekta

Namen projekta je, da udeleženci spoznajo načela zdravega življenja in pomen plavanja za življenje in zdravje. V okviru tega projekta se seznanijo z osnovami plavalne pismenosti, se navajajo na vodo. Seznanijo se, kako se obnašamo na plaži, kakšna so kopalna pravila, spoznajo, katere so dopolnilne dejavnosti morskih kopališč in znajo uporabiti gostinske usluge ter ravnati z evrom kot plačilnim sredstvom.

Evalvacija

Z nestrpnostjo so udeleženci pričakovali dan, ko smo se odpravili proti slovenskemu primorju. Večina udeležencev ni znala plavati, nekateri od njih pa še nikoli niso bili na morju. S seboj smo imeli dva plavalna učitelja z licenco. Ko smo prispeli v Fieso, smo si najprej poiskali primeren prostor, razgrnili brisače in se preoblekli v kopalko. Trije udeleženci so že znali plavati, ostala skupina pa ne, zato se je pod vodstvom plavalnih učiteljev učila osnov privajanja na vodo, ki zajemajo učenje lebdenja in drsenja na vodi ter plavalne abecede ob pomoči plavalnih pripomočkov. Na koncu so samostojno poskusili ponoviti na novo pridobljeno plavalno znanje, ob čemer so neizmerno uživali. Udeleženci so bili navdušeni nad morjem. Nekateri so na koncu zmogli preplavati že krajšo razdaljo.

Po končanem plavanju je sledilo oblačenje in obisk restavracije, kjer so si naročili hrano in pijačo. Vsak posameznik je želeno sam naročil natakariči.

Ime projekta: »ZAKLJUČEK«

Kratek opis projekta

Namen projekta je, da udeleženci opredelijo svoje usposabljanje v okvirih programa Moj korak in le-to tudi sklenejo z zabavnim druženjem.

Na tem srečanju se udeleženci opredelijo glede izkušenj, ki so jih pridobili v okviru programa Moj korak. Vsak individualno pove svoje vtise s srečanj. Vsi udeleženci skupaj pripravijo kratek program zaključnega srečanja. Porazdelijo si vloge za organizacijo zabave. Pripravimo pogostitev in obudimo spomin na naša srečanja z ogledom fotografij. Projekt predstavlja zabavno srečanje, ki na sproščen način sklene usposabljanje, hkrati pa na družaben način utrdi prijateljske vezi, ki so se spletle v času druženja.

Evalvacija

Na zaključno srečanje smo povabili vse naše zunanje prijatelje, ki so nas med našimi srečanji gostili in nas seznanjali s svojim delom. Udeleženci so pripravili prisrčno slovo, s solzami v očeh so spregovorili o tem, kako lepo so se počutili na naših srečanjih. Ob gledanju fotografij so podoživljali naša srečanja in pripovedovali anekdote, ki so ob tem nastajale. Za vsakega udeleženca smo pripravili album z izbranimi fotografijami s srečanj, direktorica Ljudske univerze Slovenska Bistrica mag. Brigita Kruder pa je vsakemu posamezniku izročila potrdilo o udeležbi in mu podarila majhen spominek na Ljudsko univerzo. Učiteljici in direktorica smo prejele slike na steklu, izdelek naših udeležencev. Stkali smo nepozabna prijateljstva. Dogovorili smo se, da se zagotovo še vidimo, maja pa se ponovno srečamo na skupnem pikniku.

Tako smo uspešno zaključili projekt Moj korak. Vsi, ki smo sodelovali v projektu, smo bili zadovoljni, bogatejši za lepa doživetja, nova spoznanja in znanja. Spoznali smo nove prijatelje in hkrati naredili dodaten korak pri vključitvi v lokalno skupnost.

Eden od članov bivalne enote je pričel obiskovati večerno osnovno šolo, manjkata mu le še dva razreda do zaključka. S podporo delavcev enote in možnostmi, ki so mu dane s strani Ljudske univerze, letos uspešno zaključuje osmi razred. Zelo je ponosen nase, ravno tako smo ponosni nanj tudi delavci, ki mu stojimo ob strani.

3. RAZISKOVALNI DEL

3. PROBLEM

Integracija je proces, ki zajema številne vidike posameznika in njegov način življenja. Ustanova je s svojim sistem tekom let, ki so jih stanovalci preživeli v njej, pustila na njih številne posledice in jih tudi precej omejila v samostojnosti pri vsakdanjih opravilih. Bivanje v bivalni enoti je tako lahko za ene stanovalce odrešenje, za druge pa stiska, znotraj katere se sprašujejo ali bodo zmogli ponovno živeti svobodno in samostojno življenje.

Empirični del naloge sva razdelili na tri dele. Osredotočili sva se na proces integracije stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate v lokalno skupnost Slovenske Bistrice. V prvem delu raziskovalne naloge naju je zanimalo mnenje sosedov, ki živijo v neposredni bližini bivalne enote. Kot sva že omenili v teoretičnem delu, imajo mediji zelo pomembno vlogo pri ustvarjanju podobe o ljudeh s težavami v duševnem zdravju. Večina ljudi si namreč ustvari mnenje na podlagi podatkov, ki jih sliši in vidi v medijih. Te podobe so večinoma negativne in vzbujajo v ljudeh strah. Ravno zaradi tega sva se odločili, da bova raziskali mnenje sosedov, ki živijo v bližini stanovalcev, saj so z njimi v vsakodnevnih stikih in spremljajo njihov način bivanja v lokalni skupnosti izven zavoda. Tako imajo možnost izoblikovati svoje mnenje iz prve roke.

V drugem delu raziskave sva se osredotočili na člane v bivalni enoti in na njihovo doživljanje procesa integracije v lokalno skupnost. V okviru zgodb, ki so nama jih posredovali, sva izluščili, kako preživljajo prosti čas ter koliko in v kakšni obliki se vključujejo v okolje znotraj in zunaj bivalne enote.

V zadnjem, tretjem delu, pa sva stanovalce povprašali o vtisih in mnenju o sodelovanju z Ljudsko univerzo v Slovenski Bistrici in sicer o projektu Moj korak.

Integracija ljudi s težavami v duševnem zdravju omogoča le tem vrnitev dostojanstva, ki jim je bilo odvzeto v zavodu in jim hkrati omogoča večjo samostojnost pri sprejemanju odločitev, pomembnih za njihovo življenje, ravno tako pa jim večja občutek lastne vrednosti.

3. 1. PRVI DEL RAZISKAVE – MNENJE SOSEDOV O INTEGRACIJI STANOVALCEV ZAVODA V LOKALNO SKUPNOST

V raziskavi sva se osredotočili na sledeče:

- Kakšno mnenje prevladuje med sosedi, ki živijo v bližini bivalne enote Hrastovec o ljudeh s težavami v duševnem zdravju?
- Kaj menijo sosede o integraciji ljudi s težavami v duševnem zdravju v lokalno skupnost oz. v neposredno bližino ?
- Kakšna je bila informiranost pred in ob prihodu stanovalcev v kraj?
- Kako pogosto imajo stike s stanovalci?
- Ali se je mišljenje sosedov o stanovalcih spremenilo po petih letih bivanja v soseski?

3.1.1. METODOLOGIJA

Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke

Raziskava je kvalitativna in deskriptivna. Podatki so besedni opisi, ki se nanašajo na raziskovalni pojav. Kvalitativno metodo pa označuje tudi odprti intervju. Na osnovi analize teh intervjujev je izdelana poskusna teorija.

V raziskavi so naju zanimale naslednje spremenljivke:

- Odnos do ljudi s težavami v duševnem zdravju.
- Pogled na integracijo ljudi s težavami v duševnem zdravju v sosesko.
- Informiranost o stanovalcih bivalne enote.
- Pogostost stikov s stanovalci bivalne enote v Slovenski Bistrici.
- Razlika v mnenju po preteku petih let bivanja v isti soseski.

Merski instrumenti

Merski instrument je vprašalnik z okvirnimi vprašaji, ki nama je služil za vodilo pri intervjuju. Poglavitna vprašanja pogovora so se dotikala odnosov do ljudi s težavami v duševnem zdravju, stikov z njimi, sosedskih odnosov, splošne informiranosti o stanovalcih

bivalne enote ter morebitnih spremembah v mišljenju o stanovalcih po preteku petih let skupnega bivanja v soseski.

Populacija

Populacijo raziskave sestavlja pet ljudi. Mednje sodijo ljudje – sosedge, ki živijo v neposredni bližini bivalne enote Slovenske Bistrice Zavoda Hrastovec.

Viri podatkov in zbiranje podatkov

Intervjuvance sva izbrali na podlagi meril, ki sva si jih zastavili vnaprej. Tako sva izbrali:

- ♦ soseda, ki živi v neposredni bližini bivalne enote,
- ♦ soseda, ki sta malo oddaljena od bivalne enote,
- ♦ delavko iz organizacije, ki deluje v bližini bivalne enote.

Populacijo sva izbrali na podlagi poznanstev. Za čas in kraj srečanj sva se s posamezniki dogovorili ob obisku na njihovem domu in v delovni organizaciji. Intervjuji so potekali v dnevni sobi njihovih domov in v pisarni delovne organizacije. Vse intervjuje sva izvedli osebno. Kot podlaga za izvedbo intervjujev nama je služil vprašalnik, v katerem sva vnaprej določili vprašanja. Med intervjuji sva sogovorniku postavili vprašanje in mu dovolili pripovedovati. Pogovore sva snemali na diktafon, kar je prispevalo k doslednejšemu zapisovanju dobljenih podatkov.

Obdelava in analiza podatkov

Urejanje gradiva

Analizo empiričnega gradiva sva opravili s kvalitativno metodo. Zapise intervjujev sva uredili in prepisali na podlagi posnetka z diktafona. Intervjuji so priloženi v prilogi.

Izbor relevantnih delov besedila

V osnovnih zapisih intervjujev, dobesedno zapisanih po poteku pogovora, sva jasno označili dele besedila, ki so se nama zdeli relevantni in so predstavljali odgovore na zastavljena vprašanja.

Določitev enot kodiranja

V prepisanih intervjujih sva podčrtali besedilo, ki sva ga kodirali. Enote kodiranja so besedne zveze in stavki, katere sva izpisali v naslednji točki. Kot enota nama je služil zaključen odgovor intervjuvanca na postavljeno vprašanje, kar je običajno pomenilo 1 stavek ali del stavka.

Izpis enot kodiranja

Podčrtane dele besedila sva oštevilčili z zaporednimi števkami zato, da lahko kasneje poveževa pojem, ki sva ga pripisali, z deli besedila, na katere se nanaša.

1. intervju

1. nimam nekakšnega slabega mnjenja,
2. o tem sploh ne razmišljaš dokler se ne srečaš s tem .
3. Verjetno pa je hudo, če si bolan,
4. sicer si pa nobeden ni sam kriv.
5. Kaj veste, kdaj je lahko kdo od nas bolan.
6. Nikoli si nisem nič predstavljal o ljudeh, ki imajo takšno bolezen
7. ne moreš vedeti, če so nevarni, saj nobenemu ne vidiš na čelu
8. Če nisi sam v tem ali kak tvoj bližnji, se ne zanimaš.
9. Meni se zdi čisto v redu.
10. Se držijo bolj zase,
11. tu pa tam se kateri razgovori.
12. nisem ravno prvi sosed, sploh nisem vedel, da pridejo
13. O tem ali je dobro ali ne, da so prišli sploh nisem pomišljal
14. Mislim, da je to dobro zanje,
15. veste mene pa ne motijo, da so tukaj.

16. poklicati prvega soseda
17. on je tudi prvi vedel, da pridejo
18. Informacij nisem imel, pa se mi zdi, da jih niti nisem potreboval.
19. Mogoče, če bi vedel, bi že prej razmišljal o njih, mogoče bi še slabo mislil o njih.
20. srečujemo se vsakodnevno
21. šel tja in jih povabil, da si pridejo po sadje
22. Meni se zdijo čisto v redu.
23. Se držijo bolj zase, tu pa tam se kateri razgovori.
24. prej nisem razmišljal o njih.
25. Zdijo se mi čisto v redu.
26. nisem imel nekih posebnih občutkov.
27. Pravzaprav še jih sedaj nimam.
28. So čisto v redu in nimam nič proti, da so tukaj.

2. intervju

29. nič nimam proti nobenemu
30. So pač zboleli
31. Dobro bi bilo, če bi bilo bolje poskrbljeno zanje
32. Čisto v redu so,
33. eni bolj tihi drugi manj
34. Za njih je to sigurno dobro, da niso v zavodu.
35. Mene osebno ne motijo.
36. srečal znanca
37. povedal, da dobim nove sosedo.
38. Nisem imel dosti informacij, več jih tudi nisem potreboval
39. Verjetno je tako boljše, kot, če bi prej vedel kaj o njih.
40. Srečujem jih vsakodnevno
41. Se pozdravimo, včasih se ustavim
42. rečemo kakšno
43. Že takrat nisem imel posebnih občutkov.
44. moralo biti za ljudi z težavami v duševnem zdravju , ki živijo v Bistrici(ne mislim Hrastovških) bolje poskrbljeno..

- 45. Imajo pomoč, če jo potrebujejo.
- 46. Tega marsikdo zunaj nima. To se mi zdi prednost.

3. intervju

- 47. Nimam slabega mnenja, o nobenem človeku.
- 48. Veste, prestala sva marsikaj hudega, da bi lahko sodila o drugih ljudeh,
- 49. še posebej če so bolni.
- 50. Bojim se jih ne, ker sploh o tem ne razmišljam.
- 51. Mogoče pa so nevarni,
- 52. sploh tisti, ki ne jejo predpisanih tablet.
- 53. Za ljudi je verjetno dobro, da gredo iz zavoda.
- 54. Med njimi je tudi nekaj domačinov,
- 55. so bili v zavodu in so sedaj lahko prišli nazaj v svoje okolje.
- 56. Veste, lastnica te hiše v kateri so sedaj ti ljudje, dela v zavodu.
- 57. Ona nas je obvestila o tem.
- 58. Prvič, ko so prišli samo pogledat pa smo se bolj o tem pogovarjali.
- 59. Ja, vsakodnevno se vidimo.
- 60. Ko so zunaj, rečemo kakšno čez ograjo.
- 61. Bila pa sva z možem že večkrat na kavi.
- 62. pogosto ob večjih praznikih.
- 63. najbolj nama je všeč to, da niso vsiljivi
- 64. Niti prej nisva imela slabega mnenja o njih, niti sedaj po petih letih ga nimava.

4. intervju

- 65. Nimam posebnega mnenja o njih.
- 66. Z njimi nimam težav.
- 67. Verjetno so nevarni
- 68. sicer pa saj ne veš kdo ti lahko kaj naredi.
- 69. Veste o tem smo se veliko pogovarjali, ko smo slišali, da pridejo.
- 70. Sosedu nismo vedeli, kaj naj pričakujemo.

- 71. povedala sošolka.
- 72. Ja, bila sem večkrat na kavi,
- 73. drugače se vidimo čez ograjo.
- 74. Naša psička je redno hodila na obisk.
- 75. En gospod jo je hranil in z njo šel na sprehod
- 76. Res včasih pomislim, da je za naše sosede bolje poskrbljeno.
- 77. Veste imajo redno hrano in vso oskrbo
- 78. na začetku prisoten nek strah,
- 79. nismo vedeli, kaj naj pričakujemo,
- 80. ampak zdaj vidim, da je bil vsak strah odveč

5. intervju

- 81. Joj, strašno mi je pri srcu, ko vidim kakšnega.
- 82. Imam znanca, ki ima podobne težave in strašno trpijo vsi, ko ima krizo.
- 83. Tudi na to pomislim, da so nevarni,
- 84. saj vem, da lahko v afektu marsikaj naredijo
- 85. Ja, res me je malo strah.
- 86. Veste saj niso v moji skupnosti.
- 87. V mestu je to dobro, saj je več ljudi.
- 88. Pri nas na vasi pa ne vem kako bi bilo.
- 89. Mislim, da ljudje ne bi dobro sprejeli.
- 90. Saj veste mali kraj in si bolj na očeh vseh.
- 91. Ravno zaradi tega, ker se jih ljudje bojijo.
- 92. Vprašala sem sodelavce, ko sem opazila ljudi, ki hodijo po Bistrici prej pa jih nisem nikoli.
- 93. Ne, zdi se mi potrebno, da bi obvestili skupnost.
- 94. Zato ker je boljše za njih in za vse ostale, da ne vejo kdo pride v mestu.
- 95. Ljudje si že v naprej ustvarijo mnenje.
- 96. Razen, da jih srečujem ne.
- 97. Ne vem, če se je moje mnenje kaj spremenilo o njih v tem času.
- 98. Smilijo se mi še zmeraj.

Odprto kodiranje

Enote kodiranja sva najprej uredili glede na mnenje sosedov o ljudeh s težavami v duševnem zdravju, mnenje o integraciji teh ljudi v lokalno skupnost, glede informiranosti pred in ob prihodu v bivalno enoto, glede na pogostost stikov med njimi in glede na razlike v mišljenju po preteku petih let bivanja.

Mnenje sosedov o ljudeh s težavami v duševnem zdravju – kakšni so, se jim zdijo nevarni, so imeli že stike z njimi..

Mnenje o integraciji stanovalcev v lokalno skupnost – kaj mislijo o preselitvi, njihovi občutki in pomisleki

Informiranost pred in ob prihodu stanovalcev v kraj – ali so bili obveščeni, kdo jih je obvestil, so želeli več informacij

Pogostost stikov s stanovalci - kako pogosto se srečujejo z njimi in kje

Spremembe v mišljenju o stanovalcih po petih letih – ali so spremembe in zakaj

Vsem tem omenjenim enotam, sva pripisali tudi pojme.

Mnenje sosedov o ljudeh s težavami v duševnem zdravju

postavke	pojmi
1. nimam nekakšnega slabega mnenja,	sprejemanje
2. o tem sploh ne razmišljaš dokler se ne srečaš s tem .	nezainteresiranost
3. Verjetno pa je hudo, če si bolan,	sočutje
4. sicer si pa nobeden ni sam kriv.	sočutje
5. Kaj veste, kdaj je lahko kdo od nas bolan.	sočutje
6. Nikoli si nisem nič predstavljal o ljudeh, ki imajo takšno bolezen	nima mnenja
7. ne moreš vedeti, če so nevarni, saj nobenemu ne vidiš na čelu	slabo mnenje
8. Če nisi sam v tem ali kak tvoj bližnji se ne zanimaš.	nima mnenja
9. Meni se zdijo čisto v redu.	dobro mnenje
10. Se držijo bolj zase,	zadržanost

11. tu pa tam se kateri razgovori.	zadržanost
29. nič nimam proti nobenemu	sprejemanje
30. So pač zboleli	sočutje
31. Dobro bi bilo, če bi bilo bolje poskrbljeno zanje	sočutje
32. Čisto v redu so,	dobro mnenje
33. eni bolj tihi drugi manj	zadržanost
34. Za njih je to sigurno dobro, da niso v zavodu.	sočutje
35. Mene osebno ne motijo.	dobro mnenje
47. Nimam slabega mnenja, o nobenem človeku.	dobro mnenje
48. Veste prestala sva marsikaj hudega, da bi lahko sodila o drugih ljudeh,	sočutje
49. še posebej če so bolni.	sočutje
50. Bojim se jih ne, ker sploh o tem ne razmišljam.	dobro mnenje
51. Mogoče pa so nevarni,	slabo mnenje
52. sploh tisti, ki ne jejo predpisanih tablet.	slabo mnenje
65. Nimam posebnega mnenja o njih.	nima mnenja
66. Z njimi nimam težav.	dobro mnenje
67. Verjetno so nevarni	slabo mnenje
68. sicer pa saj ne veš kdo ti lahko kaj naredi.	slabo mnenje
81. Joj, strašno mi je pri srcu, ko vidim kakšnega.	sočutje
82. Imam znanca, ki ima podobne težave in strašno trpijo vsi, ko ima krizo.	sočutje
83. Tudi na to pomislim, da so nevarni,	strah
84. saj vem, da lahko v afektu marsikaj naredijo	strah
85. Ja, res me je malo strah.	strah

Mnenje o integraciji stanovalcev v lokalno skupnost

postavke	pojmi
13. O tem ali je dobro ali ne, da so prišli sploh nisem pomišljal	nima mnenja
14. Mislim, da je to dobro zanje	dobro mnenje

15. veste mene pa ne motijo, da so tukaj.	dobro mnenje
34. Za njih je to sigurno dobro, da niso v zavodu.	dobro mnenje
35. Mene osebno ne motijo.	dobro mnenje
53. Za ljudi je verjetno dobro, da gredo iz zavoda.	dobro mnenje
54. Med njimi je tudi nekaj domačinov,	dobro mnenje
55. so bili v zavodu in so sedaj lahko prišli nazaj v svoje okolje.	dobro mnenje
69. Veste o tem smo se veliko pogovarjali, ko smo slišali, da pridejo.	strah
70. Sosedu nismo vedeli, kaj naj pričakujemo.	strah
86. Veste saj niso v moji skupnosti.	slabo mnenje
87. V mestu je to dobro, saj je več ljudi.	dobro mnenje
88. Pri nas na vasi pa ne vem kako bi bilo.	slabo mnenje
89. Mislim, da ljudje ne bi dobro sprejeli.	slabo mnenje
90. Saj veste mali kraj in si bolj na očeh vseh.	slabo mnenje
91. Ravno zaradi tega, ker se jih ljudje bojijo.	slabo mnenje

Informiranost pred in ob prihodu stanovalcev v kraj

postavke	pojmi
12. nisem ravno prvi sosed, sploh nisem vedel, da pridejo	neinformiranost
16. poklicati prvega soseda	samopoizvedba
17. on je tudi prvi vedel, da pridejo	zadostna informiranost
18. Informacij nisem imel, pa se mi zdi, da jih niti nisem potreboval.	neinformiranost
19. Mogoče, če bi vedel bi že prej razmišljal o njih, mogoče bi še slabo mislil o njih.	zadostna informiranost
36. srečal znanca	samopoizvedba
37. povedal, da dobim nove sosede.	zadostna informiranost
38. Nisem imel dosti informacij, več jih tudi nisem potreboval	zadostna informiranost
39. Verjetno je tako boljše, kot če bi prej vedel kaj o njih.	neinformiranost

56. Veste, lastnica te hiše v kateri so sedaj ti ljudje, dela v zavodu.	zadostna informiranost
57. Ona nas je obvestila o tem.	zadostna informiranost
58. Prvič, ko so prišli samo pogledat pa smo se bolj o tem pogovarjali.	zadostna informiranost
71. povedala sošolka.	zadostna informiranost
92. Vprašala sem sodelavce, ko sem opazila ljudi, ki hodijo po Bistrici prej pa jih nisem nikoli.	samopoizvedba
93. Ne, zdi se mi potrebno, da bi obvestili skupnost.	zadostna informiranost
94. Zato ker je boljše za njih in za vse ostale, da ne vedo kdo pride v mestu.	zadostna informiranost
95. Ljudje si že v naprej ustvarijo mnenje.	zadostna informiranost

Pogostost stikov s stanovalci

postavke	pojmi
20. srečujemo se vsakodnevno	vsakodnevni stiki
21. šel tja in jih povabil, da si pridejo po sadje	vsakodnevni stiki
40. Srečujem jih vsakodnevno	vsakodnevni stiki
41. Se pozdravimo, včasih se ustavim	vsakodnevni stiki
42. rečemo kakšno	vsakodnevni stiki
59. Ja, vsakodnevno se vidimo.	vsakodnevni stiki
60. Ko so zunaj rečemo kakšno čez ograjo.	vsakodnevni stiki
61. Bila pa sva z možem že večkrat na kavi.	Mesečni stiki
62. pogosto ob večjih praznikih.	mesečni stiki
72. Ja, bila sem večkrat na kavi,	Mesečni stiki
73. drugače se vidimo čez ograjo.	vsakodnevni stiki
74. Naša psička je redno hodila na obisk.	vsakodnevni stiki
75. En gospod jo je hranil in z njo šel na sprehod	vsakodnevni stiki
96. Razen, da jih srečujem ne.	Ni stikov

Spremembe v mišljenju o stanovalcih po petih letih

Postavke	pojmi
22. Meni se zdijo čisto v redu.	pozitivne spremembe
23. Se držijo bolj zase, tu pa tam se kateri razgovori.	pozitivne spremembe
24. prej nisem razmišljal o njih.	pozitivne spremembe
25. Zdijo se mi čisto v redu.	pozitivne spremembe
26. nisem imel nekih posebnih občutkov.	ni sprememb
27. Pravzaprav še jih sedaj nimam.	ni sprememb
28. So čisto v redu in nimam nič proti, da so tukaj.	pozitivne spremembe
43. Že takrat nisem imel posebnih občutkov.	ni sprememb
44. moralo biti za ljudi s težavami v duševnem zdravju , ki živijo v Bistrici(ne mislim Hrastovških) bolje poskrbljeno..	pozitivne spremembe
45. Imajo pomoč, če jo potrebujejo.	pozitivne spremembe
46. Tega marsikdo zunaj nima. To se mi zdi prednost.	pozitivne spremembe
63. najbolj nama je všeč to, da niso vsiljivi	pozitivne spremembe
64. Niti prej nisva imela slabega mnenja o njih, niti sedaj po petih letih ga nimava.	ni sprememb
78. na začetku prisoten nek strah,	negativne spremembe
79. nismo vedeli, kaj naj pričakujemo,	negativne spremembe
80. ampak zdaj vidim, da je bil vsak strah odveč	pozitivne spremembe
97. Ne vem, če se je moje mnenje kaj spremenilo o njih v tem času.	ni sprememb
98. Smilijo se mi še zmeraj.	ni sprememb

Združevanje sorodnih pojmov

Pojme, ki se nanašajo na podobne izjave sva združili v naslednje kategorije:

Odnos do ljudi s težavami v duševnem zdravju

Dobro mnenje

20. Meni se zdijo čisto v redu.	dobro mnenje
32. Čisto v redu so,	dobro mnenje
36. Mene osebno ne motijo.	dobro mnenje
47. Nimam slabega mnenja, o nobenem človeku.	dobro mnenje
54. Bojim se jih ne, ker sploh o tem ne razmišljam.	dobro mnenje
66. Z njimi nimam težav.	dobro mnenje

Slabo mnenje

7. ne moreš vedeti, če so nevarni, saj nobenemu ne vidiš na čelu	slabo mnenje
51. Mogoče pa so nevarni,	slabo mnenje
52. sploh tisti, ki ne jejo predpisanih tablet.	slabo mnenje
67. Verjetno so nevarni	slabo mnenje
68. sicer pa saj ne veš kdo ti lahko kaj naredi.	slabo mnenje

Nima mnenja

6. Nikoli si nisem nič predstavljal o ljudeh, ki imajo takšno bolezen	nima mnenja
8. Če nisi sam v tem ali kak tvoj bližnji se ne zanimaš.	nima mnenja
65. Nimam posebnega mnenja o njih.	nima mnenja

Strah

83. Tudi na to pomislim, da so nevarni,	strah
84. saj vem, da lahko v afektu marsikaj naredijo	strah
85. Ja, res me je malo strah.	strah

Zadržanost

10. Se držijo bolj zase,	zadržanost
11. tu pa tam se kateri razgovori.	zadržanost

33. eni bolj tihi drugi manj

zadržanost

Sočutje

3. Verjetno pa je hudo, če si bolan,

sočutje

4. sicer si pa nobeden ni sam kriv.

sočutje

5. Kaj veste, kdaj je lahko kdo od nas bolan.

sočutje

30. So pač zboleli

sočutje

31. Dobro bi bilo, če bi bilo bolje poskrbljeno zanje

sočutje

34. Za njih je to sigurno dobro, da niso v zavodu.

sočutje

48. Veste prestala sva marsikaj hudega, da bi lahko sodila o
drugih ljudeh,

sočutje

49. še posebej če so bolni.

sočutje

81. Joj, strašno mi je pri srcu, ko vidim kakšnega.

sočutje

82. Imam znanca, ki ima podobne težave in strašno trpijo vsi, ko
ima krizo.

sočutje

Sprejemanje

1. nimam nekakšnega slabega mnenja,

sprejemanje

29. nič nimam proti nobenemu

sprejemanje

Nezainteresiranost

2. o tem sploh ne razmišljaš dokler se ne srečaš s tem .

nezainteresiranost

Mnenje o integraciji stanovalcev v lokalno skupnost

Strah

69. Veste o tem smo se veliko pogovarjali, ko smo slišali, da
pridejo.

strah

70. Sosedu nismo vedeli, kaj naj pričakujemo.

strah

Dobro mnenje

13. Mislim, da je to dobro zanje

dobro mnenje

14. veste mene pa ne motijo, da so tukaj.

dobro mnenje

40. Za njih je to sigurno dobro, da niso v zavodu.

dobro mnenje

41. Mene osebno ne motijo.

dobro mnenje

53. Za ljudi je verjetno dobro, da gredo iz zavoda.

dobro mnenje

59. Med njimi je tudi nekaj domačinov,

dobro mnenje

60. so bili v zavodu in so sedaj lahko prišli nazaj v svoje okolje.

dobro mnenje

97. V mestu je to dobro, saj je več ljudi.

dobro mnenje

Slabo mnenje

96. Veste saj niso v moji skupnosti.

slabo mnenje

98. Pri nas na vasi pa ne vem kako bi bilo.

slabo mnenje

99. Mislim, da ljudje ne bi dobro sprejeli.

slabo mnenje

100. Saj veste mali kraj in si bolj na očeh vseh.

slabo mnenje

101. Ravno zaradi tega, ker se jih ljudje bojijo.

slabo mnenje

Nima mnenja

13. O tem ali je dobro ali ne, da so prišli sploh nisem pomišljal

nima mnenja

Informiranost pred in ob prihodu stanovalcev v kraj

Zadostna informiranost

21. on je tudi prvi vedel, da pridejo

zadostna informiranost

23. Mogoče, če bi vedel bi že prej razmišljal o njih, mogoče bi še slabo mislil o njih.	zadostna informiranost
43. povedal, da dobim nove sosede.	zadostna informiranost
44. Nisem imel dosti informacij, več jih tudi nisem potreboval	zadostna informiranost
61. Veste, lastnica te hiše v kateri so sedaj ti ljudje, dela v zavodu.	zadostna informiranost
62. Ona nas je obvestila o tem.	zadostna informiranost
63. Prvič, ko so prišli samo pogledat pa smo se bolj o tem pogovarjali.	zadostna informiranost
72. povedala sošolka.	zadostna informiranost
96. Ne, zdi se mi potrebno, da bi obvestili skupnost.	zadostna informiranost
97. Zato ker je boljše za njih in za vse ostale, da ne vedo kdo pride v mestu.	zadostna informiranost
98. Ljudje si že v naprej ustvarijo mnenje.	zadostna informiranost

Neinformiranost

12. nisem ravno prvi sosed, sploh nisem vedel, da pridejo	neinformiranost
18. Informacij nisem imel, pa se mi zdi, da jih niti nisem potreboval.	neinformiranost
39. Verjetno je tako boljše, kot če bi prej vedel kaj o njih.	neinformiranost

Samopoizvedba

16. poklicati prvega soseda	samopoizvedba
36. srečal znanca	samopoizvedba
92. Vprašala sem sodelavce, ko sem opazila ljudi, ki hodijo po Bistrici prej pa jih nisem nikoli.	samopoizvedba

Pogostost stikov s stanovalci

Vsakodnevni stiki

20. srečujemo se vsakodnevno	vsakodnevni stiki
21. šel tja in jih povabil, da si pridejo po sadje	vsakodnevni stiki
40. Srečujem jih vsakodnevno	vsakodnevni stiki
41. Se pozdravimo, včasih se ustavim	vsakodnevni stiki
42. rečemo kakšno	vsakodnevni stiki
59. Ja, vsakodnevno se vidimo.	vsakodnevni stiki
60. Ko so zunaj rečemo kakšno čez ograjo.	vsakodnevni stiki
73. drugače se vidimo čez ograjo.	vsakodnevni stiki

Mesečni stiki

61. Bila pa sva z možem že večkrat na kavi.	Mesečni stiki
62. pogosto ob večjih praznikih.	mesečni stiki
72. Ja, bila sem večkrat na kavi,	Mesečni stiki

Spremembe v mišljenju o stanovalcih po petih letih

Pozitivne spremembe

22. Meni se zdijo čisto v redu.	pozitivne spremembe
23. Se držijo bolj zase, tu pa tam se kateri razgovori.	pozitivne spremembe
24. prej nisem razmišljal o njih.	pozitivne spremembe
25. Zdijo se mi čisto v redu.	pozitivne spremembe
28. So čisto v redu in nimam nič proti, da so tukaj.	pozitivne spremembe
44. moralo biti za ljudi s težavami v duševnem zdravju , ki živijo v Bistrici(ne mislim Hrastovških) bolje poskrbljeno..	pozitivne spremembe
45. Imajo pomoč, če jo potrebujejo.	pozitivne spremembe
46. Tega marsikdo zunaj nima. To se mi zdi prednost.	pozitivne spremembe
63. najbolj nama je všeč to, da niso vsiljivi	pozitivne spremembe
80. ampak zdaj vidim, da je bil vsak strah odveč	pozitivne spremembe

Ni sprememb

26. nisem imel nekih posebnih občutkov.	ni sprememb
27. Pravzaprav še jih sedaj nimam.	ni sprememb
43. Že takrat nisem imel posebnih občutkov.	ni sprememb
64. Niti prej nisva imela slabega mnenja o njih, niti sedaj po petih letih ga nimava.	ni sprememb
97. Ne vem, če se je moje mnenje kaj spremenilo o njih v tem času.	ni sprememb
98. Smilijo se mi še zmeraj.	ni sprememb

Negativne spremembe

78. na začetku prisoten nek strah,	negativne spremembe
79. nismo vedeli, kaj naj pričakujemo,	negativne spremembe

ODNOS DO LJUDI S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

Dobro mnenje: ni težav, komunikacija, spoštovanje

Slabo mnenje: so nevarni

Brez mnenja: ni predstave o teh ljudeh

Strah: nevarni

Sočutje: svoboda bivanja, razumevanje

MNENJE O INTEGRACIJI STANOVALCEV V LOKALNO SKUPNOST

Dobro mnenje: sprejemanje, razumevanje

Slabo mnenje: nezanimanje, strah

INFORMIRANOST PRED IN PO PRIHODU STANOVALCEV V KRAJ

Zadostna : preko sosedov, znancev

Samopoizvedba: naključna, po telefonu

POGOSTOST STIKOV S STANOVALCI

Vsakodnevni stiki: srečanja v mestu, pozdravi

Mesečni stiki: ob praznikih, kavice

SPREMEMBE V MIŠLJENJU O STANOVALCIH PO PETIH LETIH

Pozitivne spremembe: nevsiljivost, pomoč in podpora

Negativne spremembe: nevednost, strah

3.2. DRUGI DEL RAZISKAVE – MNENJE STANOVALCEV IN DELAVCEV BIVALNE ENOTE SLOVENSKA BISTRICA O INTEGRACIJI V LOKALNO SKUPNOST

3.2.1. METODOLOGIJA

Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in deskriptivna, zasnovana je na zbiranju besednih opisov, ki se nanašajo na raziskovalni problem.

Merski instrumenti

Podatke za analizo sva zbrali s pomočjo nestandardiziranih individualnih intervjujev, kar pomeni, da sva stanovalcem omogočili, da so samostojno orisali svojo zgodbo, ki se je nanašala na proces integracije v bivalno enoto. Stanovalce sva usmerjali na področje raziskovalnega problema. Skupaj sva izvedli vseh 7 intervjujev.

Populacija

Populacijo v raziskavi sestavlja pet stanovalcev bivalne enote.

Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v bivalni enoti Slovenska Bistrica I. Pogovori so potekali v sproščenem vzdušju in sicer v dopoldanskem času.

Obdelava podatkov

Pogovore sva zapisali sproti ter jih obdelali po metodi kodiranja. Dele besedila sva izpisali glede na to, kako so se dotikali problema raziskave.

Izbor relevantnih delov besedila

V osnovnih zapisih intervjujev, dobesedno zapisanih po poteku pogovora, sva jasno označili dele besedila, ki so se nama zdeli relevantni in so predstavljali odgovore na zastavljena vprašanja.

Določitev enot kodiranja

V prepisanih intervjujih sva podčrtali besedilo, ki sva ga kodirali. Enote kodiranja so besedne zveze in stavki, katere sva izpisali v naslednji točki. Kot enota nama je služil stavek ali del stavka, ki se je navezoval na počutje in na življenje v bivalni enoti.

Izpis enot kodiranja

Podčrtane dele besedila sva oštevilčili z zaporednimi številkami zato, da lahko kasneje poveževa pojem, ki sva ga pripisali, z deli besedila, na katere se nanaša.

Izjave stanovalca 1

1. Tukaj sem pa začel kuhati, da si zaslužim nekaj denarja,
2. si kupujem stvari za osebno higieno, si kupim cote.
3. Dvakrat sem že hodil nabirat jabolka.
4. Ne razmišljam o službi, ni mi do ničega, še do kuhanja mi ni, pa še zredil sem se.
5. Rad poslušam muziko, to me zanima.
6. Sem na internetu.
7. Ko sem tukaj grem v knjižnico in si sposodim DVD, gledam filme,
8. se sprostim.
9. K mami hodim v Maribor na obisk.,
10. Tudi prijatelji se oglasijo tukaj pri meni,
11. Rad bi treniral borilne veščine.
12. Lani sem bil v zavodu na dopustu 6 dni,
13. poleti grem spet tja, ker imajo tam fitness

Izjave stanovalke 2

14. sedaj je v redu.
15. Zelo rada perem perilo.
16. Tudi denar mi pride prav, lahko kupim hrano za muciko,
17. Odkar perem, veliko hodim po stopnicah in se zato počutim boljše.
18. Samo, da bom še dolgo zdrava, da bom lahko prala, da bom muciki kupila priboljšek
19. V zavod ne bi šla več,

Izjava stanovalke 3

- 20. vse v redu tu, ampak jaz bi rada šla domov.
- 21. Saj ne morem do smrti biti tukaj
- 22. psihiatru povedala, da bi rada šla domov
- 23. Da je v Hrastovcu tako lepo.
- 24. Pa saj je, je fitnes, pa bazen.
- 25. Tudi tu je lepo, grem v mesto
- 26. Tu je lepo, dobro skrbijo za nas,
- 27. pa gremo lahko kamor hočemo,
- 28. vozla bi s kolesom, pa se mi zdi, da nimam ravnotežja.

Izjava stanovalke 4

- 29. Tukaj sva zadovoljna,
- 30. V Bistrici je lepo,
- 31. se razumemo,
- 32. v zavod ne bi rada šla.
- 33. Če pa bi že mogla, bi rada da greva z V. skupaj.
- 34. Ko dobiva denar greva skupaj v trgovino.
- 35. Zadnjič mi je V. kupil kavbojke.

Izjave stanovalca 5

- 36. Tukaj je v redu.
- 37. Hodim na sprehode,
- 38. z V. greva na kavo,
- 39. Lani sem si kupil kolo, komaj čakam, da se začnem vozit.
- 40. Dobro se razumemo med sabo.
- 41. Pomagam pri čiščenju hiše,
- 42. prinesem hrano na mizo, pripravim pribor.

43. Rad gledam TV, ki ga imam v sobi.
44. Dosti se pogovarjava s T. (sostanovalec v sobi).

Kodiranje izjav glede na raziskovalni problem – kako živijo v bivalni enoti in kako doživljajo integracijo

Kako doživljajo člani bivanje v bivalni enoti

postavke	pojmi
8. se sprostim.	dobro počutje
14. sedaj je v redu.	dobro počutje
17. Odkar perem, veliko hodim po stopnicah in se zato počutim boljše.	dobro počutje
18. Samo, da bom še dolgo zdrava, da bom lahko prala, da bom muciki kupila priboljšek	dobro počutje
19. V zavod ne bi šla več,	dobro počutje
20. vse v redu tu, ampak jaz bi rada šla domov.	dobro počutje
25. Tudi tu je lepo, grem v mesto	dobro počutje
26. Tu je lepo, dobro skrbijo za nas,	dobro počutje
27. pa gremo lahko kamor hočemo,	dobro počutje
29. Tukaj sva zadovoljna,	dobro počutje
30. V Bistrici je lepo,	dobro počutje
31. se razumemo,	dobro počutje
32. v zavod ne bi rada šla.	dobro počutje
36. Tukaj je v redu.	dobro počutje
40. Dobro se razumemo med sabo.	dobro počutje

Aktivno vključevanje v enoti

postavke	pojmi
-----------------	--------------

1. Tukaj sem pa začel kuhati, da si zaslužim nekaj denarja,	opravljanje dela za druge- plačano delo
3. Dvakrat sem že hodil nabirat jabolka.	delo zase
15. Zelo rada perem perilo.	opravljanje dela za druge- plačano delo
16. Tudi denar mi pride prav, lahko kupim hrano za muciko,	opravljanje dela za druge- plačano delo
41. Pomagam pri čiščenju hiše,	delo zase in druge
42. prinesem hrano na mizo, pripravim pribor.	delo zase in druge

Prosti čas

postavke	pojmi
5. Rad poslušam muziko, to me zanima.	v okviru bivalne enote
6. Sem na internetu.	v okviru bivalne enote
7. Ko sem tukaj grem v knjižnico in si sposodim DVD, gledam filme,	vključevanje v lokalno skupnost
9. K mami hodim v Maribor na obisk.,	izven bivalne enote
10. Tudi prijatelji se oglasijo tukaj pri meni,	v okviru bivalne enote
11. Rad bi treniral borilne veščine.	vključevanje v lokalno skupnost
12. Lani sem bil v zavodu na dopustu 6 dni,	izven bivalne enote
13. poleti grem spet tja, ker imajo tam fitness	izven bivalne enote
24. Pa saj je, je fitnes, pa bazen.	izven bivalne enote
28. vozla bi s kolesom, pa se mi zdi, da nimam ravnotežja.	vključevanje v lokalno skupnost
34. Ko dobiva denar greva skupaj v trgovino.	vključevanje v lokalno skupnost
35. Zadnjič mi je V. kupil kavbojke.	vključevanje v lokalno skupnost
37. Hodim na sprehode,	vključevanje v lokalno skupnost
38. z V. greva na kavo,	vključevanje v lokalno skupnost
39. Lani sem si kupil kolo, komaj čakam, da se začnem vozit.	vključevanje v lokalno skupnost
43. Rad gledam TV, ki ga imam v sobi.	v okviru bivalne enote
44. Dosti se pogovarjava s T. (sostanovalec v	v okviru bivalne enote

sobi).	
--------	--

Združevanje sorodnih pojmov

Pojme, ki se nanašajo na podobne izjave, sva združili v naslednje kategorije

Kako doživljajo člani bivanje v bivalni enoti

Dobro počutje

8. se sprostim.	dobro počutje
14. sedaj je v redu.	dobro počutje
17. Odkar perem, veliko hodim po stopnicah in se zato počutim boljše.	dobro počutje
18. Samo, da bom še dolgo zdrava, da bom lahko prala, da bom muciki kupila priboljšek	dobro počutje
19. V zavod ne bi šla več,	dobro počutje
20. vse v redu tu, ampak jaz bi rada šla domov.	dobro počutje
25. Tudi tu je lepo, grem v mesto	dobro počutje
26. Tu je lepo, dobro skrbijo za nas,	dobro počutje
27. pa gremo lahko kamor hočemo,	dobro počutje
29. Tukaj sva zadovoljna,	dobro počutje
30. V Bistrici je lepo,	dobro počutje
31. se razumemo,	dobro počutje
32. v zavod ne bi rada šla.	dobro počutje
36. Tukaj je v redu.	dobro počutje
40. Dobro se razumemo med sabo.	dobro počutje

Aktivno vključevanje v enoti

Opravljanje dela za druge - plačano delo

1. Tukaj sem pa začel kuhati, da si zaslužim nekaj denarja,	opravljanje dela za druge- plačano delo
15. Zelo rada perem perilo.	opravljanje dela za druge- plačano delo
16. Tudi denar mi pride prav, lahko kupim hrano za muciko,	opravljanje dela za druge- plačano delo

Delo zase in druge

3. Dvakrat sem že hodil nabirat jabolka.	delo zase
41. Pomagam pri čiščenju hiše,	delo zase in druge
42. prinesem hrano na mizo, pripravim pribor.	delo zase in druge

Prosti čas

V okviru bivalne enote

5. Rad poslušam muziko, to me zanima.	v okviru bivalne enote
6. Sem na internetu.	v okviru bivalne enote
10. Tudi prijatelji se oglasijo tukaj pri meni,	v okviru bivalne enote
43. Rad gledam TV, ki ga imam v sobi.	v okviru bivalne enote
44. Dosti se pogovarjava s T. (sostanovalec v sobi).	v okviru bivalne enote

Vključevanje v lokalno skupnost

7. Ko sem tukaj grem v knjižnico in si sposodim DVD, gledam filme,	vključevanje v lokalno skupnost
11. Rad bi treniral borilne veščine.	vključevanje v lokalno skupnost
28. vozla bi s kolesom, pa se mi zdi, da nimam ravnotežja.	vključevanje v lokalno skupnost
34. Ko dobiva denar greva skupaj v trgovino.	vključevanje v lokalno skupnost
35. Zadnjič mi je V. kupil kavbojke.	vključevanje v lokalno skupnost

37. Hodim na sprehode,	vključevanje v lokalno skupnost
38. z V. greva na kavo,	vključevanje v lokalno skupnost
39. Lani sem si kupil kolo, komaj čakam, da se
začnem vozit.	vključevanje v lokalno skupnost

Izven bivalne enote

9. K mami hodim v Maribor na obisk.,	izven bivalne enote
12. Lani sem bil v zavodu na dopustu 6 dni,	izven bivalne enote
13. poleti grem spet tja, ker imajo tam fitness	izven bivalne enote
24. Pa saj je, je fitnes, pa bazen.	izven bivalne enote

KAKO DOŽIVLJAJO ČLANI BIVANJE V BIVALNI ENOTI

Dobro počutje: medsebojno razumevanje, sproščenost v odnosih, svoboda gibanja.

AKTIVNO VKLJUČEVANJE V ENOTI

Opravljanje dela za druge - plačano delo: kuhanje in pranje peila za vse člane v enoti.

Delo zase in druge: opravljanje gospodinjskih opravil.

PROSTI ČAS

V okviru bivalne enote: glasbe, gledanje televizije, brskanje po internetu, pogovori s
sostanovalci.

Vključevanje v lokalno skupnost: obisk knjižnice, nakupovanje v trgovini, sprehodi, vožnja
s kolesom.

Izven bivalne enote: obiski svojcev in prijateljev, dopust v Zavodu Hrastovec-Trate.

3.3. TRETJI DEL RAZISKAVE – PROJEKT MOJ KORAK IN NJEGOV POMEN ZA STANOVALCE

3.3.1. METODOLOGIJA

Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in deskriptivna, zasnovana je na zbiranju besednih opisov, ki se nanašajo na raziskovalni problem.

Merski instrumenti

Podatke za analizo sva zbrali s pomočjo nestandardiziranih individualnih intervjujev, kar pomeni, da sva stanovalcem omogočili, da so samostojno orisali svojo zgodbo, ki se je nanašala na proces integracije v bivalno enoto. Stanovalce sva usmerjali na področje raziskovalnega problema. Skupaj sva izvedli vseh 5 intervjujev.

Populacija

Populacijo v raziskavi sestavlja pet stanovalcev bivalne enote.

Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v bivalni enoti Slovenska Bistrica I. Pogovori so potekali v sproščenem vzdušju in sicer v dopoldanskem času.

Obdelava podatkov

Pogovore sva zapisali sproti ter jih obdelali po metodi kodiranja. Dele besedila sva izpisali glede na to, kako so se dotikali problema raziskave.

Izbor relevantnih delov besedila

V osnovnih zapisih intervjujev, dobesedno zapisanih po poteku pogovora, sva jasno označili dele besedila, ki so se nama zdeli relevantni in so predstavljali odgovore na zastavljena vprašanja.

Določitev enot kodiranja

V prepisanih intervjujih sva podčrtali besedilo, ki sva ga kodirali. Enote kodiranja so besedne zveze in stavki, katere sva izpisali v naslednji točki. Kot enota nama je služil stavek ali del stavka, ki se je navezoval na počutje in na življenje v bivalni enoti.

Izpis enot kodiranja

Podčrtane dele besedila sva oštevilčili z zaporednimi številkami zato, da lahko kasneje poveževa pojem, ki sva ga pripisali, z deli besedila, na katere se nanaša.

Izjave gospoda R

1. nisem hotel vključiti
2. zdelo se mi je brez veze.
3. Na prigovarjanje sem šel pogledat
4. Bil sem v Postojnski jami, v parlamentu
5. na morju. Tisto je bilo najboljše.
6. Letos sem se vključil zopet,
7. Računalnik bom letos šel špilat.

Gospod A 1

8. udeležil sem se vseh projektov.
9. Najbolj mi je bil všeč računalnik.
10. sem začel z slepim tipkanjem.
11. kegljanja. Dobro je bilo.

Gospod A 2

12. vse všeč. Najbolj morje,
13. Zanimivo mi je bilo v tovarni olja, kako delajo steklenice.
14. Tudi na računalniku sem delal.
- 15 Ko sem spoznal Ljudsko univerzo, odločil, da bom končal osnovno šolo.

16. Letos končujem. Naredil sem že skoraj vse izpite.

Gospa D.

17. Z veliko zanimanja je opazovala kapnike in vse lepote jame.

18. doživeto je pripovedovala o gledališču in predstavi Grk Zorba.

19. Najbolj pa je uživala v kuharski delavnici.

Gospod Z.

20. bil na morju..

21. Ostalo mi je bilo vseč. v postojnski jami

22. Letos bom šel pogledat, če bo kaj za mene.

Kodiranje izjav glede na vprašanja, ki sva jih zastavili članom bivalne enote

- Kaj vam je pomenil projekt Moj korak?
- Kaj vam je bilo najbolj všeč?
- Ste pridobili kakšna nova znanja v projektu?

Pomen projekta Moj korak za člane bivalne enote

postavke	pojmi
1. nisem hotel vključiti	nezanimanje
2. zdelo se mi je brez veze.	nezanimanje
3. Na prigovarjanje sem šel pogledat	nezanimanje
6. Letos sem se vključil zopet,	zadovoljstvo
8. udeležil sem se vseh projektov.	zadovoljstvo
15. Ko sem spoznal Ljudsko univerzo, odločil, da bom končal osnovno šolo.	pozitivna sprememba

16. Letos končujem. Naredil sem že skoraj vse izpite.	pozitivna sprememba
22. Letos bom šel pogledat, če bo kaj za mene.	zadovoljstvo

Kaj jim je bilo najbolj všeč

postavke	pojmi
4. Bil sem v Postojnski jami, v parlamentu	ogled znamenitosti Slovenije
5. na morju. Tisto je bilo najboljše.	ogled znamenitosti Slovenije
9. Najbolj mi je bil všeč računalnik.	opisemenjevanje
11. kegljanja. Dobro je bilo.	športne aktivnosti
12. vse všeč. Najbolj morje,	ogled znamenitosti Slovenije
13. Zanimivo mi je bilo v tovarni olja, kako delajo steklenice.	ogled znamenitosti Slovenije
17. Z veliko zanimanja je opazovala kapnike in vse lepote jame.	ogled znamenitosti Slovenije
18. doživeto je pripovedovala o gledališču in predstavi Grk Zorba.	kulturno udejstvovanje
19. Najbolj pa je uživala v kuharski delavnici.	praktična dela
20. bil na morju..	ogled znamenitosti Slovenije
21. Ostalo mi je bilo všeč. v postojnski jami	ogled znamenitosti Slovenije

Pridobljena nova znanja in izkušnje

7. Računalnik bom letos šel špilat.	računalniško opisemenjevanje
10. sem začel z slepim tipkanjem.	računalniško opisemenjevanje
14. Tudi na računalniku sem delal.	računalniško opisemenjevanje

Združevanje sorodnih pojmov

Pojme, ki se nanašajo na podobne izjave, sva združili v naslednje kategorije:

Pomen projekta Moj korak za člane bivalne enote

Nezanimanje

1. nisem hotel vključiti	nezanimanje
2. zdelo se mi je brez veze.	nezanimanje
3. Na prigovarjanje sem šel pogledat	nezanimanje

Zadovoljstvo

6. Letos sem se vključil zopet,	zadovoljstvo
8. udeležil sem se vseh projektov.	zadovoljstvo
22. Letos bom šel pogledat, če bo kaj za mene.	zadovoljstvo

Pozitivna sprememba

15. Ko sem spoznal Ljudsko univerzo, odločil, da bom končal osnovno šolo.	pozitivna sprememba
16. Letos končujem. Naredil sem že skoraj vse izpite.	pozitivna sprememba

Kaj jim je bilo najbolj všeč

Ogled znamenitosti Slovenije

4. Bil sem v Postojnski jami, v parlamentu	ogled znamenitosti Slovenije
5. na morju. Tisto je bilo najboljše.	ogled znamenitosti Slovenije
12. vse všeč. Najbolj morje,	ogled znamenitosti Slovenije
13. Zanimivo mi je bilo v tovarni olja, kako delajo steklenice.	ogled znamenitosti Slovenije

17. Z veliko zanimanja je opazovala kapnike in vse lepote jame.	ogled znamenitosti Slovenije
20. bil na morju..	ogled znamenitosti Slovenije
21. Ostalo mi je bilo všeč. v postojnski jami	ogled znamenitosti Slovenije

Ostale aktivnosti

9. Najbolj mi je bil všeč računalnik.	računalniško opismenjevanje
11. kegljanja. Dobro je bilo.	športne aktivnosti
18. doživeto je pripovedovala o gledališču in predstavi Grk Zorba.	kulturno udejstvovanje
19. Najbolj pa je uživala v kuharski delavnici.	praktična dela

Pridobljena nova znanja in izkušnje

Računalniško opismenjevanje

7. Računalnik bom letos šel špilat.	računalniško opismenjevanje
10. sem začel z slepim tipkanjem.	računalniško opismenjevanje
14. Tudi na računalniku sem delal.	računalniško opismenjevanje

POMEN PROJEKTA MOJ KORAK ZA ČLANE BIVALNE ENOTE

Zadovoljstvo: ponovna vključitev v projekt

Pozitivna sprememba: vpis v osnovno šolo

KAJ JIM JE BILO NAJBOLJ VŠEČ

Ogled znamenitosti Slovenije: morje, Postojnska jama, Ogled parlamenta

Ostale aktivnosti: šport, kultura, praktična dela

PRIDOBILJENA NOVA ZNANJA IN IZKUŠNJE

Računalniško opismenjevanje: slepo tipkanje, uporaba osnovnih orodij.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

POSKUSNA TEORIJA O INTEGRACIJI STANOVALCEV ZAVODA HRASTOVEC-TRATE V LOKALNO SKUPNOST

Namen diplomske naloge je bil ugotoviti in opisati doživljanje integracije iz strani stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate ter na drugi strani sosedov in delavcev v bivalni enoti. Proces dezinstitutionalizacije v Zavodu poteka že od leta 2001 in v tem času se je preselilo iz Zavoda v zunanje oblike bivanja 233 stanovalcev. Stigma ljudi s težavami v duševnem zdravju, je še zmeraj »največja stigma, ki jo lahko imamo. Raziskave so namreč pokazale, da bi večina ljudi za sodelavca, soseda ali zakonskega partnerja raje imela kriminalca, celo morilca, kakor bivšega uporabnika psihiatrije« (Lamovec, 2006: 36). Izhajajoč iz tega vidika, naju je tudi v prvem delu najine naloge zanimalo predvsem mnenje sosedov, ki živijo v neposredni bližini dislocirane bivalne enote v Slovenski Bistrici. Na osnovi opravljenih intervjujev sva dobili vpogled v doživljanje integracije iz strani sosedov, ki se kaže v sprejemanju in nezainteresiranosti pri vzpostavljanju stikov s stanovalci. Hkrati pa sva tudi izvedle intervjuje s stanovalci bivalne enote, z namenom ugotoviti njihovo doživljanje dezinstitutionalizacije ter načine aktivnega vključevanja v lokalno skupnost, pri čemer sva se osredotočili na sodelovanje z Ljudsko univerzo v Slovenski Bistrici v projektu Moj korak, ki je namenjen ljudem s posebnimi potrebami.

Mnenje sosedov o integraciji stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate v lokalno skupnost

Podobe o ljudeh s težavami v duševnem zdravju si večina ljudi (kar v 87. odstotkih) ustvari na podlagi informacij, ki jih pridobijo iz medijev. Do teh ugotovitev so prišli izvajalci raziskav, ki so jih opravili v Združenih državah Amerike v devetdesetih letih (Oreški, 2008). Iz česar lahko sklepamo, da so mediji pomembno orodje pri kreiranju mnenja

Veliko ljudi se o temah s področja duševnega zdravja ne informira iz strokovne literature, temveč iz vsakodnevnih, bolj priročnih virov. Tako negativne medijske reprezentacije učinkujejo na javnost, pa tudi na ljudi s težavami v duševnem zdravju.

Iz tega vidika ugotovimo, kako pomembni so mediji pri oblikovanju predstav, prepričanj in stališč o osebah, ki imajo duševne stiske in dolgotrajne težave v duševnem zdravju. Po

študijah sodeč ljudje na podlagi tistega, kar so videli, prebrali ali slišali v množičnih medijih tudi domnevajo, da so ljudje s težavami v duševnem zdravju breme za družbo in nezmožni kakršnega koli prispevka k družbenem razvoju (ibid). Ravno na podlagi takšnih sklepanj, niso ljudje zainteresirani za vzpostavljanje stika s temi ljudmi. Sosedski odnosi zanje pomenijo zgolj pozdravljanje, saj se počutijo varne le za svojimi ograjami. Vabilu v hišo, kjer živijo ljudje s težavami v duševnem zdravju se sicer odzovejo, sami pa jim nikoli ne vrnejo povabila.

Okolica jih je sprejela, vendar se zazna, da bi jih nekateri, sploh ljudje z nižjo izobrazbo, takoj izselili. Vzroke lahko iščemo v njihovi neinformiranosti in negativnemu vplivu medijev glede podob, ki jih posredujejo o ljudeh s težavami v duševnem zdravju.

Večina ljudi se skoraj instiktivno umakne iz bližine razvrednotenih ljudi. Na ta način jih izločimo iz družbe, zato niso deležni »običajnih« izkušenj, kar še bolj osiromaši njihove socialne spretnosti. Ločevanje tudi zmanjšuje strpnost družbe do drugačnosti saj poskrbi, da se nam ni treba soočati z njo. Tako lažje pozabimo na razvrednotenje ljudi, hkrati pa tudi pozabimo, da smo jih izločili (Lamovec, 2006).

Vključevanje članov bivalne enote v lokalno skupnost

Ljudje, ki se preselijo iz zavoda v bivalno enoto imajo običajno veliko težav pri vključevanju v lokalno skupnost. Proces dezinstitucionalizacije je bil premnogokrat izpeljan prehitro, saj so načrtovalci pričakovali od stanovalcev, da bodo kar čez noč spremenili svoj življenjski slog in hkrati pozabili, da je nekdo, ki je velik del življenja prebil v ustanovi, poln strahov in negotovosti. (Lamovec, 2006) Zato je potrebno pri integraciji teh članov upoštevati vidike normalizacije, ki omogočajo članom postopno vključevanje nazaj v skupnost. Dolgotrajna institucionalizacija je stanovalce v veliki meri osebno razvrednotila s svojim institucionalnim sistemom, zato le ti potrebujejo čas, da ponovno vzpostavijo stik s samim seboj in z okolico, kamor so se preselili. S preselitvijo pa se pojavi možnost za spremembe. V dislocirani bivalni enoti je poudarek na delu po načelu normalizacije. Normalizacija teži k spodbujanju dejavnosti, s katerimi ljudje rastejo, se učijo in razvijajo svoje spretnosti, pridobivajo izkušnje in se učijo različnih socialnih vlog.

»S spretnostmi vsakdanjega življenja človek celostno »poskrbi zase«. Poskrbeti zase pa predpostavlja delovanje tako na ravni telesa kot tudi identitete. Gospodinjska opravila so tako neke vrste osebni projekt kreiranja telesne/fizične podobe in virtualno/družbeno konstruirane podobe. Prvi tak primer ustvarjanja sebe skozi gospodinjsko delo je skrb za oblačenje (Flaker et al, 2008: 208). Sam potek in način bivanja v bivalni enoti je usmerjen primarno v čim bolj samostojno skrb zase, na sekundarni ravni pa skrb za celotno skupino članov, ki živijo skupaj v bivalni enoti. Na primarni ravni bivanja v enoti »gre torej zato, da ljudje obdržijo samostojnost, v nekaterih primerih pa da jo znova pridobijo« (Flaker et al, 2008) v obliki razvijanja različnih spretnosti, ki jim pomagajo pri skrbi zase in tudi skrbi za druge člane v enoti. Sekundarna raven bivanja v bivalni enoti je usmerjena v aktivno vključevanje članov v gospodinjska opravila. Vsak član se trudi po lastnih zmožnostih, da prispeva tudi svoj delež pri opravljanju gospodinjskih opravil v enoti. Nekateri člani se tako »vživijo« v opravljanje določenega gospodinjskega opravila, da ga opravljajo za vse člane, ki bivajo v enoti. Najbolj pogosti gospodinjski opravili, ki jih opravlja eden član za vse ostale člane v enoti sta kuhanje in pranje perila. Ker gospodinjstvo za deset ljudi zahteva že določene spretnosti, so ti člani tudi nagrajeni za svoj trud v obliki mesečnega plačila iz Zavoda.

Aktivno pa se vključujejo člani tudi v lokalno skupnost v okviru prostega časa. Od vseh oblik vključevanja so najpogostejše oblike sprehodi do mesta in do trgovine. Nekateri stanovalci, ki so bolj samostojni, se odpravijo tudi na vožnjo s kolesom izven mesta. Prosti čas članov je namenjen njim samim zato je izbira dejavnosti prepuščena njihovi odločitvi.

Pomen projekta Moj korak za člane bivalne enote

Osebe s težavami v duševnem zdravju imajo težave na področju socialnega prilagajanja. Pozabljanje že naučenih znanj in spretnosti je pri njih prisotno v mnogo večji meri, kot pri drugih ljudeh. In ravno zaradi tega potrebujejo ponavljanje in utrjevanje znanj ter spretnosti in usposabljanje za transfer v praktično življenje.

Obvladovanje različnih spretnosti pripomore k občutku samozavesti in učinkovitosti. Te spretnosti so lahko osebne spretnosti, (npr. samokontrola, samorefleksija, učinkovita razporeditev časa in vsakdanjih opravil, sposobnost soočanja s stresom, iskanje pomoči itn.), socialne spretnosti (navezovanje stikov, sporazumevanje, vživljanje, odločnost itn.) in spretnosti pri različnih dejavnostih (šport, umetniško izražanje, šivanje, hobiji). (Lamovec, 2006)

Ravno z namenom obnavljanja določenih spretnosti in znanj, ki pripomorejo k izboljšanju kvalitete življenja stanovalcev oz. članov v bivalnih enotah, je prišlo do sodelovanja z Ljudsko univerzo v Slovenski Bistrici. To sodelovanje poteka že drugo leto znotraj projekta Moj korak, ki je prilagojen osebam s posebnimi potrebami in pisan zgolj zanje.

Člani so s sodelovanjem zelo zadovoljni, saj so pridobili številna nova znanja na področju računalniškega opismenjevanja hkrati pa so obiskali nekatere znamenitosti in zanimivosti Slovenije. Ob prebiranju njihovih zgodb je bilo razvidno, da so jih najbolj pritegnili ogledi znamenitosti.

Vse te aktivnosti, ki so jih člani izvedli v okviru projekta Moj projekt so pripomogle k dvigu njihove samozavesti, k večji samostojnosti in hkrati v njih vzbudile zanimanje za okolje.

Eden od članov se je po tem, ko se je vključil v projekt Moj korak, odločil za nadaljnje šolanje in do zaključka osnovnošolske izobrazbe mu manjka le še par izpitov. Nekateri člani so v okviru tega projekta prvič obiskali slovensko primorje in se okopali v morju ter hkrati premagali tudi strah pred vodo. Ta dva primera sta le prikaz od številnih aktivnosti, ki so bile izvedene znotraj projekta Moj korak. Sami pri sebi vemo, kako dober občutek nas prevzame, kadar premagamo strah pred novimi stvarmi in ugotovimo kaj vse smo s tem majhnim korakom pridobili zase, koliko novih spretnosti smo osvojili. Vse dejavnosti znotraj projekta Moj korak so zasnovane tako, da spodbujajo člane, da se soočijo z novimi, njimi neznanimi stvarmi, da spoznavajo preko teh dejavnosti tudi same sebe in razvijajo svoje sposobnosti v smeri gradnje bolj pozitivne samopodobe. Vsi člani, ki so prvo leto sodelovali v projektu so se odločili za sodelovanje tudi naslednje leto, kar priča o tem, da je bil projekt dobro zasnovan in je upošteval želje članov.

5. SKLEPNE MISLI

Pomen integracije občutijo predvsem ljudje, ki jim je namenjena. Preselitev je kot pojem široko zastavljena in zagotovo jo spremlja veliko število vprašanj. Vsaka preselitev bi morala potekati na način, ki bi bil čim bolj prilagojen posamezniku. Preselitev predstavlja stresno situacijo za vse ljudi, za ljudi, ki imajo težave v duševnem zdravju pa še toliko bolj. Spremlja jo strah, ki je pri tem v večini primerov neizbežen.

Integracija ljudi iz institucije nazaj v lokalno skupnost je toliko bolj zahtevna, saj gre pri tem za spremembo fizičnega okolja, kakor tudi za spremembo vloge posameznika v določenem okolju. Vsi, ki igramo podporno vlogo ljudem v procesu preselitve, se moramo zavedati, da delamo v smeri izboljšanja kvalitete človekovega življenja. Če ljudi izključimo iz skupnosti, se ne morejo razvijati, izgubijo nekatere ključne pravice; kot so: pravica do izbire, pravica do gibanja, do samospoštovanj in enakovredne participacije v vsakdanjem življenju.

V Zavodu Hrastovec- Trate igra pomembno vlogo pri preselitvi ljudi selitveni tim. Selitveni tim je kot organ enovit in samostojen; je edini tak tim, ki deluje v okviru delovanja socialnih zavodov. Program selitvenega tima je »živa« struktura, spreminja in dopolnjuje se glede na trenutne potrebe, želje, stanje.

Podporne strukture je potrebno predvideti glede na dejanske potrebe stanovalcev. Ne sme biti strokovni kader tisti, ki odloča namesto njih o njih. Povrniti si morajo občutek nadzora nad lastnim življenjem, kar pomeni, kontrolo nad lastnim življenjem, vpliv na svoje želje, svobodo odločanja... Kljub temu pa je strokovni kader tisti, ki mora stanovalca vzpodbujati, opogumljati, ga seznanjati o tem, da ima možnost izbire in da ima pravico do nje.

Nova izkušnja za člane je tudi stik s sosedi. Tega v zavodu niso imeli, saj so bili stiki vezani skoraj izključno na zaposleno osebje. Ljudje lahko razvijajo tople prijateljske, sosedske odnose, če se počutijo enakovredni, zaželeni. Pomembno je, da delavci pomagajo pri navezovanju stikov, zmanjševanju distance med člani dislocirane bivalne enote, sosedi in skupnostjo.

Člani se vključujejo v lokalno skupnost individualno pa tudi organizirano s pomočjo projektov, z obiskom prireditelj... Z možnostjo uporabe javnih storitev in z vključevanjem v spoštovane organizacije v skupnosti zmanjšujemo ločenost bivalne enote od okolja.

V vseh letih bivanja so se pokazale dobre izkušnje z lokalno skupnostjo. Glede na prepoznavnost bivalne enote v skupnosti, ki je je ta v pozitivni smeri deležna, smo z dosedanjim delom zadovoljni.

V prihodnje se bomo trudili, da bi v dislocirane bivalne enote pridobili več prostovoljcev in morda tudi kakšnega zagovornika naših članov.

Uvodno predstavitev projekta prostovoljstva in zagovorništva je bila že izvedena na Ljudski univerzi v Slovenski Bistrici.

6. PREDLOGI

Kljub temu, da je bil Zakon o duševnem zdravju sprejet je potrebno uskladiti zakone in podzakonske akte z Ustavo in preprečiti kršenje temeljnih človekovih in ustavnih pravic osebam s težavami v duševnem zdravju.

V smeri izboljšav, ki bi jih bilo potrebno storiti, je večje vključevanje strokovnjakov pri oblikovanju informacij, ki jih mediji posredujejo javnosti. Ker kot sva ugotovili skozi raziskavo, si ljudje ustvarijo mnenje na podlagi informacij pridobljenih iz medijev.

V dislociranih enotah bi bilo potrebno vključiti zunanje sodelavce, prostovoljce.

Pridobiti ugledne člane skupnosti z namenom, da postanejo občanski zagovorniki, ki bi se zavzemali za stigmatiziranega človeka, ki je v nevarnosti, da ga okolica izključi.

Strokovni delavci morajo spodbujati in razvijati projekte za ustrezno zaposlovanje stanovalcev, saj bi plačano delo približalo stanovalce k polnopravnemu državljanu.

Veliko bi lahko pripomogli tudi svojci s tem, ko bi javno spregovorili o težavah, s katerimi se soočajo v svojem družinskem krogu, katerega član je oseba s težavami v duševnem zdravju.

Namesto tega, to doživljajo kot sramoto, če imajo človeka z duševno boleznijo v družini.

Potrebno je vzpodbuditi tudi vse institucije, da bodo hitreje in odločneje izvajale dezinstitutionalizacijo stanovalcev v skupnost.

Medsebojno zaupanje med strokovnimi delavci in sodelavci je pomembno za dobrobit stanovalcev.

7. LITERATURA

Akcijski načrt uresničevanja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005, Zavod Hrastovec – Trate (2003), ZHT- interna uporaba.

Brandon, D., Brandon, A. (1992), *Praktični priročnik za delo z ljudmi s posebnimi potrebami*. Ljubljana: VŠSD & PEF.

Brandon, D., Brandon, A. (1994), *Jin in Jang načrtovanja psihosocialne skrbi*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Brandon, D. (1993), Veselje in žalost pri normalizaciji. *Socialno delo* 32,(1-2): 19-25.

Brandon, D. (1993), *Pet principov normalizacije*. študijsko gradivo, Ljubljana: VŠSD.

(1993), *Duševno zdravje v skupnosti - Socialno delo* 32, 1-2 (tematska številka).

Cizelj, M., in sod. (2004). *Vizija posebnih socialnih zavodov*. Ljubljana: Fsd in Skupnosti socialnih zavodov Slovenije.

Flaker, V. (1993), Duševno zdravje in socialno delo. *Socialno delo* 32, 5-6: 29-40.

Flaker, V. (1995), Vizija služb za ljudi z dolgotrajnimi psihosocialnimi stiskami. *Socialno delo* 34. 6: 395-400.

Flaker, V. (1995). *Teorije družbene deviantnosti*. Ljubljana, VŠSD - interna uporaba.

Flaker, V. (1995), z Rode, N. *Potrebe ljudi z dolgotrajnimi psihosocialnimi stiskami* (študijsko gradivo), Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Flaker, V. (1997), Stanovanjske skupine in druge oblike skupnostnega rezindencialnega varstva ljudi z dolgotrajnimi psihosocialnimi stiskami (poročilo).

Flaker, V. in sodel. (1999), *Načrtovanje razvoja psihosocialnih služb na podlagi potreb ljudi z dolgotrajnimi psihosocialnimi stiskami na področju R Slovenije*, raziskovalno poročilo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Flaker, V. in sodel. (1999), *Oblike bivanja za odrasle ljudi, ki potrebujejo organizirano skrb in podporo: analiza in predlog ukrepov*, raziskovalno poročilo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Flaker, V. (1998), *Odpiranje norosti – vzpon in padec totalnih ustanov*. Ljubljana: *cf.

Flaker, V. et al, (2008). *Deinstitutionalisation process in long-term mental health institutions in Slovenia*. V: London, Mervyn, (ur.). Conference Monograph: Vilnius 2007. Cambridge: Print out, 2008.

Foucault, M. (2000), *Zgodovina norosti v času klasicizma*. Ljubljana: cf*.

Glasser, W. (2006). *Duševno zdravje – problem javnega zdravja; nova vloga svetovalcev in psihoterapevtov*. Društvo za realitetno terapijo Slovenije.

Grossi, A. et al (2008). *Self-Stigma and Empowerment. Research, intervention and analysis in a group of psychiatric patients at the Mental Health Department, Ulss 18 Rovigo*. V: London, Mervyn, (ur.). Conference Monograph: Vilnius 2007. Cambridge: Print out, 2008.

Lačen, M. (1993). *Bivalna skupnost*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Lačen, M. (2001). *Odraslost osebe z motnjo v duševnem razvoju*. Ljubljana: Zveza Sožitje – zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije.

Lamovec, T. (1994), Zagovorništvo kot oblika svetovanja. *Socialno delo* 33, 2: 107-115.

Lamovec, T. (1995), *Ko rešitev postane problem in zdravilo postane strup*. Ljubljana: Lumi.

Lamovec, T. (1996), Duševno zdravje v skupnosti skozi oči uporabnikov. *Socialno delo*, 36, 3: 197-216.

Lamovec, T. (1998), *Psihosocialna pomoč v duševni stiski*. Ljubljana: VŠSD.

Lamovec, T. (1999), *Kako misliti drugačnost*. Ljubljana: VŠSD.

Oreški, S. (2008). *Medijske podobe duševnega zdravja in njihovi učinki na družbene prakse*. *Socialno delo*, letnik 47, št. 3-6. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Poročilo o delu za leto 2008, Hrastovec 2009, ZHT – interna uporaba.

Program za usposabljanje za življenjsko uspešnost Moj korak (UŽU), (2005). Ljubljana: ACS.

Ramon, S. (1993). Razvoj duševnega zdravja v skupnosti v Veliki Britaniji in Severni Ameriki, *Socialno delo*, 32, str. 5-18.

Rode, N. (2006). *Evalvacija programov v socialnem varstvu; Model in postopek izvedbe*. Ljubljana. FSD, inštitut RS za socialno varstvo.

Schmidt, T. (2003). Stabilizacija/integracija. *Socialno delo*, letnik 42, št. (4-5), str. 311 – 319.

Smernice dela in razvoja za leto 2009. (2009), Hrastovec. ZHT –interna uporaba

Switaj, P. et al, (2008). *Stigma as a barrier to social inclusion of the severely mentally ill – Polish perspective*. V: London, Mervyn, (ur.). *Connference Monograph: Vilnius 2007*. Cambridge: Print out, 2008.

Švab, V. (1997), *Duševna bolezen v skupnosti*. Radovljica: Didakta.

Urek, M. (2005), *Zgodbe na delu: pripovedovanje, zapisovanje in poročanje v socialnem delu* (Oranžna zbirka). Ljubljana: Založba/*cf.

Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), *Inovativne metode v socialnem delu: Opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba (SCRIPTA).

Internetni viri:

<http://www.who.int/en/>

<http://www.hrastovec.org/>

<http://www.medscape.com/viewarticle/421469>

(<http://www.zzv-ce.si/unlimitpages.asp?id=234>

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Tatjana Kosi, vpisana na Fakulteto za socialno delo v štud. letu 2004/ 2005 kot izredna študentka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Integracija stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate v lokalno skupnost napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorice doc. dr. Mojce Urek.

.

Datum: 13.3.2009

Podpis:

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Svetlana Petrinc, vpisana na Fakulteto za socialno delo v štud. letu 2006/ 2007 kot izredna študentka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Integracija stanovalcev Zavoda Hrastovec-Trate v lokalno skupnost napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorice doc. dr. Mojce Urek.

.

Datum: 13.3.2009

Podpis:

8. PRILOGE

Merski instrument:

INTERVJU/ POGOVOR

Datum:

Čas pogovora: od..... do.....

Kraj pogovora:

Udeleženci:

Starost intervjuvanca.....

OKVIRNA VPRAŠANJA

1. Kako dolgo že živite tukaj in kje ste prej živeli?
2. Kakšno je vaše mnenje o ljudeh s težavami v duševnem zdravju?
Kakšne predstave imate o ljudeh s temi težavmi? Se vam zdijo ti ljudje nevarni?
Zakaj?
3. Ste seznanjeni z zavodom Hrastovec? Poznate njihove stanovalce?
Kaj menite o intergraciji teh ljudi v vašo lokalno skupnost?
Ste že kdaj imeli stike s temi ljudmi preden so se preselili v vašo sosesko?
4. Na kakšen način ste izvedeli za prihod stanovalcev zavoda Hrastovec v vašo sosesko?
Kdo vas je o tem obvestil? Ali ste dobili dovolj informacij? Če niste, kaj bi radi izvedeli? Se vam zdi potrebno, da se lokalno skupnost obvesti o naselitvi teh ljudi v bližnjo okolico? Zakaj?
5. Kako ste se počutili, ko ste izvedeli, da se v vašo sosesko selijo ljudje s težavami v duševnem zdravju? Zakaj? Ali imate z njimi kakšne stike? Kako pogosto? Kje se srečujete?

6. Se je vaša predstava o teh ljudeh kaj spremenila po petih letih bivanja v soseski?
Se spomnite kakšnega dogodka v povezavi s temi ljudi, ki se vam je posebej vtisnil v spomin?

1. INTERVJU/ POGOVOR

Datum:5.8.2008.....

Čas pogovora: od...9.05... do.....10.00

Kraj pogovora:Sl. Bistrica.....

Udeleženci:Tanja Kosi – vodila intervju, intervjuvanec.....

Starost intervjuvanca.....61 let....

O jaz sem pa stari bistrčan. V Bistrici sem od svojega rojstva, to je že 61 let. Moji starši so bili prav tako domačini. Tukaj v tej hiši pa živim 21 let. Parcelo smo kupili in začeli zidati. Veste ta soseska se je zelo spremenila. Tu čez si včasih videl na polja, ki jih zdaj ni več. Veste to je škoda.

Kakšno je moje mnenje o ljudeh s težavami v duševnem zdravju?

Ja nimam nekakšnega slabega mnenja, veste saj o tem sploh ne razmišljam dokler se ne srečam s tem. Vsaj z mano je tako, ne vem kako je pri drugih ljudeh. Verjetno pa je hudo, če si bolan, sicer si pa nobeden ni sam kriv. Kaj veste, kdaj je lahko kdo od nas bolan.

Nikoli si nisem nič predstavljal o ljudeh, ki imajo takšno bolezen. Res pa je, da slišiš vse mogoče. Če nekdo reče nekaj slabega se to hitro prime ljudi, bolj kot dobre stvari.

Če se mi zdijo nevarni? Kaj jaz vem. Sicer pa nisem imel stika z njimi, vsaj vem ne. Sicer pa ne moreš vedeti če so nevarni, saj nobenemu ne vidiš na čelu.

Včasih gledamo preveč takšnih filmov, ki prikazujejo samo slabo o teh ljudeh. Pa mislim, da ni tako. Sicer pa imamo ljudi, ki so tako bolni tudi pri nas.

Veste zavoda ne poznam dosti, včasih ga sploh nisem. Tako kot sem rekel. Če nisi sam v tem ali kak tvoj bližnji se ne zanimaš. Sedaj vem, kaj je zavod, in kdo so stanovalci. Meni se zdijo čisto v redu. Se držijo bolj zase, tu pa tam se kateri razgovori. A ni to tudi čisto normalno, saj tudi zdravi ljudje smo različni. Veliko jih vidim v mestu.

Kaj pa je to integracija?

Se opravičujem, da uporabljam tujko, kaj menite o preselitvi ljudi v vaš kraj?

Veste, ker nisem ravno prvi sosed, sploh nisem vedel. Da pridejo. Vedel sem, da je hiša prazna, naenkrat pa vidim prihajati ljudi iz hiše. Moral sem poklicati prvega soseda in vprašati. On mi je povedal. Kdo so, kajti on je tudi prvi vedel, da pridejo.

O tem ali je dobro ali ne, da so prišli sploh nisem pomišljal. Prvo, kar sem pomislil je bilo, kako bodo živeli sami, če so bolni. Nisem vedel, da pridejo tudi delavci, ki bodo skrbeli zanje. Mislim, da je to dobro zanje, veste mene pa ne motijo, da so tukaj.

Če imam kakšno sadje jim rade volje ponudim. Veste sploh ena gospa se zelo rada pogovarja. Sploh se mi ne zdi, da bi bilo kaj narobe z njo, le včasih se mi zdi, da preveč govori. Ah kaj govorim saj tudi jaz to delam.

Nikoli prej nisem imel stike z njimi

Saj sem že povedal, da nisem vedel, da pridejo, vprašal sem njihovega prvega soseda.

Informacij nisem imel, pa se mi zdi, da jih niti nisem potreboval. Mogoče, če bi vedel bi že prej razmišljal o njih, mogoče bi še slabo mislil o njih. Tako pa nisem imel časa, saj veste kakšni smo ljudje, da si že naprej naredimo predstavo ponavadi slabo.

Kaj pa jaz vem, če je potrebno obvestiti lokalno skupnost. Saj veste kakšni so naši » ta glavni.« Če je pred volitvami, je dobro, ker nekaj iztržiš, drugače pa kakor kdaj. Mogoče jih ostali ljudje lažje sprejmemo, če npr. županja reče kaj dobrega o njih. Sicer pa ne vem , saj pa nobeden človek pred preselitvijo ne sprašuje, če lahko pride, samo prijavi se in to je to.

Tako kot sem že rekel, nisem imel nekih posebnih občutkov. Pravzaprav še jih sedaj nimam.

So čisto v redu in nimam nič proti, da so tukaj.

Ja, srečujemo se vsakodnevno, če grem v mesto. Grem mimo njihove hiše. Če so zunaj in urejajo vrt se pozdravimo. Zadnjič sem šel tja in jih povabil, da si pridejo po sadje. Res so prišli. Tista gospa, ki rada govori in ena zaposlena. Bili sta obe prijazni. V mestu se pozdravimo, eni me pa ne poznajo, tudi jaz vseh ne poznam.

Veste sam ne hodim drugam kot v mesto in v trgovino. Ja tudi tam sem že katerega srečal. Veste bil je sam in prav dobro se znajdejo.

Če se je moje mnenje o njih, kaj spremenilo? Kaj jaz vem. Saj sem rekel, da prej nisem razmišljal o njih. Zdi se mi čisto v redu.

2 INTERVJU

INTERVJU/ POGOVOR

Datum: 6.8.2008.....

Čas pogovora: od...10.00... do...10.30...

Kraj pogovora:Sl. Bistrica.....

Udeleženci:Sosed, Tanja Kosi – vodila intervju, Svetlana Petrinec – snemala pogovor
Starost intervjuvanca.....59..let.....

Tukaj živim štirideset let, prej sem živel v Mariboru, kjer sem se rodil in od tam so tudi bili moji starši. Moja žena je iz Bistrice, vendar ni to njena domačija. Tukaj sva zgradila in parcelo kupila. Veste takrat se je tukaj na veliko prodajalo. To je bila državna zemlja in je občina prodala. Tako smo vsi tukaj okrog neke vrste priseljenci.

Čisto nič nimam proti nobenemu. So pač zboleli. Poznam nekaj ljudi v Bistrici, ki imajo takšne težave. Eni imajo kar velike. Dobro bi bilo, če bi bilo bolje poskrbljeno zanje.

Meni se mogoče ne zdijo nevarni, poznam pa ljudi, ki tako mislijo.

Veste, če naletiš na takšnega, ki se razburja in kriči, se verjetno res ustrašiš, da ti bo kaj naredil. Če so sami mogoče tudi zdravil ne jejo.

Ja, poznam zavod iz medijev, sploh zadnje čase se veliko govori o tem zavodu. Stanovalce pa poznam odkar so se preselili sem.

Sem sosed, vendar jih skoraj ni opaziti. Čisto v redu so, eni bolj tihi drugi manj. Za njih je to sigurno dobro, da niso v zavodu. Mene osebno ne motijo.

Ja, tega se pa spomnim. Bil sem v mestu in srečal znanca. Šla sva na kavo in takrat mi je povedal, da dobim nove sosede.

Nisem imel dosti informacij, več jih tudi nisem potreboval. Ljudi sem spoznal kasneje, za to so poskrbeli delavci, ki z njimi delajo. Bilo je prav prijetno. Verjetno je tako boljše, kot, če bi prej vedel kaj o njih.

Se vam zdi potrebno, da se lokalno skupnost obvesti o naselitvi teh ljudi v bližnjo okolico?

Mislím, da ne.

Že takrat nisem imel posebnih občutkov. Dobro je poskrbljeno zanje, zato se mi zdi, da so tukaj lahko zadovoljni. Ravno to sem mislil, ko sem v začetku dejal, da bi moralo biti za ljudi z težavami v duševnem zdravju, ki živijo v Bistrici(ne mislim Hrastovških) bolje poskrbljeno. Tako kot je za te ljudi iz Hrastovca. Imajo pomoč, če jo potrebujejo. Tega marsikdo zunaj nima. To se mi zdi prednost.

Srečujem jih vsakodnevno. Se pozdravimo, včasih se ustavim, če so na vrtu ali na dvorišču.. Takrat rečemo kakšno. Sicer pa veste tudi z drugimi se ne pogovarjam veliko. Tako pač je v mestu.

Dogodka ne. Se pa spomnim prvega srečanja z njimi, ko sem bil povabljen na kavo.

Zelo lepo so me sprejeli. Sprva so se držali bolj zadržano, delavka je poskrbela, da smo to prebrodili, potem pa je stekel prijeten in sproščen pogovor.

3 INTERVJU

INTERVJU/ POGOVOR

Datum: ...12.8.2008.....

Čas pogovora: od...15.00... do...16.20

Kraj pogovora: Sl. Bistrica.....

Udeleženci: Tanja Kosi- vodila intervju, Svetlana Petrinc – snemala pogovor, soseda

Starost intervjuvanca: 58 let

V Bistrici živim od rojstva. Prej smo živeli ob potoku, ki je vedno poplavljal. Tam je bila moja domačija. Ko sem se poročila sva z možem, ki je iz Prekmurja nekaj časa živela pri starših, kasneje sva kupila parcelo in začela zidati, To je ta hiša. V njej živimo že trideset let, no ja nekaj več. Sedaj ko sva z možem že v penzionu paziva na vnuke, sin živi v hiši v zgornjem nadstropju.

Nimam slabega mnenja, o nobenem človeku. Veste prestala sva marsikaj hudega, da bi lahko sodila o drugih ljudeh, še posebej če so bolni.

Ne vem kaj naj rečem. Bojim se jih ne, ker sploh o tem ne razmišljam. Mogoče pa so nevarni, sploh tisti, ki ne jejo predpisanih tablet.

Ja, če jih zdravnik predpiše bi že morali jemati zdravila.

Z zavodom smo bolj seznanjeni odkar so stanovalci naši sosedi. Prej se za to nisem brigala.

Sedaj pa imamo že par let stanovalce za sosede. So čisto v redu.

Za ljudi je verjetno dobro, da gredo iz zavoda. Med njimi je tudi nekaj domačinov, ki so bili v zavodu in so sedaj lahko prišli nazaj v svoje okolje.

Ne vem, meni se zdi, da gre rad vsak, nazaj v domači kraj. Vendar sem nekoč vprašala gospoda, (ki je pri nas polagal ploščice, ko je bil še zdrav), zakaj ne pride na obisk. Pa je rekel, da mu je nerodno, da je tu in ne v svoji hiši, ki jo ima nedaleč v stran.

Veste, lastnica te hiše v kateri so sedaj ti ljudje, dela v zavodu. Ona nas je obvestila o tem, da pridejo. Prvič, ko so prišli samo pogledat, pa smo se bolj o tem pogovarjali.

Mislim, da ne. Vidim, pa da imajo sedaj stik z županjo in lokalnimi veljaki.

Ne, ne mislim tako, saj je verjetno dobro za boljšo prepoznavnost.

Ja, vsakodnevno se vidimo. Najrajši so na balkonu. Ko so zunaj rečemo kakšno čez ograjo. Bila pa sva z možem že večkrat na kavi.

Najbolj je to pogosto ob večjih praznikih.

Bilo je več dogodkov, vendar se ne spomnim zdaj nič takšnega. Ja eden pa je res bil še pred kratkim. Zjutraj sediva z možem na terasi pri kavi, pa je prišla na balkon gospa in nama je začela peti. Dobro jutro gospod kaplan..... Res sva se nasmejala.

Veste najbolj nama je všeč, da niso vsiljivi. Niti prej nisva imela slabega mnenja o njih, niti sedaj po petih letih ga nimava.

Kaj mislite, bi bil sin pripravljen za intervju, da bi še on povedal kaj misli o teh ljudeh. On je mlajša generacija?

Veste, ni ga doma vračajo se pozno popoldne. Lahko povem le, da ga ne motijo in najini vnuki se tudi radi pogovarjajo z njimi.

4 INTERVJU

INTERVJU/ POGOVOR

Datum: 13.8.2008

Čas pogovora: od...17.00 do 17.45

Kraj pogovora: Sl. Bistrica

Udeleženci: Tanja Kosi – vodila intervju, Svetlana Petrinc- snemala pogovor, soseda

Starost intervjuvanke : 50 let

V tej hiši živimo štirideset let. Veste te hiše so vse približno enako stare. Takrat se je tu največ prodajalo in takrat so kupili parcelo tudi moji starši. Jaz sem si uredila stanovanje v zgornji etaži. Tam sva s sinom. Odkar je umrl oče in je mama sama pa smo bolj vsi skupaj.

Nimam posebnega mnenja o njih. Z njimi nimam težav.

Kaj lahko še vprašam vas gospa (mamu moje sogovornice) Ni želela o tem govoriti. Povedala je, da nima nič proti ljudem niti proti sosedom.

Verjetno so nevarni, sicer pa saj ne veš kdo ti lahko kaj naredi.

Z zavodom sem seznanjena toliko, ker je lastnica te hiše, kjer zdaj živijo njihovi stanovalci, moja sošolka. Prišla je večkrat na obisk, ko so bili še starši tu. Takrat mi je pripovedovala o zavodu. Ko sem se pa kdaj peljala mimo zavoda, pa sem vedno dejala. Glej tukaj dela naša soseda. Drugače se nisem zanimala za zavod.

Veste o tem smo se veliko pogovarjali, ko smo slišali, da pridejo. Sosedo nismo vedeli, kaj naj pričakujemo. Sicer pa se iz leta v leto sosedski odnosi slabšajo. Vsi smo zadaj za ograjami in se mi zdi da nobenega ne briga kaj se dogaja zunaj.

Kot sem že dejala mi je povedala sošolka, da pridejo.

7. Se vam zdi potrebno, da se lokalno skupnost obvesti o naselitvi teh ljudi v bližnjo okolico?

Ne. Ne vem, pa saj nobeden ne hodi na občino vprašat, če se lahko priseli.

Ja, bila sem večkrat na kavi, drugače se vidimo čez ograjo. Veste, naša živa meja je tako visoka, da jih sploh ne vidim, če nisem na balkonu.

Naša psička je redno hodila na obisk. En gospod jo je hranil in z njo šel na sprehod. Sedaj ga ni več tukaj, in ne hodi tja več tako pogosto.

Ne poznate nobenega, ki bi imel težave v duševnem zdravju.?

Ja, seveda poznam. Saj po mestu hodi nekaj takšnih ljudi.

Res včasih pomislim, da je za naše sosede bolje poskrbljeno.

Veste imajo redno hrano in vso oskrbo, kar za one ljudi ne bi rekla.

Ja, to imate prav, kaj ti pomeni svoboda, če si lačen in nimaš kaj za obleči.

Če se je moje mnenje o stanovalcih kaj spremenilo? Mogoče je bil na začetku prisoten nek strah, ker nismo vedeli, kaj naj pričakujemo, ampak zdaj vidim, da je bil vsak strah odveč.

Ne nimam nekakšnih dogodkov. Spomnim pa se večkrat na gospo, ki je tudi ni več tukaj. To, da je vsako jutro, ko sem se vstala, že čistila listje na pločniku, pozimi pa sneg. Vedno sva ji z mamom dali potem kakšno kavico ali kaj drugega.

5 INTERVJU

INTERVJU/ POGOVOR

Datum: 19.8.2008

Čas pogovora: od 10.20 do 11.00

Kraj pogovora: Sl. Bistrica

Udeleženci: Tanja Kosi- vodila pogovor, Svetlana Petrinc – snemala pogovor, delavka

Starost intervjuvanke: 26 let

Ne živim v Bistrici, ampak v bližnji vasi. Zaposlena sem v Bistrici že osmo leto. Tako sem vsak dan tukaj.

Jo, strašno mi je pri srcu, ko vidim kakšnega. Imam znanca, ki ima podobne težave in strašno trpijo vsi, ko ima krizo.

Tudi na to pomislim, da so nevarni, saj vem da lahko v afektu marsikaj naredijo. V takšni situaciji še nisem prišla z njimi v stik. Pa ne bi rada. Ja, res me je malo strah.

Ja zavod poznam iz medijev. Zadnja leta se piše veliko dobrega o njem.

Neposredno ne poznam stanovalcev. Dolgo nisem vedela da so v Bistrici. Večkrat pa sem videla ljudi, ki so se mi zdeli drugačni.

Drugačni predvsem po videzu. Saj če opazuješ ljudi, vidiš po kretnjah, da je bolan.

Veste saj niso v moji skupnosti. V mestu je to dobro, saj je več ljudi. Pri nas na vasi pa ne vem kako bi bilo. Mislim, da jih ljudje ne bi dobro sprejeli.

Saj veste mali kraj in si bolj na očeh vseh.

Ravno zaradi tega, ker se jih ljudje bojijo.

Vprašala sem sodelavce, ko sem opazila ljudi, ki hodijo po Bistrici prej pa jih nisem nikoli videla.

Ne, zdi se mi potrebno, da bi obvestili lokalno skupnost o preselitvi stanovalcev.

Zato ne, ker je boljše za njih in za vse ostale, da ne vedo kdo pride v mesto. Ljudje si že v naprej ustvarijo mnenje.

Da mislim, da v večini primerov slabo mnenje.

Razen, da jih srečujem, nimam z njimi nobenih stikov

Prej sem že omenila, da imam znanca. Res ima težave in vsi, ki so z njim. Vsi se mi smilijo.

Ne vem, če se je moje mnenje kaj spremenilo o njih v tem času. Smilijo se mi še zmeraj.

INTERVJU Z DELAVKO V BIVALNI ENOTI BISTRICA

INTERVJU/ POGOVOR

Datum: ...15.2.2009.....

Čas pogovora: od...12.00... do...12.40

Kraj pogovora: bivalna enota Sl. Bistrica.....

Udeleženci: delavka, Svetlana Petrinc – vodila in snemala pogovor

Starost intervjuvanca: 39 let

Katera bivalna enota je tole in koliko ima stanovalcev?

Dislocirana bivalna enota Slovenska Bistrica, Ob stadionu 1, tukaj živi v tej hiši 10 stanovalcev.

Kdaj se je odprla?

Pred 6 leti, septembra.

Kako je potekalo dezinstitutionalizacija?

Prva bivalna enota se je odprla v Mariboru. Takrat so začele delavke v zavodu delati v tej smeri, da bi se začele odpirati bivalne enote. V Slovenski Bistrici je bila odprta druga bivalna enota. Za vse je bila to velika sprememba in nova izkušnja, in za delavce in za stanovalce. Začetki so bili zelo zanimivi. Mi nismo imeli pravzaprav nobenih izkušenj z delom v bivalnih enotah. Zelo dobra ekipa je prišla delat v enoto, zelo sposobni in zelo zavzeti za delo. Odločili smo se, da bomo kuhali sami. Sprva sploh nismo razmišljali o tem, ali bo to težko ali lahko. Kuhati za deset ljudi ni tako enostavno. Nato se je naš Viktor javil, da bo kuhal in je začel kuhat. Nato so se pričeli vključevati ostali člani zraven in so se naučili kuhati. Sedaj nam kuha naša Danica. Ko je prišla v enoto, ni znala ničesar. Je pa tudi gluhonema, tako da je komunikacija z njo otežena. Ampak se zelo hitro naučila kuhati. Potem smo si razdeljevali kosilo, kdo bo kuhal kosilo, večerjo. Vsi so želeli biti vključeni in so želeli delati. Potem smo imeli za vrt eno gospo, ki je tako uživala v urejanju vrta. Ta hiša je bila preden smo prišli sem, nekaj časa prazna in okolica je bila pusta in zanemarjena. In ta gospa je tako užival v urejanju okolice, sadila je rože. Potem smo bili naenkrat opazni tudi opaženi v okolici in dobili smo tudi nagrado, in sicer Zlato vrtnico za urejenost okolja. Potem smo imeli tudi eno gospo, ki je samo prala perilo. Imela pa je otroško paralizo in z eno roko ni mogla početi ničesar, ampak ona je vse samostojno počela, prala, likala in kuhala. V kuhinji je bila zanimiva, kako je bila iznajdljiva in ta njena ovira je sploh ni ovirala pri vsakodnevnih opravilih. Tudi moški so priskočili na pomoč pri čiščenju. Prav smo zaživel kot velika družina.

Kdo je odločal o tem, kdo bo odšel v bivalno enoto?

To so odločali v zavodu. Gledali so, da so dali skupaj stanovalce po sposobnostih, gledalo se je na samostojnost stanovalcev, da bodo funkcionirali skupaj.

Ali so v zavodu vprašali stanovalce, če želijo iti v bivalno enoto?

Tega ne vem, ker nisem bila zraven takrat. Po mojem so jih vprašali, in če niso želeli iti, so jim rekli naj gredo vsaj pogledat, in da se lahko vrnejo nazaj, če jim ne bo všeč.

Kaj menite o počutju stanovalcev tukaj?

V bistvu so bolj zadovoljni, že zato, ker je manj ljudi, bolj mirno je in hitro so dobili občutek, da niso več v zavodu. Pravzaprav oni ne spadajo več v zavod. Res pa je, da določene stvari tukaj pogrešajo, predvsem prijatelje.

Kakšna pa je razlika v vašem delu sedaj tukaj in prej v zavodu?

Jaz sem se kar hitro vživela v to vlogo. Meni je odgovarjalo, ker mi ročne in gospodinjske stvari odgovarjajo in jih rada počnem. Gospodinjske reči in delo na vrtu mi zelo odgovarjajo. Tudi v zavodu sem rada delala, na zadnje sem bila na nepokretnem oddelku. To delo mi zelo leži, ker ga rada delam.

Kako poteka dan tukaj v enoti?

Zjutraj pridemo v službo, takrat začne naša Danica pripravljati zajtrk, ostali se počasi vstanejo, tako da pripravimo zajtrk. Potem spijemo kakšno kavico, se pogovarjamo. Nato pa začnemo malo čistiti po hiši. Imamo določene dneve, kaj kdaj sčistimo, potem razdelimo vsa dela in gledamo, tako se menjujejo. Potem danica pripravi kosilo, če je potrebno v kuhinji kaj pomagamo. Danica je zadolžena za kuhanje, Gustika je zadolžena za pranje perila vseh stanovalcev v hiši. Če je želja, lahko gredo ven na sprehod. Nekateri gredo ven v trgovino. Nimajo omejenih izhodov, ampak imajo prosto, da lahko gredo ven, le povedati nam morajo kam gredo, da vemo kje so. Lahko gredo sami ven, lahko s kom skupaj. Niti nimajo želje, da bi ostali kje dlje zunaj, ali pa kam odšli. Popoldan po kosilu pa tudi popijemo kakšno kavico, se pogovarjamo, ali gremo kam ven. V bistvu imajo prosto, po želji, kar kdo želi.

Ali sodelujete z lokalno skupnostjo?

Sodelujemo z Ljudsko univerzo, že drugo leto. Ljudska univerza nas obvesti ali po telefonu, ali pisno z vabilom in se na podlagi tega odzovemo. Eden od naših stanovalcev, ki je bil prej v tej enoti, končuje osnovno šolo. Zdaj je zaradi zdravstvenih težav v zavodu, vendar bo počasi zaključil s šolanjem. Sodelujemo tudi z župniščem. Lansko leto smo izdelali zelo veliko adventnih venčkov in jih potem prodali v cerkvi. Tudi novoletne voščilnice smo izdelovali. Tudi za Veliko noč imamo stojnico zunaj pred cerkvijo, kjer nasadimo kakšne rože in jih potem prodajamo. Ravno tako nesemo korpec v cerkev. Še sedaj za pusta bomo sodelovali v pustni povorki na Ptuj.

Ali stanovalci delajo kje? Ali imajo kakšne ponudbe za delo iz okolice?

Nekaj časa smo pakirali razne gobice in ostale pripomočke za čiščenje v gospodinjstvu za podjetje Profi. Zdaj tega ni več, ker so se preselili v Slovenske konjice in povečali proizvodnjo. Izdelovali smo tudi voščilnice za center za socialno delo. Drugih del pa ni.

Ali obstaja interes za delo iz strani stanovalcev?

Večjih del ne zmorejo, mogoče bi še kdo kaj delal, ampak ni dela za njih. Imeli smo eno gospo, ki je delala tukaj na vrtu, ga urejala. Pa smo iskali, če bi še šla h komu drugemu delat, pa nismo našli nikogar, tako da niti ni odziva glede dela iz strani okolice.

Koliko je bilo delavcev?

Na začetku smo bili štirje delavci.

Ali ste imeli kakšne težave s stanovalci?

Ni bilo nobenih večjih težav, kasneje edino so se pričeli posluževati alkohola, zaradi česar so morali potem stanovalci nazaj v zavod. Drugi so odhajali v zavod zaradi zdravstvenih težav. Do danes se je prvotna ekipa stanovlcev, kar zamenjala, od prvih stanovalcev sta ostali še dve, ki sta danes tukaj.

Ali pridejo potem stanovalci iz zavoda nazaj v bivalno enoto?

Če gre za kakšne zdravstvene težave, se potem ko se uredijo pridejo nazaj. V tem času, ko je stanovalec v zavodu, pride v bivalno enoto eden stanovalec zavoda na dopust in spoznava, kakšno je življenje v bivalni enoti. Če pa so težave resnejše in obstaja možnost, da se stanovalec ne bo več vrnil v bivalno enoto nazaj, takrat pa pride v bivalno enoto, nov stanovalec iz zavoda.

Kako pa je z denarjem?

Stanovalci, ki zmorejo razpolagati z denarjem, ga imajo pri sebi, ostalim hranimo denar mi, s čimer se strinjajo in se z njim dogovorimo o tem, kako ga bodo porabili. Nekateri se strinjajo, da ga dobijo vsak teden nekaj. Nekaterim pa tudi predlagamo, kako bi bilo najboljšo za njih, da pridejo skozi z denarjem za cel mesec. Iz zavoda dobivajo žepnino, večina jih dobi tudi regres, ki ga porazdelimo čez celo leto, tako da dobijo vsak mesec več, razen če ima kdo željo, da si kaj kupi, potem ga dobi v celoti.

Kako je z dopusti, odhodi domov?

Vse je odvisno od svojcev, če jih imajo in želijo, lahko gredo kadarkoli in kolikor časa želijo. Ni omejeno. Je pa res, da je tudi dopust odvisen od zdravstvenega stanja stanovalca. Tudi obiski niso omejeni.

Ali jih svojci pogosto obiskujejo v enoti?

Dva od stanovalcev imata redene obiske, ostali manj. Kličejo pa jih kar veliko. Več stikov je kot v zavodu.

Kaj počnete v prostem času?

Za sprehode nimajo preveč interesa. Radi popijejo kakšno kavico, se pogovorijo, mogoče prebirajo kakšen časopis, ženske pletejo, ukvarjajo se z mačko, jo hranijo.

Katere so najpogostejše želje stanovalcev?

Po kakšnih nakupih, ali pa želijo oditi domov, kar je odvisno do svojcev.

Kakšni so stiki osebja in svojcev?

Če so kakšne spremembe ali težave jih pokličemo in obvestimo, posredujemo jim tudi želje stanovalcev.

INTERVJU Z VODJO BIVALNE ENOTE SLOVENSKA BISTRICA

INTERVJU/ POGOVOR

Datum: ...15.2.2009.....

Čas pogovora: od...10.00... do...10.30

Kraj pogovora: Sl. Bistrica.....

Udeleženci: vodja bivalne enote, Svetlana Petrinec – vodila in snemala pogovor

Starost intervjuvanke: 46 let

1. Kakšni so kriteriji za dezinstitutionalizacijo stanovalcev? Ali imajo katere duševne bolezni prednost pred drugimi? Kdo odloča o tem, kdo se bo preselil v bivalno enoto? Ali imajo stanovalci v zavodu Hrastovec tudi pravico do odločitve o selitvi v bivalno enoto? Se upoštevajo njihove želje?

O odhodu v bivalno enoto, v končni fazi odloči preselitveni tim. V našem zavodu je zasedba tima multidisciplinarna. Zavedamo se, da samo bivanje v skupnosti (ob dobri podporni mreži) omogoča upoštevanje posameznika, njegovih želja in potreb. Gre za vsakodnevno upoštevanje in spoštovanje individualnih razlik in razvojnih potreb in maksimalno vzpodbujanje razvojnih sposobnosti stanovalcev. Temelj dobrega in usmerjenega dela je dober individualen načrt skrbi, ki je narejen na osnovi upoštevanja želja in sposobnosti posameznika. Pri načrtovanju se osredotočimo na potrebe stanovalcev. Stanovalec poda vlogo na selitveni tim in ga dajo na čakalno listo. V katero bivalno enoto se bo preselil se odločijo glede na njegovo samostojnost, ali potrebuje pomoč in podporo in koliko. Samih kriterijev za dezinstitutionalizacijo ni, saj lahko prav vsi stanovalci bivajo v skupnosti. Odvisno je pač kakšna je bivalna enota. Z delno pokritostjo ali je štiriindvajset urno varstvo ali je to samo občasno. Same duševne bolezni nimajo pri tem nobene odločitve. Stanovalčeve želje se upoštevajo, seveda, če so izvedljive.

2. Kje vidite razlike med delom v zavodu in delom v bivalni enoti? Katere so prednosti bivalne skupine? Ali obstajajo tudi slabosti selitve? Kakšne?

Razlika v delu je predvsem manjša skupina ljudi, individualen pristop, večja domačnost, stik z »zunanjim« svetom. Stanovalci imajo več stika s svojci, pridobijo na samozavesti, veliko se naučijo ali obnovijo veščine, ki so jih v instituciji pozabili. Čez čas se v enoti pokaže, da je slabost, da je več ljudi skupaj, pa čeprav je to proti zavodu majhna skupina. Ljudje se naveličajo bivati v hiši, želijo si v še bolj samostojnejšo obliko, čeprav je to ponavadi problem ali iz zdravstvenega ali finančnega razloga.

3. Ali ste opazili kakšne razlike pri stanovalcih, če primerjate bivanje v zavodu in bivanje tukaj v bivalni enoti? Kje se najbolj kažejo te razlike?

Razlike so najbolj opazne pri stanovalcih, ki so dolgo časa bivali v instituciji, več deset let. Postali so bolj samostojni, samozavestni, asertivni. Imajo možnost odločanja o njihovem vsakdanjiku, kar v instituciji ni bilo mogoče. Razlike pa se kažejo tudi pri svojcih, saj jih večkrat obišejo. Nekateri od stanovalcev v zavodu sploh niso imeli stikov s svojci, v bivalni enoti pa so navezali stike.

4. Ali sodelujete z lokalno skupnostjo? Na kakšen način? Kakšni so odzivi drugih institucij in prebivalcev Slovenske bistrice na vašo bivalno enoto?

Z lokalno skupnostjo sodelujemo preko projekta Moj korak, ki ga izvaja Ljudska univerza v okviru vse življenjskega učenja. Ravno tako sodelujemo z občinsko humanitarno organizacijo Karitas, z društvom upokojencev in z občinsko organizacijo Rdečega križa. Lokalna skupnost se nam pridruži ob projektih, ki jih pripravimo delavci skupaj s stanovalci. Zdaj nazadnje smo pripravili literarni večer, kjer so nekateri stanovalci predstavili svoja literarna dela. Vsako leto tudi pripravimo več piknikov, kamor povabimo svojce stanovalcev in lokalno skupnost. Vendar mislim, da nas krajani še zmeraj ne poznajo dovolj dobro. Kolikor pa nas, pa so nas dobro sprejeli. Trudimo se tudi pridobiti prostovoljce in zagovornike. Predstavili smo projekt prostovoljstva in zagovorništva širši javnosti, vendar nekako ni takšnega odziva kot si ga želimo. V enoto prihajajo trije prostovoljci, vendar bi si želi, da bi še jih prihajalo več.

ZGODBE STANOVALCEV

Stanovalce sva vprašali: **Kako živijo in doživljajo življenje v bivalni enoti?**

1. INTERVJU

Datum: ...15.2.2009.....

Čas pogovora: od...12.45... do...13.10

Kraj pogovora: bivalna enota Sl. Bistrica.....

Udeleženci: član, Svetlana Petrinc – vodila in zapisovala pogovor

Starost intervjuvanca: 28 let

Tukaj sem že tri leta. Leta 2002 sem bil na psihiatriji, nato sem odšel na Ozaro. Tam sem bil 4 mesece. Bilo je v redu. Tam sem bil bolj svoboden, od dveh popoldan sem bil sam in čez vikend tudi. Dobil sem 1500 tolarjev za hrano, sam sem si kuhal večerjo. Odšel sem zase, imel sem svojo sobico, pa k mami sem še tudi šel. Na psihiatriji sem pristal, ker sem imel prisluhe in privide. Določili so mi eno leto psihiatrije, ker pa sem pobegnil, so izrekli ukrep na 2 leti psihiatrije. Bil sem v zaporu eno leto, tam je bilo dosti alkohola in drog. Bil sem na heroinu 6 mesecev, kadil sem travo, jemal ekstazije. V zaporu so delali teste za droge, če si bil pozitiven, si ostal noter še dodatno en mesec. 6 mesecev sem imel prisluhe, halucinacije. Sploh se nisem zavedal, kaj počnem. Po šestih mesecih psihiatrije se mi je porušil svet. Nisem imel kam za it. Tukaj sem pa začel kuhati, da si zaslužim nekaj denarja, si kupujem stvari za osebno higieno, si kupim cote. Dvakrat sem že hodil nabirat jabolka. Ne razmišljam o službi, ni mi do ničega,

še do kuhanja mi ni, pa še zredil sem se. Rad poslušam muziko, to me zanima. Sem na internetu. Ko sem tukaj grem v knjižnico in si sposodim DVD, gledam filme, se sprostim. K mami hodim v Maribor na obisk. Imam še dve sestri. Z eno imam stike, druga pa živi v Srbiji in nimam stikov z njo že 10 let. Tudi prijatelji se oglasijo tukaj pri meni, eni, drugi pa se me izogibajo. Rad bi treniral borilne veščine. Saj delam sklece, samo ni to dovolj. V Bistrici pa imajo samo judo. V zaporu sem treniral fitness. Poleti grem na dopust. Lani sem bil v zavodu na dopustu 6 dni, poleti grem spet tja, ker imajo tam fitness. Težko prideš ven iz zavoda, svojci morajo podpisat. Eni se vračajo. Če greš ven se moraš držati reda, morajo ti zaupati, poiskati si moraš službo in imajo te na ogledu okoli 2 do 3 leta.

2. INTERVJU

Datum: ...16.2.2009.....

Čas pogovora: od...10... do...10.15

Kraj pogovora: bivalna enota Sl. Bistrica.....

Udeleženci: članica, Svetlana Petrincec – vodila pogovor, Tanja Kosi - zapisovala pogovor

Starost intervjuvanke: 64 let

V Slovenski Bistrici sem četrto leto. Skupaj sva se preselili z M., ki je že umrla. Imela je raka, pa se ni hotela zdraviti. Lepo sva se imeli. Tudi sedaj je v redu. Sedaj sem skupaj z M. tudi ona je v redu. Glavno, da ima muciko rada. Danes sem ji že dala za jesti. Ogromno perila imam za prati. Sedaj mi je S. pripeljal novi stroj. Pridite pogledat, kako lepo pere. Zelo rada perem perilo. Tudi denar mi pride prav, lahko kupim hrano za muciko, veste kako rada jo imam. Uboga mucika, če ne bi lahko umrla. Odkar perem, veliko hodim po stopnicah (pralni stroj je v kletnih prostorih) in se zato počutim boljše. Vsi so zadovoljni z mojim pranjem, vse je lepo oprano, belo perilo je čisto belo. Samo, da bom še dolgo zdrava, da bom lahko prala, da bom muciki kupila priboljšek. V zavod ne bi šla več, doma pa tudi nimam nobenega. Vikica je bolna. Vikica je moja sestrična. Mož ji je umrl. Jožek moj sin je pa v Ameriki tudi se nič ne oglasi. Ne vem, če še sploh je tam. Lahko grem sedaj pogledat pralni stroj, ker bo počasi opral.

3. INTERVJU

Datum: ...16.2.2009.....

Čas pogovora: od...10.30... do...10.50

Kraj pogovora: bivalna enota Sl. Bistrica.....

Udeleženci: članica, Svetlana Petrinc – vodila pogovor, Tanja Kosi - zapisovala pogovor

Starost intervjuvanke: 68 let

V Slovensko Bistrico sem prišla lani 2008. Prej sem bila par mesecev v zavodu. Saj je vse v redu tu, ampak jaz bi rada šla domov. Saj ne morem do smrti biti tukaj. Moža bi lahko negovala, ki je deset let starejši in je sam. Hčerki imata svoje družine. Večkrat me pridejo obiskat. Vnukev imam, ah saj ne vem koliko. Večkrat grem na vikend k možu. Bila sem pri psihiatru in mu povedala, da bi rada šla domov. Rekel mi je, kdo vas je noter spravil, vas lahko ven. To je bila moja hčerka in zet. Rekli so, da me na psihiatriji ne morejo imeti več. Da je v Hrastovcu tako lepo. Pa saj je, je fitnes, pa bazen. Imam veliko medalj, dobro znam plavati. Tudi tu je lepo, grem v mesto, hčerka mi je rekla: »mama vedno si si želela hišo, sedaj jo pa imaš«. Pa kaj bom tu, če imam doma stanovanje, pa vikend na Pohorju. Tam je pa tak samo delo. Najboljše bi bilo, da bi vse prodali in kupili eno garsonjero. Doma je trisobno stanovanje, ki ga moraš samo glancat. Tu je lepo, dobro skrbijo za nas, pa gremo lahko kamor hočemo, vozla bi s kolesom, pa se mi zdi, da nimam ravnotežja. Rajši grem peš. Ne bom več jaz govorila, naj še kdo drugi kaj pove.

4. INTERVJU

Datum: ...16.2.2009.....

Čas pogovora: od...11.00... do...11.15

Kraj pogovora: bivalna enota Sl. Bistrica.....

Udeleženci: članica, Svetlana Petrinc – vodila pogovor, Tanja Kosi - zapisovala pogovor

Starost intervjuvanca: 48 let

Midva z V. sva bila že v začetku, ko smo se preselili, tu v Slovenski Bistrici. Tu sva se tudi spoznala in postala fant pa punca. Prvo sem bila v oni enoti (Bistrici II), potem sem se preselila sem, ker je bil tukaj V., potem sva se odselila v Šmarje Sap. Jaz sem doma iz Grosuplje, ki je tam blizu. Tam sva bila nekaj časa in nama ni bilo všeč, sva prišla nazaj, je

Tanja zrihtala. Potem sva si zopet premislila in odšla tja. Tja se je preselil tudi moj bratec, ki je bil tudi tukaj. Tam sva ostala dve leti. Potem sva klicala Tanjo, če bi lahko prišla nazaj. Tu ni bilo prostora, zato sva se preselila na Rožengrunt na kmetijo. Tam je bilo v redu, smo dosti delali, V ni mogel več, želel si je v Bistrico. Ko je bil prostor je Tanja obvestila, da lahko prideva. Pol sva ostala. Tukaj sva zadovoljna, le V je bolan, ko bi mu vsaj tablete kaj pomagale. Jaz mu vse pomagam, ampak se bojim za njega. Zanj bom skrbela celo življenje. V Bistrici je lepo, se razumemo, v zavod ne bi rada šla. Če pa bi že mogla, bi rada da greva z V.skupaj. Ko dobiva denar greva skupaj v trgovino. Zadnjič mi je V. kupil kavbojke. Te imam sedaj oblečene. Malo sem se zredila, pa mi one niso prav. Moram začeti hujšati. D. dobro kuha, pa smo se vsi zredili.

5.INTERVJU

Datum: ...16.2.2009.....

Čas pogovora: od...11.20... do...11.40

Kraj pogovora: bivalna enota Sl. Bistrica.....

Udeleženci: član Svetlana Petrinc – vodila pogovor, Tanja Kosi - zapisovala pogovor

Starost intervjuvanca: 49 let

Jaz pa sem doma iz Tinjske gore, to je tu gor nad Slovensko Bistrico. Vsaki mesec grem domov, me peljejo tu iz enote. V hiši ni nobenega, mama je umrla, takrat grem tudi na pokopališče. Sestre živijo v bližini, pridejo me tudi obiskat. Delal sem v Impolu, dokler nisem zbolel. V zavodu nisem bil dolgo, sem prišel sem v Bistrico. Tukaj je v redu. Hodim na sprehode, z V. greva na kavo, včasih preveč govori, takrat ji rečem, da ne grem z njo. Malo je jezna, pa je hitro dobro. Lani sem si kupil kolo, komaj čakam, da se začnem vozit. Sem ga že sprobala. Igor mi ga je namazal in sem naredil en krog. Dobro se razumemo med sabo. Pomagam pri čiščenju hiše, ko sem na vrsti, drugače pa prinesem hrano na mizo, pripravim pribor. Rad gledam TV, ki ga imam v sobi. Dosti se pogovarjava s T. (sostanovalet v sobi). Zdaj pozimi smo bolj noter, komaj čakam, da bo lepo vreme. Včasih sem kadil, pa zdaj že dosti let ne kadim več. Zato pa sem se zredil.

PROJEKT – MOJ KORAK

Vprašanja:

Kaj vam je pomenil projekt Moj korak?

Kaj vam je bilo najbolj všeč?

Ste pridobili kakšna nova znanja v projektu?

Gospod R.

V projekt se prvo nisem hotel vključiti. Ni mi bilo, zdelo se mi je brez veze. Na prigovarjanje sem šel pogledat. Nekatere stvari so mi bile všeč. Tistih sem se kasneje udeležil. Bil sem v Postojnski jami, v parlamentu in na morju. Tisto je bilo najboljše. Dolgo že nisem bil na morju. Rad skačem v vodo. Letos sem se vključil zopet, vendar sem povedal, da bom sam zbral, kdaj bom šel in kdaj ne. Računalnik bom letos šel špilat. Malo znam delati z njim, rad sem na internetu in gledam video od 2 pac-a.

Gospod A 1

Na ljudski univerzi mi je bilo všeč, udeležil sem se vseh projektov. Najbolj mi je bil všeč računalnik. Sem že prej znal delati z njim. Tukaj sem začel z slepim tipkanjem. Kasneje sem hodil še tja in vadal tipkanje. Vsi so bili prijazni z mano, tudi če sem prišel ob čudnem času. Spomnim se tudi kegljanja. Podrl sem dosti kegljev. Dobro je bilo.

Gospod A 2

Meni je bilo vse všeč. Najbolj morje, na morju sem bil nazadnje v osnovni šoli. Zanimivo mi je bilo v tovarni olja, kako delajo steklenice. Ste vi to vedeli? Tudi na računalniku sem delal. Nekaj malega sem znal že prej, večina sem pa igral igrice. Kasneje sem dobil denar pokojnino za nazaj po mami, pa sem si kupil računalnik. Ko sem spoznal Ljudsko univerzo, sem se odločil, da bom končal osnovno šolo. Manjkala sta mi dva razreda. Že prej so mi to predlagali delavci v enoti, vendar sem se lažje odločil, ko sem spoznal Ljudsko univerzo.

Letos končujem. Naredil sem že skoraj vse izpite. Zelo sem vesel, saj si tega nisem nikoli mislil.

Gospa D.

D. je gluhonema. V njenem imenu bom napisala (Tanja) njena doživetja, v projektu Moj korak.

Sodelovala je v vseh projektih. Je zelo iznajdljiva, hitro se uči, razume vsa navodila. Sporazumeva se s kretnjami. Ljudje, ki je ne poznajo jo težko razumejo. Ko smo šli v Postojnsko jamo, sem ji pokazala, da gremo v jamo, z vlakom. Vlaka se boji, vedno kaže o nesreči z vlakom. Ne vemo ali je ona kdaj doživela kaj takega (svojcev nima, o njeni preteklosti ne vemo ničesar). Pokazala sem ji, da je to majhen vlakec in da bova sedeli skupaj. Mislim, da me ni razumela, sicer me niti ni mogla, saj tako podrobno zopet ne znam pokazati. Ko smo prišli v jamo se je čudila in kazala kakšna tema je. Na vlakcu je sedela poleg mene. Držali sva se za roke. Ko smo prišli na cilj, je pokazala, da je bilo v redu. Z veliko zanimanja je opazovala kapnike in vse lepote jame. Ko smo prišli domov je kasneje vsakemu obiskovalcu pokazala, da smo šli v temo z vlakcem, kako so rasli kapniki in da je videla zlato ribico. Na računalniku ji je bila vseč igra spomina. Hitro je obvladala, kako naj dela. Spomnim se, kako doživeto je pripovedovala o gledališču in predstavi Grk Zorba. Čeprav ni slišala je pokazala, da ji je bilo vseč. Najbolj pa je uživala v kuharski delavnici. Imeli smo jo na enoti, kjer biva. Ona skrbi za kuhanje, za kuhinjo in nasploh za hrano. Zelo je jezna, če kdo sploh pogleda v kuhinjo. Takrat smo ji dali možnost, da je ona igrala glavno vlogo, vlogo gostiteljice. Bila je zadovoljna in se je zelo izkazala. Osebno mislim, da se ji je najbolj vtisnil spomin na morje (v negativnem smislu). D. je šla skupaj s plavalnim učiteljem (je neplavalka), delavko in ostalimi udeleženci v vodo. Začeli so se špricati z vodo. Voda ji je špricnila v obraz, bila je zelo jezna. Ko se je obrnila, je videla, da stoji poleg nje učiteljica iz Ljudske univerze. Prepričana je bila, da jo je ona pošpricala. V resnici jo je plavalni učitelj. Še danes je jezna na njo. Čeprav smo ji vsi kazali, kdo jo je pošprical (tudi na sliki se vidi), ne bo spremenila mnenja. Danes po enem letu, če vidi učiteljico, jo tako grdo gleda, in ji kaže, da je jezna nanjo, ker jo je pošpricala.

Gospod Z.

Udeležil sem se projekta obisk slovenskega primorja in ogled Postojnske jame. Dolgo že nisem bil na morju. Plavati znam dobro. Tudi skakali smo v vodo. Malo me je ožgalo sonce, čeprav sem se mazal. Zgleda, da sem bil preveč na soncu, ko sem prišel iz vode. Dobro je bilo, potem smo šli na pico, spil sem eno pivo brezalkoholno. Alkohola ne pijem več, sem ga v preteklosti dovolj. V Postojnski jami sem mislil, da me bo pobralo. Tisti hrib, ko se vzpenjaš me je tako zdelal. Komaj sem prišel do konca. Nimam kondicije, pa še z nogo imam vedno težave. Ostalo mi je bilo všeč. Bil sem že pred leti, ko sem bil še doma v Postojnski jami. Letos bom šel pogledat, če bo kaj za mene. Vse se mi res ne da.

DOKUMENTACIJA V BIVALNI ENOTI

PRILOGA ŠT. 1

Datum:

ANALIZA TVEGANJA

OPIS SITUACIJE:

GROŽNJA:

NEVARNOST:

DOBIČEK:

TAKTIKE ZA ZMANJŠEVANJA TVEGANJA:

SKLEP :

PRILOGA ŠT.2

PROGRAM PODPORE ZA STANOVALCA

1. Skrb zase

- vstajanje:
- hoja:
- umivanje:
- urejanje pričeske:
- oblačenje in slačenje:
- obuvanje:
- kopanje, prhanje:
- hranjenje:

2. Podpora zaradi gibalne oviranosti (pripomočki)

3. Socialni odnosi (stiki s svojci, delavci, okolico...)

4. Zaposlitev:

5. Gospodinjska opravila:

6. Ostale zaposlitve v gospodinjstvu:

7. Plačano delo:

8. Prosti čas in interesi:

2. VSEBINA OSEBNEGA NAČRTA

Osebni načrt je lahko zapisan v prvi ali tretji osebi. O tem se dogovorita uporabnik in zapisovalec načrta.

• UVOD

Uvod naj bi bila pozitivna predstavitev uporabnika. Prične se s samovrednoteno predstavitvijo uporabnika. S tem stanovalca vzpodbudimo, da o sebi razmišlja pozitivno. Če se stanovalec ne zmore sam predstaviti, ga predstavi načrtovalec in to v pozitivni smeri, tako kot ga on vidi. Uvod je osredotočen na stanovalčevo preteklost, zgodovino. Zapisana naj bi bila človekova križišča. Zapisano naj bi bilo tudi, zakaj je tam, kjer je, kdo ga je tja poslal, kako je prišel tja, kaj se je dogajalo, da je prišel tja, kdaj je prišel tja. Zapisano naj bi bilo to, na kar je ponosen, pozitivne lastnosti. Stanovalca sicer spodbujamo, da govori o svoji preteklosti, vendar ne vrtamo vanj in ga ne silimo, da govori o dogodkih, ki mu povzročajo bolečino ali se jih nerad spominja.

Dodatek načrtovalca, ko je to potrebno: načrtovalec v tretji osebi zapiše manjkajoče dele zgodbe, ki jih pozna ali dobi informacije od drugih ljudi (sorodniki, skrbniki, prijatelji, zaposleni v zavodu,...), le – ti pa so pomembni za nadaljnje življenje stanovalca. Če načrtovalec meni, da bralec ne dobi začetne slike, opiše stanovalca s svojimi očmi (kako izgleda, koliko je star, kako dolgo je v zavodu Zapisati mora od kod je črpal informacije (iz dokumentacije, osebje na enoti,...)).

• VPLIV (MOČ)

Sprehodimo se skozi uporabnikov vsakdan: kdaj vstane, kdo ga zbudi, lahko spi kolikor časa želi, obleče kar želi, si sam izbere kaj bo jedel in kdaj, kaj počne čez dan, sam izbere kaj bo počel ali ne..., če stanovalec ne zmore komunicirati se treba povezati s ključnim delavcem, zaposlenimi na enoti, svojci..- in prav tako poizvedeti vse podatke, ki so potrebni za opredelitev pojma – VPLIV, MOČ (PRAV TAKO PRI OSTALIH MAGNETIH).

Kako je z njegovim denarjem – lahko sam razpolaga z njim, kupi kar sam želi, ga ima pri sebi ...

Kaj ima rad, kaj ne mara.

Na kaj ima vpliv in na kaj ga nima.

Med čim lahko izbira oz. med čim ne more izbirati.

O čem lahko odloča in o čem ne more odločati.

Ali ima skrbnika, je z njim zadovoljen.

Materialno, premoženjsko stanje (dohodek, delnice, nepremičnine...).

Ima poslovno sposobnost.

Lahko uresničuje svoje državljanske pravice (volilna,...).

Pozorni moramo biti tudi na drobne, vendar prav tako pomembne stvari: ali si lahko kadarkoli lakira nohte, barva lase, ima možnost depilacije, ličenja, britja, striženja...). Na primer, da stanovalec reče, da mora vstati ob 7 uri- je pomembno izvedeti- Zakaj mora vstati ob tej uri, mu je prav, da mora vstati ob tej uri, kako bi on želel, da bi bilo, kdaj bi rad vstal ...in potem se to razišče pri vsakem takem odgovoru, ko stanovalec pove, da mora- Saj se gre za vpliv, za možnost odločanja o sebi, o svojem življenju.

KAKO BI ŽELEL, DA BI BILO? NA KAJ BI ŽELEL VPLIVATI, O ČEM ODLOČATI, PA SEDAJ NE MORE.

Dodatek načrtovalca, ko je to potrebno: predvidi na katerih področjih, ki jih stanovalec ni omenil, bi lahko še vzpostavil vpliv oziroma imel večjo izbiro ter zapiše strategijo doseganja tega.

- **STIKI**

S kom ima stike, kakšne vrste, kako pogoste. S kom bi želel imeti stike, jih ponovno navezati, obdržati, ko ne bo več tukaj. Ima prijatelje, kakšen je odnos med njim in njimi (zaupen, globok, površinski, si pomagajo ...). Ima stike s sorodniki. Kako je z njegovim spolnim življenjem? Ima partnerja, ima možnost intimnih odnosov, biti sam z njim, kadar želi in kjer želi? Komu zaupa?

KAKO BI ŽELEL, DA BI BILO? S KOM BI ŽELEL IMETI STIKE V BODOČNOSTI.

Dodatek načrtovalca, ko je to potrebno: načrtovalec predvidi s kom bi lahko stanovalec še vzpostavil stike, kako bi jih vzdrževal ter še dodatno razišče obstoječo socialno mrežo.

• SPRETNOSTI

Kaj zna – (tudi kar se tiče osebne higiene, skrbi za sebe – oblačenje, obuvanje...).

Kaj bi se rad naučil.

Kje bi rabil pomoč, da bi razvil še kakšno spretnost, se še kaj naučil. Kje rabi pomoč pri skrbi za samega sebe.

KAJ BI ŠE RAD ZNAL, ČESA BI SE RAD ŠE NAUČIL.

Pri stanovalcu, ki ne zmore komunicirati je pomembno opazovanje, povezava z zaposlenimi, z ključnim delavcem, da se izve, kaj stanovalec zmore, kje potrebuje pomoč...

Dodatek načrtovalca, ko je to potrebno: načrtovalec mora biti pozoren na spretnosti in zmožnosti, ki jih stanovalec ima ali jih še lahko razvije, pa jih sam ni omenil. V tem delu predvidi strategije za učenje in razvijanje stanovalčevih spretnosti. Pomembno je, da načrtovalec predvidi tudi pomoč, ki jo stanovalec potrebuje pri skrbi za samega sebe in vseh življenjskih aktivnostih.

• BOLEČINA

Zgodovina, potek bolezni, če stanovalec želi, lahko diagnoza in terapija, sicer načeloma načrtovalec tega ne zapisuje oziroma prepisuje iz dokumentacije, razen, kadar lahko to odločilno vpliva na cilje.

Trenutno stanje: ali ima kontrole, na katere specialistične preglede hodi, ali se to redno izvaja.

Fizično stanje: ima bolečine, težave pri kakšnih dejavnostih, kakšno pomoč bi potreboval.

Ali ga je česa ali koga strah?

Ali ga kaj skrbi?

Opiše vire strahov in skrbi, bolečine (fizična in psihična). Pove, kaj bi se moralo zgoditi, da bi se strahovi in skrbi zmanjšali, kdo ali kaj bi mu pri tem lahko pomagali.

Ali ga kaj ali kdo jezi – zakaj? Kaj se mora zgoditi, da ga ne bi jezilo več?

Ali se je kaj dogajalo ali se dogaja vašemu telesu, kar niste želeli (dotiki, udarci, zdravila...)?

Kaj pri stanovalcu povzroči krizo ter kako, s kom in kje želi, da jo preživi, kaj bi mu pomagalo, da do krize ne bi prišlo in kaj da bi čim prej minila.

Dodatek načrtovalca, ko je to potrebno: načrtovalec mora biti pozoren in pridobiti čim več informacij v tem aspektu ter tudi sam predvideti postopke, ki preprečijo nastop krize oziroma čim hitrejši in čim lažji preživljanje obdobja bolečine, stiske, strahu, skrbi,...

• VIRI RADOSTI

Kaj vam prinaša največ veselja, kdaj ste najbolj zadovoljni?

Dodatek načrtovalca, ko je to potrebno: pozornost posvetiti dogodkom ali stvarim, ki so stanovalcu v veselje in ga zadovoljujejo ter v načrtu predvideti omogočanje čim večjega števila le –teh v prihodnosti.

• CILJI

- Cilji izhajajo iz vseh štirih delov načrta.
- Posamezne cilje stanovalec in načrtovalec realizirata že tekom samega načrtovanja.
- Zastavljene cilje raziščeta in pripravita trdno osnovo za izvedbo.
- Nekatere cilje je potrebno preizkusiti že v fazi načrtovanja (primer: dopust).

Za dobro izdelavo osebnega načrta je potrebna pomoč in sodelovanje vseh služb v Zavodu (posredovanje informacij o stanovalcu in njegovih potrebah,...) ter sodelovanje s sorodniki, skrbniki in zunanjimi službami. Sodelovanje, pa tudi opazovanje in preizkušanje uresničevanja ciljev so pomembni posebej za izdelavo osebnega načrta tistih stanovalcev, ki sami svojih želja ne zmorejo artikulirati oz. jih artikulirajo v manjši meri.

OPERACIONALNI NAČRT

Za vsak cilj posebej je potrebno skupaj s stanovalcem predvideti kako ga realizirati (predvideti postopke in korake), do kdaj naj bo cilj realiziran in kdo naj bi pomagal pri njegovi uresničitvi. Če kateri od ciljev zajame večje finančne stroške ali kako drugo angažiranost s strani Zavoda, je potrebno za le-tega izdelati **projekt** (na primer obisk svojcev, kjer je potreben prevoz in spremstvo).

Za izvedbo ciljev, pri katerih se izkaže večje tveganje, je potrebno opraviti **analizo tveganja**.

Načrtovalec zapiše operacionalni načrt opisno ali s pomočjo tabele.

VIZIJA NAČRTA

Načrtovalec na kratko povzame glavne značilnosti načrta (v nekaj stavkih) s poudarkom na viziji človekovega življenja.

KLJUČNI DELAVEC- se zapiše priimek in ime ključnega delavca/ ke

REFLEKSIJA NAČRTOVALCA

Načrtovalec opiše kakšne pristope je uporabljal pri delu s stanovalcem in tistimi, od katerih je pridobival informacije. Opiše s kakšnimi dilemami se je srečeval in kako jih je razreševal ter opiše svoje občutke tekom izdelave načrta. Refleksija je namenjena razbremenitvi načrtovalca.

NAČIN SHRANJEVANJA

Ko je načrt končan, ga stanovalec in načrtovalec podpišeta v treh izvodih. Eden izvod dobi stanovalec (v mapi, da lahko prilaga zapisnike timskih konferenc), eden izvod ključni delavec in eden izvod koordinatorka projekta za arhiv. Stanovalec ali v njegovem imenu načrtovalec, skliče **predajno timsko konferenco**, ki pomeni tudi uradno predajo načrta. Na

njo povabita izbranega ključnega delavca. Na timski konferenci se pregledajo vsi cilji, na naslednjih lahko le posamezen cilj oziroma nekaj ciljev, ki so aktualni. Izdela zapisnik (vzorec priložen). Po en izvod dobi stanovalec, načrtovalec, ključni delavec, koordinatorki se preda v elektronski obliki (na disketi ali po e – pošti).

KLJUČNA OSEBA naj bo tista, ki jo izbere stanovalec, ne glede na to, ali je to načrtovalec ali ne. Pomaga stanovalcu pri uresničevanju ciljev ter mu hkrati daje potrebno podporo in je njegov zagovornik.

Stanovalec naj bi bil prisoten pri vseh dejanjih, korakih, ki zadevajo uresničevanje ciljev zapisanih v osebni načrt. Podelil naj bi mandate za uresničevanje svojih ciljev.